ZVONKO PAŽIN

OTAJSTVO JE TO VELIKO

Liturgija i teologija Reda slavljenja ženidbe

BIBLIOTEKA DIACOVENSIA

BIBLIOTEKA DIACOVENSIA

ISBN 953-6935-09-0

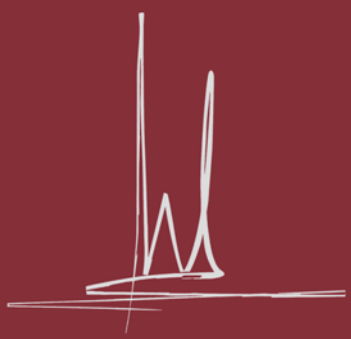

PRVI DIO

PREGLED POVIJESTI SLAVLJENJA ŽENIDBE

Uvod

Bog je u početku stvorio čovjeka kao muško i žensko da kao "jedno tijelo" žive u skladu i ljubavi rađajući djecu i stvarajući tako obitelj. Budući da je čovjek upravo kao muško i žensko stvoren na sliku Božju, Crkva naziva ženidbu *svetom vezom, vinculum sacrum* (GS 48). Za Židove i kršćane ženidba je, dakle, naravna stvarnost, baš kao rađanje i smrt. Zato je sam čin sklapanja ženidbe po sebi naravni, građanski obred koji u sebi uvijek sadrži privolu te utvrđivanje nekih društvenih i materijalnih uvjeta. Sve to vrijedi i za poganske narode, kako ćemo kasnije vidjeti.

Za Židove je ženidba "micva", zapovijed a za kršćane je također i sveta stvar, veliko otajstvo. Stoga ženidba i bračni život nisu stvar čiste naravi ili pohote, nego način na koji se supružnici ucjepljuju u Božji naum s čovjekom. Zato je od samih početaka prisutna molitva i blagoslov za mladence, kako u Židova i kršćana, tako i u pogana. Međutim, u sva tri ambijenta (židovskom, kršćanskom i poganskom), kako ćemo kasnije vidjeti, u počecima je to bilo obiteljsko bogoslužje u koje nisu bili uključeni "profesionalci" – svećenici, iako se to smatralo svetim činom. Tek su se kasnije u obred uključili svećenici, a djelomično se i sam obred premjestio iz obiteljske kuće u neko kultno mjesto. Takav je pristup i danas vidljiv. Danas u Židova rabin, naravno, nije svećenik, nego školovani laik kojega zajednica delegira da u njezino ime predvodi molitve. Sve te molitve može moliti svaki Židov (muškarac) stariji od 13 godina. Slično tomu, kanonsko pravo u Katoličkoj Crkvi propisuje da nisu dužni na "kanonski oblik" (pred vlastitim župnikom ili njegovim delegatom) oni mladenci koji sa sigurnošću mogu predvidjeti da za mjesec dana ne mogu doći do takvog službenika. Ako se ispunjavaju ostali bitni uvjeti (izricanje privole u slobodi, bez isključivanja bitnih osobina ženidbe kao što su jednost, nerazrješivost i usmjerenost prema rađanju djece), takvi mladenci mogu sklopiti ženidbu pred dva svjedoka bez prisustvovatelja delegiranog od Crkve i ta se ženidba smatra valjanom. Uloga se vjerskog službenika

(svećenika, đakona ili službenog prisustvovatelja laika) u ovakvim slučajevima ne smatra bitnom za valjano sklapanje ženidbe.[2]

Dva su razloga u povijesti dovela do toga da je slavljenje ženidbe premješteno iz obiteljskog okružja na neko kultno mjesto pod vodstvom vjerskog službenika. Prvi je taj da je obitelj (odnosno *pater familias)* rado svoju ulogu prepustila svećeniku koji je to "profesionalnije" i svečanije mogao slaviti. Drugi je razlog čisto praktične naravi. Tijekom povijesti Crkva je uvijek pokazivala brigu da ženidba bude sklopljena u skladu sa samom naravi stvari (da nema zapreka, da se jamči sloboda mladenaca, jednost ženidbe i nerazrješivost i sl.), pa se smatralo da je nazočnost svećenika jamstvo da će sve proteći u redu. U tome smislu znakovita je jedna odredba sinode u Rouenu, iz 12. st., koja propisuje da sklapanje ženidbe ne smije biti poslije objeda, nego da natašte moraju biti i mladenci i svećenik. Očito se htjelo sa sigurnošću stvoriti uvjete da privola bude dana svjesno i da obred bude dostojanstven, da se ne bi dogodilo da sudionici budu pripiti ili pijani.[3]

---

2 Usp. *Zakonik kanonskoga prava*. *Proglašen vlašću pape Ivana Pavla II*., *S izvorima*, Glas Koncila - Zagreb, 1996. (= ZKP), kanon 1116.

3 J. D. MANSI, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio: Concilia Rothomagensis provinciae,* 20,34, can 14: *De ritu nuptiarum ne in occulto fiant,* Graz 1960-1962. Usp. također: A. NOCENT, *Il matrimonio cristiano,* u AA.VV. Anamnesis, Marietti, Genova, 1986, 3/1, 301-364, ovdje 306. Usput, koji put nam bude žao da ovakva odredba i danas nije na snazi.

I. ŽENIDBENI OBREDI U STAROME SVIJETU

U ovom ćemo dijelu dati kratak pregled ženidbenih obreda u starome svijetu, tj. u Grka, Rimljana i Židova. Iako ove navedene obrede zajedno ubrajamo u stari svijet, ipak valja naglasiti da se židovski ženidbeni obredi i običaji uvelike razlikuju od onih u grčko-rimskom svijetu, jer su Židovi ispovijedali vjeru u jednoga Boga, što se očitovalo i u slavljenju ženidbe. Osim toga, za razliku od ženidbenih obreda drevne Grčke i drevnog Rima, židovski obredi ženidbe i danas se među Židovima slave na sličan način kao i u drevnim vremenima. U starini su se, slično kao i danas, uvijek razlikovala dva obreda: zaruke i samo sklapanje ženidbe.[4] Ne možemo govoriti o istovjetnim običajima na području cijele Grčke ili Rima, jer je grčko-rimski svijet u vrijeme Rimskoga Carstva zapravo bio mnoštvo različitih kultura, među kojima su, ipak, prevladavale grčka i rimska. Običaji su se razlikovali ovisno o području, vremenskoj epohi, ali i o socijalnom statusu mladenaca i sl. Navodimo najčešće i najprisutnije običaje u Grčkoj i u Rimu, da bismo na koncu prikazali drvene i sadašnje ženidbene obrede u Židova.

1. Ženidbeni obredi u Grka

U Grka su se zaruke sastojale u susretu zaručnika s ocem zaručnice pri čemu su se oni dogovarali o pojedinostima vjenčanja, osobito o visini i obliku miraza, koji po sebi ostaje vlasništvo zaručnice. Muž se može služiti dobrima svoje žene, ali ona ostaju njezino vlasništvo. Samo sklapanje ženidbe – ulazak mladenke u novu obitelj – predstavlja, dakle, uzajamno preuzimanje prava i obveza.[5]

Nakon zaruka, poslije izvjesnog vremena, slavila se svadba. Grci su na početku slavlja žrtvovali bogovima zaštitnicima: Zeusu, Apolonu, Erosu, Artemidi, Afroditi. Žrtvovalo se u kući i to je činio otac obitelji, a

[4] Usp. G. DELLING, *Eheschließung,* u: *Reallexikon für Antike und Christentum,* IV, Stuttgart 1959, 724-725.

[5] Za povijest sklapanja ženidbe u starom svijetu i u prvoj Crkvi usp. sažet pregled u: T. SCHNITZLER, *O značenju sakramenata,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998., 126-129.

kasnije su to činili svećenici. Nakon žrtvovanja slijedila bi svadbena gozba. Nakon gozbe, u kasnim večernjim satima, uzvanici su u povorci pratili mladence u kuću ženika s glazbom i upaljenim bakljama. Prije nego što bi napustila svoju kuću, otac mladenke predao bi svoju kćer ženiku *(ékdosis)* pri čemu se mladencima na glavu stavljao vijenac od mirte ili od neke kovine.[6] U kući ženika, nevjesta je bila ovjenčana orasima, datuljama, smokvama. Ti su plodovi simbolizirali plodnost. Mladenci su svečano načinili krug oko ognjišta, a nakon toga bi bili odvedenu u bračnu sobu, gdje bi pojeli dunju, simbol plodnosti, nakon čega bi ženik mladenki razriješio pojas.[7]

2. Ženidbeni obredi u Rimljana

Kod Rimljana je ženidba imala čvrste zakonske okvire. U rimskom pravu obostrana privola *(consensus)* je bitni dio vjenčanja.[8] Prigodom zaruka glave obitelji sklapaju *stipulatio,* koji predstavlja pravi ugovor koji se u bogatijim obiteljima zaključivao gozbom. Kasnije je uveden i običaj spajanja desnica zaručnika *(dexterarum coniunctio)*. Plinije spominje i davanje željeznoga prstena, bez ikakvih ukrasa, dok Tertulijan kasnije spominje zlatni prsten.

Kad je u pitanju sklapanje ženidbe, Rimljani su imali gotovo iste običaje kao i Grci. Rimljani su poznavali i potpisivanje ženidbenog dokumenta. Oni su, osim uobičajenim bogovima, žrtvovali larima i penatima, kućnim bogovima. Dan prije svadbe mladenka bi žrtvovala larima svoje igračke i odjeću koju je nosila kao djevojčica. Odijevala se u tuniku koju je opasivala lanenim pojasom. Kosu bi splela u šest pletenica ukrašenih crvenim i bijelim vrpcama. Nosila je žarkocrveni veo i vijenac od cvijeća koje bi sama ubrala. *Conferatio* je bio obred kojim se Jupiteru posvećivala pogača *(farreum)* koju su mladenci jeli u znak zajedništva i vjerojatno je to bio obred koji su slavili viđeniji građani. Slijedila je žrtva Jupiteru, što je činio svećenik u nazočnosti desetorice svjedoka. Ovaj svečani obred bio je rezerviran za uglednije i bogatije građane. Na pragu

---

6 Prema jednom tumačenju od toga vijenca i potječe hrvatska riječ "vjenčanje". Usp. M. PAJIĆ, *Crkveni obredi i kršćanski običaji,* Sarajevo, 1892., 423.

7 Usp. K. RITZER, *Formen, Riten und religiöses Brauchtum der Eheschließung in den christlichen Kirchen des ersten Jahrtausends (Liturgiegeschichtliche Quellen und Forschungen, 38),* Münster, 1982., 63-79. Usp. još: A. NOCENT, *Il matrimonio cristiano…*, 301-309.

8 J. ÉVENOU, *Il matrimonio,* u: A. G. MARTIMORT (prir.), *La Chiesa in preghiera. Introduzione alla Liturgia, III, I sacramenti,* Queriniana, Brescia, 1987, 209-232, ovdje: 211; A. NOCENT, *Il matrimonio cristiano…,* 308-309.

svoga novog doma mladenka bi izgovarala poznate riječi *Ubi tu Gaus, ego Gaia.*[9] U kući bi joj ženik dao malo vode i jedan gorući ugarak u znak dobrodošlice. Izgleda da je i u Rimljana najstariji oblik sklapanja ženidbe bio obred *coemptio*, dar koji bi zaručnik davao obitelji zaručnice, što se odvijalo pred petoricom svjedoka. Kasnije je poznato i sklapanje ženidbe *sine manu,* tj. bez *coemptio* i bez *coferratio,* ali nakon jedne godine takve veze to je vrijedilo kao i sklapanje ženidbe *sub manu* zbog činjenice jednogodišnjeg zajedničkog života.

Svadbena je gozba bila u kući mladenke i započinjala je nešto prije zalaska sunca. Bila je poznata uloga ravnatelja stola. Nije sigurno postojanje spajanja ruku zaručnika *(dexterarum coniunctio)* kao integralnog dijela samog vjenčanja, iako je na jednom sarkofagu vidljivo kako se mladenci drže za ruke.

Svadbena povorka do kuće ženika išla je slično kao i kod Grka. Dovratci ženikove kuće bili su pomazivani i ukrašavani lanom u znak obilja. U kući ženika bio je već spomenuti obred *conferratio,* odnosno *coemptio.* Ženik bi podigao mladenku i unio ju u kuću. Jedna gospođa, redovito majka mladenke, uvodi mladence u bračnu sobu i posjeda na krevet, a ženik joj driješi pojas, nakon čega se mladenci ostavljaju sami u sobi. Sljedećeg jutra bi se mladenka pojavila odjevena kao udana žena, nakon čega bi bila druga svadbena gozba, a mlada žena bi žrtvovala larima i penatima.

3. Ženidbeni obredi u Židova

Za Židove ženidba predstavlja vršenje Božje zapovijedi (micve), zato ona uvijek predstavlja zemaljsku, ali i nebesku stvarnost. Bog je u početku stvorio čovjeka kao muško i žensko i naredio im da se plode i množe, napuče zemlju i sebi je podlože. Zato Midraš za ženidbu uzima termin *kidušin,* što znači posveta. Mladenci se posvećuju jedno drugome, ali i Bogu, jer vrše njegovu zapovijed i jer je njihova bračna veza slika one veze i ljubavi koju Bog ima sa svojim narodom. Žena za muža postaje svetom stvarnošću, zato je on ne smije ni na koji način obeščastiti.[10] Legenda o Rabi Akibi i o njegovoj ženi Raheli imala je snažan utjecaj na židovsko

---

[9] Ne možemo a da se ne divimo rimskoj lapidarnosti – sposobnosti da u malo riječi izraze puno. Izjava "Gdje ti, Gaj; i ja, Gaja" znači isto ono što veli naša puno dulja formulacija: "Obećavam ti vjernost u dobru i zlu u zdravlju i bolesti, ljubit ću te i poštovati u sve dane života svoga."

[10] Usp. L. CROCIANI, *Riti nuziali nel mondo latino occidentale,* Edizioni Cantagalli, Siena, 2001., 11-12.

poimanje braka. On je otišao naukovati 24 godine, a ona je sve žrtvovala za njega, čak i svoju kosu. Kad se vratio, shvatio je da sve njoj duguje i onda joj je poklonio dijademu – zlatni vijenac koji predstavlja 12 kula grada Jeruzalema.[11]

Erusin (zaruke) ili kidušin (posveta) su u starini bile odvojene od samog vjenčanja (nisuin), a kasnije (kako je to slučaj i danas) ta su dva obreda spojena. Erusin, odnosno kidušin obred je koji zapravo znači muškarčevo stjecanje žene uz njezin pristanak uz prisutnost dvaju svjedoka. Ovaj obred se ponajčešće sastoji u tome da muškarac daje svojoj zaručnici neku vrijednost (ponajčešće zlatni predmet – moher) uz riječi: "Posvećena si mi ovom vrijednošću."[12] Onda se potpisuje "isprava o uvjetima" (ketuba), ženidbeni ugovor koji potpisuje ženik i dva svjedoka.

Budući da je ženidba sveta stvar, mladenci se za to trebaju dostojno pripraviti. U tjednu koji predstoji vjenčanju običaj je na šabat pripraviti svečani objed u čast budućih supružnika, jer iz šabata proizlazi svaka radost. Tako je mladoženja pozvan da zauzme počasno mjesto u sinagogi dok se čita Tora ili da sam čita. Svi ga slave i raduju se s njim.[13] U jednom starom himnu zaručnik se uspoređuje s kraljem i na zaručnike se zaziva Božji blagoslov Abrahamu. Zaručnik i zaručnica su kao kralj i kraljica i to se uvijek stavlja u kontekst Božjeg zaručničkog odnosa prema njegovu narodu.

Dan uoči svadbe mladenka se u pratnji svojih udanih prijateljica podvrgava obrednom pranju koje se smatra pripravom na sveti čin koji se

---

11 Usp. E. STAUFER, γαμεω, γαμος, u: G. KITTEL – G. FRIEDRICH (prir.), *Grande Lessico del Nuovo Testamento*, 1-16, Paideia, Brescia, 1965.-1988., 2, 351-375, ovdje 353. Evo kako cijelu legendu prenosi jedan židovski autor: Akiva je bio pastir iz siromašne i neuke porodice. Zaljubio se u Rahelu, kćer bogatog izraelskog Židova, Kalba Sabua. Kada je Rahelin otac dočuo da mu se kći odlučila udati za siromašnog i neukog Akivu, nije joj htio dati miraz. Akiva je budućoj ženi obećao da će odmah nakon ženidbe otići učiti Toru. Tako je i učinio. Vjenčali su se i živjeli na sjeniku; Akiva je svakog jutra čistio Rahelinu kosu od sijena. Ubrzo nakon vjenčanja, u dobi od četrdeset godina, otišao je Akiva učiti Toru kod rabi Eliezera i rabi Jehošue. Kada se nakon dvanaest godina vratio s dvanaest tisuća učenika, čuo je kako govore njegovoj ženi: "Vidi što ti je muž učinio, ostavio te je dvanaest godina." Ona im je odgovorila: "Da je mene poslušao, učio bi još dvanaest godina." Rabi Akiva je to čuo, rekao je u sebi: "Imam dopuštenje učiti još dvanaest godina." Nije ni ulazio u kuću, već se okrenuo i vratio u ješivu (rabinsko učilište) i nastavio učiti još dvanaest godina. Na kraju toga razdoblja imao je dvadeset četiri tisuće učenika i bio je jedan od najvećih rabina. Kada se vraćao, cijeli grad mu je izašao u susret. Svi su učenici vidjeli kako se neka žena približava rabi Akivi. Nisu znali tko je ona, pa su je pokušali zaustaviti. Rabi Akiva im je rekao: "Pustite je, jer moje i vaše je njezino: sav nauk koji sam naučio i koji ste vi naučili od mene, zasluga je moje žene Rahele koja mi je dopustila da idem učiti." Kada je Rahelin otac doznao da je neobrazovani Akiva postao učenjak, dao mu je svoju kćer, a uz nju i svo svoje bogatstvo. K. DA-DON, *Židovstvo. Život, teologija i filozofija,* Profil, Zagreb, 2004., 255.

12 Usp. K. DA-DON, *Nav. dj.*, 438.

13 Prema sefardskom običaju, ovo se zbiva na šabat nakon vjenčanja, usp. K. DA-DON, *Nav. dj.* 448.

ima dogoditi, kao što su se svećenici trebali oprati prije nego bi prinosili žrtvu.

Na sam dan svadbe mladenci poste, jer je to za njih neka vrsta *Jom kipura,* dana promišljanja. Katkada poste i njihovi roditelji. Post traje, naravno, do svadbene gozbe. Ženik, u pratnji svoga oca i mladenkina oca bude doveden do mladenke koja sjedi sa svojom majkom i majkom ženika. Smisao tih pratilaca (šovšinim) jest predstavljanje mladenaca kao kralja i kraljice, jer svadba simbolizira Božje kraljevstvo.[14] Ženik prekrije velom lice mladenke i odlazi do hupe (nebnice) gdje čeka mladu. Danas pod hupom rabin izgovara zaručnički blagoslov. Nakon što ispiju malo vina, ženik daje zlatni prsten mladenki uz riječi: "Evo, posvećena si mi ovim prstenom, prema vjeri Mojsijevoj i Izraelovoj" i stavlja joj prsten na prst desne ruke. Nakon toga rabin moli sedam blagoslova. Osobito je lijep sedmi blagoslov, koji naglašava radost:

"Blagoslovljen si, Vječni, Bože naš, Kralju svijeta, koji si stvorio veselje i radost, pjesmu, pjevanje, usklik i prijateljstvo, ljubav i zajedništvo, mir i drugarstvo. Brzo, Vječni, Bože naš, nek se čuje u brdima Judeje i na ulicama Jeruzalema glas veselja i glas radosti, glas mladoženje i glas nevjeste, uzvici mladoženja ispod njihovih hupa i mladića s njihovih zabava. Blagoslovljen si, Vječni, koji razveseljuješ mladoženju i nevjestu."[15]

Slavlje je do te mjere naglašeno da za Židove postoji obveza uveseljavati mladence, tako da se u židovskoj tradiciji spominje kako je "rav Aha plesao noseći mladoženju na ramenima".[16] Svadbeno je slavlje trajalo po nekoliko dana, a ako se udavala djevica, onda i tjedan dana.[17] U počecima je ovo bio čisto građanski obred, a danas je to u Židova vjerski obred koji vode rabini. U starini su se djevojke smatrale zrelima za udaju u dobi od 12-13 godina, a mladići 18-24 godine.[18] Iako židovsko učenje po sebi zaručnicima zabranjuje spolne odnose,[19] ipak je u starini u Izraelu

---

14 Inzistira se da budu prisutna dva oca i dvije majke. Ako je koje od roditelja umrlo, zamjenjuje ga netko iz rodbine.

15 K. DA-DON, *Nav. dj.,* 446.

16 Usp. K. DA-DON, *Nav. dj.,* 447.

17 Usp. E. STAUFER, *Nav. dj.,* 352. Usp. također: A. NOCENT, *Il matrimonio cristiano…,* 306.

18 Usp. C. TOMIĆ, *Evanđelja djetinjstva Isusova,* KS, Zagreb 1971., 32.

19 Usp. K. DA-DON, *Nav. dj.* 439.

zaručnica već bila smatrana ženom svoga zaručnika.[20] Kao što se vidi i u slučaju Marije i Josipa, bilo je također razumljivo da se u vremenu zaruka začne ili rodi dijete, jer se dijete u tome slučaju smatralo zakonitim. Štoviše, ako bi zaručnik umro, zaručnica se smatrala udovicom.[21] Zaruke su u starini trajale redovito godinu dana. Nakon toga slijedilo bi sklapanje ženidbe prema već opisanom obredu.

[20] Usp. P.-G. MÜLLER, *Lukino evanđelje,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996., 31. Konačno, prema Mt 1,20, Marija je Josipova žena: "Josipe, sine Davidov, ne boj se uzeti k sebi Mariju, ženu svoju."

[21] Usp. C. TOMIĆ, *Nav. dj.*, 32.

II. SKLAPANJE ŽENIDBE U PRVOJ CRKVI

1. Prva svjedočanstva

Do 4. st. nemamo sigurnih svjedočanstava o kršćanskom obredu vjenčanja, međutim, ako nema izričitih svjedočanstava, to ne mora nužno značiti da kršćani nisu imali nekih svojih posebnih obreda još od samih početaka.[22] Naime, iako je slavlje sklapanja ženidbe bio obred koji se slavio u obitelji, ono nikad nije bilo čisto laičko slavlje, jer je za kršćane od početka ženidba bila sveta stvar, odnosno sakrament, kako se kasnije izrijekom definiralo. Međutim, povjesničari nisu jedinstveni u ocjeni, u kojem je trenutku i u kojem opsegu slavljenju sklapanja ženidbe počeo nazočiti crkveni službenik, koji bi eventualno primio privolu i podijelio blagoslov. Jednako tako nije posve jasno u kojem se trenutku počeo uzimati neki točno određeni red sklapanja kršćanske ženidbe. Jedni su uvjereni da prije 4. st. nije bilo nekih točno određenih kršćanskih obreda kod vjenčanja, kojoj bi nazočio crkveni službenik, nego da se to odvijalo prema običajima karakterističnima za pojedine skupine (judeokršćani prema židovskoj tradiciji, pogani prema grčkoj ili rimskoj), s time, naravno, da su izbjegavali sve što bi se protivilo kršćanskoj vjeri.[23] Drugi, naprotiv, vjeruju, da su kršćani od početaka imali neke svoje specifične obrede kod vjenčanja, te da su redovito sklapanje ženidbe povezivali s euharistijom.[24] Kako god bilo, nemamo izravnih svjedočanstava koja bi davala za pravo jednima ili drugima. Sigurno je da su se kršćani prigodom vjenčanja pridržavali građanskih propisa, baš kao što su se kršćani iz židovstva držali svojih židovskih običaja, s time da su se kršćani iz poganstva, očigledno, klonili idololatrijskih elemenata. U tome je smislu vrlo znakovito svjedočanstvo Poslanice Diogenetu, iz 2. st., koje ide u prilog mišljenju da se kršćani nisu od drugih razlikovali po nekim čisto kršćanskim obredima kod sklapanja ženidbe.

---

22 Uzmimo za primjer godišnje slavljenje Uskrsa. Ono je zabilježeno prvi put tek sredinom 2. st. Međutim, to nužno ne znači da već apostoli možda nisu slavili godišnji Uskrs, osim nedjelje kao redovite proslave Kristova uskrsnuća, za što postoji svjedočanstvo još od apostolskih vremena.

23 Usp. K. RITZER, *Nav. dj.,* 63-79 i NOCENT, *Il sacramento del matrimonio in occidente. Storia e teologia liturgica,* u: La celebrazione del matrimonio cristiano, Edizioni Dehoniane, Bologna, 1977., 124

24 Tako P. DACQUINO, *Storia del Matrimonio cristiano alla luce della Bibbia,* Torino, 1984., 229-230. i CROUZER, *Sposalizio,* u: A. DI BERNARDINO (prir.), Dizionario patristico di antichitá cristiana, Marietti, Casale Monferrato, 1983., 3303-3304.

Kršćani se ne razlikuju od ostalih ljudi ni područjem gdje stanuju, ni jezikom, ni načinom života. Ne žive u svojim vlastitim gradovima, ne služe se nekim neobičnim jezikom, ne provode neki osobit život... Prihvaćaju svugdje domaće običaje u odijevanju, hrani i uopće načinu života, oni žive i time predlažu izvanredan i, po jednodušnom mišljenju svih, nevjerojatan način života. Žive u vlastitoj domovini, ali kao došljaci. Kao građani, s ostalima imaju sve zajedničko, a sve trpe kao tuđinci. Svaka im je tuđa pokrajina domovina, a svaka domovina tuđina. Žene se kao i ostali i rađaju djecu, ali ne odbacuju još nerođene djece. Imaju zajednički stol, ali ne i postelju… Da kažem jednostavno, što je duša u tijelu, to su kršćani u svijetu.[25]

Da su se kršćani prema ovome dokumentu, držali građanskih običaja, neke naznake toga nalazimo i u Novom zavjetu: u 2 Kor 11,2; Dj 21,2; 22,17 spominje se zaručnica koja čeka da uđe u kuću svoga muža; u Mt 22,2; Otk 19,7-9 opisuje se svadbena gozba, a u Mt 25,1 u prispodobi o pet mudrih i pet ludih djevica naznačuje se svečana svadbena povorka. Očito je, dakle, da su kršćani slijedili običaje kraja gdje su boravili: judeokršćani židovske, a kršćani iz poganstva uobičajene građanske običaje (očišćene od idololatrijskih elemenata). Što se pak tiče tipično kršćanskih običaja, možemo samo pretpostaviti da su ženidbeno slavlje zaključili zajedničkom euharistijom, kako se da zaključiti iz pisma Ignacija Antiohijskog, upućenog Polikarpu, koji kaže kako dolikuje da kršćanski mladenci izreknu svoju privolu pred biskupom, da bi njihova ženidba bila u Gospodinu, a ne vođena pukom požudom.[26] Prema spisima Otaca mogu se nazrijeti neki mogući obredi kršćanskog vjenčanja. Tako se kod Klementa Aleksandrijskog može naslutiti obred ovjenčavanja mladenaca[27], a kod Tertulijana se nakon vjenčanja može pretpostaviti euharistijsko slavlje i blagoslov,[28] iako se to ne može sa sigurnošću tvrditi.[29] *Traditio apostolica*

---

25 *Poslanica Diogenetu,* 5,1-4 u:. *Božanski časoslov obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora II. vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI. Časoslov rimskog obreda, II.,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984., 613-614.

26 Usp. L. CROCIANI, *Riti nuziali nel mondo latino occidentale, Edizioni Cantagalli,* Siena, 2001., 18-19.

27 Usp. *Pedagosus,* III,11 (= PG 8,638).

28 *Ad uxorem,* II,8: "Kako bismo mogli opisati blaženstvo one ženidbe, koja označava boj Crkve, potvrđen (euharistijskim) prinosom i opečaćen blagoslovnom molitvom! Anđeli je bilježe, Oci je potvrđuju. Ni na zemlji se, naime, djeca ne mogu pravo vjenčati bez suglasnosti Otaca." (Prema: L. CROCIANI, *Riti nuziali…,* 20.

29 Većina autora smatra da ovaj Tertulijanov tekst valja shvatiti u kontekstu njegove brige da se kršćanka ne bi trebala udati za poganina, pa onda on načelno govori o svetosti braka i blagoslovu koji kršćanski supružnici – kao krštene osobe – imaju u svome braku, a u slučaju braka kršćanke i poganina sve je to kompromitirano, jer ne mogu zajedno slaviti euharistiju. Prema tome, ne bi se ovdje radilo o euharistiji koja bi bila dio slavlja ženidbe.

opominje da ne dolikuje da kršćani žive u nezakonitim vezama, nego da se trebaju oženiti prema zakonu: *sumere mulierem secundum legem.*[30]

Zanimljivo je svjedočanstvo Klementa Aleksandrijskog u njegovom *Pedagogu.* On osuđuje običaj da žene nose lažnu kosu da bi isplele pletenice. U tom se kontekstu onda on pita, silazi li svećenikov blagoslov na tuđu kosu? Iz ovoga teksta većina zaključuje da je svećenik polagao ruke na mladence prigodom vjenčanja.[31] U apokrifnim *Djelima sv. Tome* navodi se blagoslov mladenaca.[32]

Tako opet dolazimo do toga da tek u sakramentaru iz Verone nalazimo prvi liturgijski tekst vezan uz ženidbu.

Zaključimo: ne može se isključiti da je do 4. st. svećenik bio nazočan prigodom vjenčanja kršćana, moleći neke molitve, ali se ne može sa sigurnošću reći da bi postojale molitve u sklopu euharistije prigodom sklapanja ženidbe.[33] Ne možemo govoriti o tipično kršćanskom obredu vjenčanja u užem smislu prije 11. st., pogotovo ne o obredu koji bi bio propisan od mjerodavne crkvene vlasti. Do 4. st. nemamo sigurnih svjedočanstava o slavlju ženidbe. Kršćani su, očito, obdržavali postojeće građanske običaje, osim onih dijelova koji bi bili u suprotnosti s njihovom vjerom (npr. žrtvovanje bogovima). Međutim, iako nemamo izravnih svjedočanstava prije 4. st., možemo pretpostaviti da su kršćani imali neke prigodne molitve u okviru svoje zajednice. Prema Ignacijevu pismu Polikarpu, sam bi biskup imao određenu ulogu prigodom ženidbenih slavlja kršćana: "Dolikuje muškarcima i ženama koji se žene da svoju privolu potvrde u nazočnosti biskupa, da bi njihova ženidba bila u Gospodinu, a ne potaknuta požudom."[34] Ako su kršćani i imali neke svoje ženidbene obrede, teško je pretpostaviti da su bili od svih prihvaćeni, odnosno da su svi sklapali ženidbu pred biskupom koji bi ih blagoslivljao. Nadalje, kada su se i pojavili tipično kršćanski obredi (kao npr. *"velatio nuptialis",* blagoslov mladenaca od strane biskupa, misa za mladence i blagoslov mladenaca, ženidba "pred vratima crkve, o čemu ćemo kasnije),

---

30 B. BOTTE (prir.), *Traditio apostolica (Liturgiegeschichtliche Quellen und Forschungen, 39),* Münster, 1963., 30-31. Usp. A. NOCENT, *Il matrimonio cristiano…*, 312.

31 Usp. *Pedagogus,* 3,11 (= PG 8,638).

32 Usp. C. VOGEL, *Les rites de la célébration du mariage, leur signification dans la formation du lien durantle haut moyen âge,* in: *Il matrimonio nella societŕ medievale,* I, Spoleto, 1977., 418-419.

33 Naznake koje neki Oci donose o slavljenju vjenčanja u sklopu euharistije treba prvenstveno gledati u kontekstu onoga o čemu su oni zapravo pisali (npr. da se ne preporučuju mješovite ženidbe, da nije dobro ući u drugu ženidbu). Usp. A. NOCENT, *Il matrimonio cristiano…,* 313.

34 S. IGNAZIO D'ANTIOCHIA, *Le Lettere,* Edizioni Paoline, Roma, 1980., 105-106.

to, nisu bili obredi koji bi se po sebi smatrali bitnima za sam čin sklapanja ženidbe. Tek je na Tridentskom saboru u 16. st. određeno da se imaju smatrati nevaljanima sve ženidbe koje ne bi bile sklopljene pred vlastitim župnikom i pred dva svjedoka, naravno, prema obredu koji je nešto kasnije donesen (1614.). Sve do tada crkveni obred i blagoslov nije bio smatran nužnim za valjanost sklopljene ženidbe.

2. "Velatio nuptialis"

Prvi zasvjedočeni tipično kršćanski oblik sklapanja ženidbe bio je tzv. "velatio nuptialis". Ambroziaster, kršćanski pisac s konca 4. st., svjedoči kako dolikuje da se obred vjenčanja slavi kako za Židove u sinagogi, tako za kršćane u crkvi.[35] Nadalje, prvi sigurni svjedoci obreda velatio kod vjenčanja su Ambrozije[36] i papa Siricije[37] iako ne donose strukturu.

Prvo nam svjedočanstvo obreda "velatio nuptialis" daje Paolin iz Nole 403. On opisuje sklapanje ženidbe Julija i kćeri biskupa iz Capue. Otac zaručnikov, biskup Memorije, dovodi zaručnike do oltara gdje im otac zaručnice, biskup Emilije, podjeljuje blagoslov. Sama molitva nije sačuvana. Vrlo je vjerojatno da je biskup molitvu spontano izricao. Za vrijeme ove molitve mladenci se prekriju velom po glavi.[38]

Ovaj je obred bio propisan za klerike, a laicima je bio samo preporučen. Prema tome, sam blagoslov, kao takav, nema sakramentalni karakter, jer se sakrament podjeljuje samom privolom, a ono što se događalo u ovim obredima bio je samo blagoslov za mladence.

Zanimljivo je da je ovaj običaj prekrivanja mladenaca velom prigodom blagoslova (usput, veoma sličan židovskoj hupi) u nekim krajevima zadržan još veoma dugo. Tako *Missale Parisiense* iz godine 1738. kod blagoslova mladenaca spominje da su oni u tome trenutku prekriveni bijelim velom.[39]

---

35 "Quomodo ergo dici potest male fieri aut non licere, quod ex Dei benedictione et eo favente augmentum facit? Cuius rei traditio et in synagoga mansit et in ecclesia celebratur ut Dei cratura cum Dei benedictione iungatur. Non utique per presumptionem quia ab ipso Creatore sic data est forma." (= PL 35,2207). Usp. A. NOCENT, *Il matrimonio cristiano…,* 315.

36 Pismo Virgiliju, biskupu iz Trenta (= PL 16,984)

37 Pismo milanskoj Crkvi (= PL 16,1171).

38 Usp. K. RITZER, *Nav. dj.,* 419-420.

39 Usp. *Missale Parisiense anno 1738 publici iuris factum,* curantibus C. JOHNSON e A. WARD, CLV Edizioni Liturgiche, Roma, 1993 (reprint), p. LXXXVII.

Uza sve to kršćani su i dalje obdržavali i čisto rimske običaje. Tako Tertulijan svjedoči o prstenu koji bi zaručnik dao zaručnici. On spominje i dexterarum coniunctio i poljubac koji si daju mladenci, prema rimskom običaju, a spominje i *tabulae nuptiales.*[40] O obredu velatio svjedoče još papa Siksto III. (+ 440.) i Nikola I. (+ 867.). Zanimljivo je, nadalje, da čak postoje arheološki nalazi iz 4. st. koji svjedoče o običajima zaruka i vjenčanja, o *dexterarum coniunctio* i sl., ali u isto vrijeme nije potvrđeno da bi na tim obredima bio nazočan biskup ili svećenik.[41] Naime, zasvjedočeno je da je otac mladenke predavao svoju kćer ženiku.[42]

Zaključimo: uz tipično kršćanski obred kao što je "velatio", kršćani u isto vrijeme slijede i građanske rimske obrede sklapanja ženidbe. Blagoslov mladenaca od strane biskupa, i euharistijsko slavlje koje nakon toga slijedi tek se preporučivalo. Međutim, kao što ćemo kasnije vidjeti, daljnji razvoj ipak je išao u smjeru blagoslova zaručnika od strane biskupa i u misi za zaručnike. Iako to nije bio disciplinski ili pravni propis, ipak se sve više shvaćalo da je ženidba sveta stvar, da na poseban način označava savez Krista i Crkve te da je na poseban način, po svojoj naravi, vezan uz euharistiju.

40 Usp. A. NOCENT, *Il matrimonio cristiano…,* 317.

41 Usp. K. RITZER, *Nav. dj.,* 271-272.

42 Usp. K. RITZER, *Nav. dj.,* 271-272. Spomenimo i ovo: koliko god mi danas vrtjeli glavom da je "holivudska" novotarija da otac mladenke svoju kćer uvodi u crkvu i predaje ženiku, to je prastari običaj koji se u Italiji zadržao do danas, a preko američkih filmova došao i do nas.

III. ŽENIDBENI OBREDI U STARIM LITURGIJSKIM KNJIGAMA

Uskoro se pojavljuju određeni liturgijski obrasci. Naime, kod obreda "velatio" imamo samo naznaku obreda i odrednicu da se nakon toga slavi misa, ali do nas nisu dospjeli nikakvi molitveni obrasci. Sada se, međutim, javljaju po prvi puta točno određeni misni obrasci za mise za mladence, s blagoslovom nad zaručnicom, odnosno nad zaručnicom. Uskoro su se pojavili i obredi sklapanja ženidbe "pred vratima crkve", blagoslov prstena, blagoslov barčne ložnice, itd.

1. Najstariji obrasci u rimskoj liturgiji

Predstavit ćemo sada nekoliko najstarijih i najvažnijih molitvenih obrazaca i obreda prigodom sklapanja ženidbe u drevnim liturgijskim knjigama latinskoga jezika. To su Sakramentar iz Verone, Gelazijev te Grgurov sakramentar. U dodatku donosimo cjelovite tekstove.

a) Sakramentar iz Verone

Ova je liturgijska knjiga zbirka obrazaca koja je mogla nastati u 6. ili u 7. st.[43] Kao što je to redovit slučaj u sakramentarima, Ve donosi molitvene obrasce, ali ne opisuje sam obred, koji se, ipak, može barem djelomično rekonstruirati.[44] Tekst je inače prepun pravopisnih i gramatičkih pogrešaka. U naslovu stoji *Incipit velatio nuptialis.* Naziv *velatio nuptialis* očigledno naznačuje i sam obred. Sakramentar donosi misne obrasce s blagoslovom mladenaca, vlastiti *Hanc igitur* (umetak za kanon), poziv na molitvu i sam blagoslov.[45] Zanimljivo je da iz etimologije riječi *nubare* možemo zaključiti koliko je obred *velatio* bio važan u ženidbi. Naime, glagol *nubare* dolazi od imenice *nubes,* što znači oblak,

[43] Zbirka, naravno, sadrži obrasce starije od vremena nastanka samog sakramentara. Usp. A. NOCENT, *Storia dei libri liturgici romani,* u: AA.VV., Anamnesis, 2, Marietti, Torino, 1978.,148-149.

[44] Usp. Ve, 1105-1110.

[45] Tekst je pun pogrešaka i nije ga lako čitati.

tako da *nubare* prvotno znači *zasjeniti, zastrti.* Očigledno je obred kojim su se mladenci *zastirali* velom bio toliko važan u očima ljudi, da je još u klasično rimsko vrijeme dobio značenje *udati se.* U kasnijem srednjem vijeku taj glagol počinje značiti i *ženiti se.*[46] Tako u Ve za mladenku stoji: *Fidelis et casta nubat in Christo*. Zanimljivo je također da u našoj narodnoj tradiciji udana žena nakon vjenčanja prvi put stavlja rubac na glavu, *zastire* glavu.

Nadalje, u ovom sakramentaru blagoslovna je molitva usmjerena samo na zaručnicu i ispunjena biblijskim slikama. Počinje aluzijom na stvaranje žene od Adamova rebra. Naglašava se, dakle, da je žena stvorena od čovjeka, koji je na sliku Božju, prema 1 Kor 11,7: "Muž ne mora pokrivati glave, ta slika je i slava Božja; a žena je slava muževa". Polazeći od primjera velikih žena iz povijesti spasenja, u drugom se dijelu moli za zaručnicu da bude *amabilis ut Rachel viro, sapiens ut Reuecca, longeba et fidelis ut Sarra.* Na koncu moli da se u zaručnici ostvare kreposti stidljivosti i mudrosti potrebne za sretan zajednički život. Završava se molitvom za plodnost. Misne su molitve jednostavne i u njima se moli za Božji blagoslov za ženidbu koja je *sacra lex coniugii* (1106) i *legitima societas* (1108) i Božja uredba, *institutum* (1109). Svećenik je onaj koji podjeljuje blagoslov. U *Hanc igutur* (1107) se opet moli samo za ženu, odnosno, za njezinu plodnost i dugovječnost.

b) Gelazijev sakramentar

Gelazijev sakramentar sastavljen je vjerojatno početkom 7. st., ali sigurno donosi obrasce starije od svoga vremena.[47] Ovaj sakramentar djelomično preuzima molitve iz Sakramentara iz Verone, ali donosi i vlastito predslovlje.[48] Ženidbeni je blagoslov u misi smješten između Gospodnje molitve i molitve "Mir Gospodnji". Zanimljivo je da je blagoslov usmjeren na oboje zaručnika, a ne samo na zaručnicu, kako je to uobičajeno u ostalim tekstovima. Zbog toga neki misle da ova molitva i ne potječe iz rimske tradicije.[49] Misne molitve su drugačije nego u Veronskom sakramentaru. *Secreta* je nova. Zanimljivo je da se izraz *oblationem famularum tuarum* vjerojatno odnosi na mladenkine pratilje

---

[46] Usp. M. DIVKOVIĆ, *Latinsko-hrvatski rječnik za škole,* Zagreb, 1900.[2], Reprint 1980.[3], 705; A. BLAISE, *Le vocabulaire latin des principaux thémes liturgiques,* Édit. Brepols, Turnhout, 1966, 481-482 (§ 340).

[47] Usp. A. NOCENT, *Storia dei libri liturgici romani…,* 152.

[48] Usp. GeV, 1443-1455.

[49] Usp. A. NOCENT, *Il matrimonio cristiano…,* 319.

(djeveruše). Nadalje, izraz *ad statum maturitatis et ad diem nuptiarum* označava brigu da su mladenci dosegli zakonsku dob te vjerojatno pretpostavlja prethodne zaruke. Predslovlje je osobito bogato. Ženidba je sveti savez kojega krasi nerazrješivost. Svrha braka je plodnost: Bog tako združuje zaručnike u svetu ženidbu, da stidljiva (čista) plodnost ženidbe posluži umnažanju posinjene Božje djece. Ovaj sakramentar donosi još jedan *Hanc igitur* za slavlje tridesetoga dana nakon vjenčanja. Osim blagoslova nakon molitve Oče naš, donosi se i blagoslov mladenaca poslije pričesti, a prije popričesne molitve.

c) Grgurov sakramentar

Grgurov sakramentar je sastavljen vjerojatno sredinom 7. st., iako neki smatraju da je to bilo i ranije. Naravno, i ova liturgijska knjiga sadržava obrasce starije od vremena svoga nastanka.[50] Ovaj sakramentar donosi ženidbeni blagoslov i misne obrasce.[51] Prve dvije trećine blagoslova su nove, a zadnja je trećina preuzeta iz Veronskog i Gelazijeva sakramentara. U prvom, originalnom, dijelu spominje se podrijetlo prvog ljudskog para, zatim nerazrješivost ženidbe, a ženidba se predstavlja kao znak saveza Krista i Crkve. Čak ni iskonski grijeh ni opći potop nisu izbrisali prvotni blagoslov koji je Bog izrekao nad prvim ljudskim parom. U misi se preuzima zborna i darovna iz Veronskog sakramentara, a predslovlje iz Gelazijeva (u Veronskom ga sakramentaru nema). Međutim, u predslovlju je došlo do promjene koja sakramentu ženidbe daje drugačije značenje, a upravo je verzija iz Grgurova sakramentara prešla u kasnije obrednike.

GeV 1446: Ut multiplicandis adoptionum filii sanctorum conubiorum fecunditas pudica **serviret.**
GrH 835: Ut multiplicandis adoptionum filii sanctorum conubiorum fecunditas pudica **servaretur.**

Prema GeV, čista bračna plodnost ima velebnu ulogu u otajstvu spasenja: čista bračna plodnost *služi* umnažanju posinjene Božje djece, a prema GrH umnažanje posinjene Božje djece služi čuvanju čistoće bračne plodnosti. U prvom slučaju je čista bračna plodnost *sredstvo,* a u drugom slučaju *cilj!*[52]

---

50 Usp. A. NOCENT, *Storia dei libri liturgici romani…,* 153-154.

51 Usp. GrH, 833-839.

52 Usp. L. CROCIANI, *Nav. dj.,* 37.

Kao i u Gelazijevu sakramentaru, i ovdje je blagoslov smješten između molitve Gospodnje i znaka mira, a za razliku od GeV, ovdje nema blagoslova nakon pričesti.

Valja naglasiti da ovdje ženidbeni blagoslov i misa nisu shvaćeni kao konstitutivni element sklapanja ženidbe, nego samo blagoslov. Ženidba, kao takva, sklapala se u kući, pa i bez nazočnosti svećenika. Tako je to bilo sve do dekreta *Tametsi.*

Možemo zaključiti da je u vremenu nastanka ovih liturgijskih knjiga među kršćanima postojao obred sklapanja ženidbe povezan s euharistijskim slavljem, što se vidi i iz samog naslova: "Incipit velatio nuprialis", iako obred "velatio" nije opisan. Obrasci mise za zaručnike teološki su veoma bogati. Kao takvi u velikoj su mjeri umetnuti u najnoviji Obrednik. Iznose se velebne teme sakramenta ženidbe: ženidba predstavlja prvotni Božji blagoslov, što ga ni prvi grijeh ni opći potop nisu dokinuli, ona označava savez Krista i Crkve, a u potomstvu se ostvaruje Božji blagoslov jer se rađaju posinjena djeca Božja. Sva tri sakramentara pokazuju međusobnu ovisnost, jer u velikoj mjeri slijede istu liturgijsku tradiciju. Zacijelo su biskupi preporučivali da zaručnici slave sklapanje ženidbe pred biskupom, koji je onda slavio misu za njih. Ni ovdje, naravno, nemamo svjedočanstava da je ovakav način sklapanja ženidbe bio propisan za sve.

2. Zapadni, nerimski obredi

a) Galija i Španjolska

U Galiji i u keltskim zemljama, kao i u Španjolskoj, postojao je običaj blagoslova bračne ložnice ("benedictio thalami"), što je zasvjedočeno već pri koncu 5. st. Ovaj je blagoslov zabilježen u Misalu iz Bobbia (6.-7. st.),[53] a nalazimo ga u kasnijim liturgijskim spisima, kao npr. *Pontificale monasterii Lyrensis, annorum 600* (12. st).[54] Vrlo je vjerojatno da je uvođenje zaručnika u bračnu ložnicu, kao i popratni blagoslov, bio nadahnut poviješću Tobije i Sare (Tob 8,4-10), kao i zgodom iz apokrifnih Djela sv. Tome, gdje apostol blagoslivlja dvoje zaručnika na ulasku u njihovu bračnu ložnicu. Zanimljivo je da Cezarije iz Arlesa želi ovaj

[53] Usp. E. A. LOWE, *The Bobbio Missal,* London, 1920., 550-551.

[54] Usp. E. MARTENE, *De Antiquis Ecclesiae ritibus,,* I, c. IX.,Antierpiae, 1736,, 353-402; A. G. MARTIMORT, *La documenation liturgique de Dom Edmond Martčne* (Studi e Testi 279), Cittá del Vaticano, 1978., nrr. 690-706. Za cjelovit tekst usp. Dodatak.

tipično galski običaj zamijeniti blagoslovom u crkvi, kao što je to u rimskoj tradiciji. U Galiji je nadalje bio poznat i običaj zvan "tri Tobijine noći", tj. tri noći bračne uzdržljivosti nakon sklapanja ženidbe. Mjesec dana nakon svadbe zaručnici nisu išli u crkvu. Vjerojatno od tog običaja potječe misa tridesetog dana nakon vjenčanja, zabilježena u GeV. Nakon dolaska rimske liturgije potiskuje se običaj blagoslova bračne ložnice, ali je on ipak "preživio" sve do posljednje reforme.[55]

U Španjolskoj Izidor Seviljski spominje zaruke i samo sklapanje ženidbe. On navodi zanimljiv razlog zašto se prsten stavlja na prstenjak lijeve ruke: zato što tamo protječe krvna žila koja vodi do srca.[56] Posebnost španjolske liturgije jest da poznaje molitvu časova prigodom sklapanja ženidbe: večernju (uoči vjenčanja) i jutarnju (na sam dan vjenčanja).[57]

b) Pontifikali

Rimsko-germanski pontifikal donosi liturgiju vjenčanja i liturgiju godišnjice braka.[58] Zborna je iz GeV, darovna iz Ve. Obje su popričesne iz GeV. Uvodna molitva u blagoslov je iz Ve. Blagoslov je iz GrH. Misa obljetnice je cijela iz GeV.

Pontifikal iz XII. st. prvi put donosi blagoslov prstena. Zanimljivo je da se isti obrazac uzimao i za blagoslov prstena biskupa ili posvećene djevice.[59] Slika je očita: biskup za zaručnicu ima mjesnu Crkvu.

Sakramentar iz Fulde[60] donosi germanske običaje. Nakon vjenčanja i nakon mise rodbina "preda" mladenku svećeniku koji je prekriva velom i moli blagoslovnu molitvu *Deus, qui ad multiplicandi humani generis…*

Kao što smo vidjeli, u ženidbenim obredima izvan Rima javljaju se neki običaji koji u Rimu nisu bili poznati ni priznati: blagoslov bračne ložnice, blagoslov prstena (jednoga ili dva u Njemačkoj), običaj da roditelji zastiru zaručnicu velom i predaju svećeniku da je blagoslovi. Međutim, svi

---

55 Tako se npr. on nalazi i u Rimskom obredniku iz 1925., hrv. prijevod iz 1929., str. 260.

56 Usp. Izidorovo djelo *De ecclesiasticis officiis,* 11, 20, (= PL 83,812).

57 Usp. M. FÉROTIN, (prir.), *Liber ordinum,* Paris, 1904., 433.

58 C. VOGEL – R. ELZE, *Le Pontifical romano-Germanique du dixiéme siécle. Le Texte, II (*NN. XCIX-CCLVIII), Cittá del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, 1963 (= PRG), 414-419.

59 M. ANDRIEU, *Le pontifical Romain au moyen âge,* I., *Le pontifical Romain du XII*[e] *siĕcle,* Cittá del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, 1937., str. 300, br. 5.

60 Usp. G. RICHTER-A. SCHOENFELDER, *Sacramentarim Fuldenses saeculi X* (= Quellen und Abhandlungen zur Geschichte der Abtai und Diözese Fulda, IX), Fulda 1912., 2605-2606. Usp. također: E. LODI, *Enchiridion euchologicum fontium liturgicorum,* CLV – Edizioni Liturgiche, Roma, 1979, nn. 3257-3257d).

ti elementi kasnije ulaze u rimsku liturgiju, kao što je to bio slučaj i s nekim drugim obredima: ophod na Cvjetnicu, stavljanje ruku ređenika u ruke biskupa u bogoslužju ređenja, itd…[61]

3. Obredi sklapanja ženidbe od 12. st. do Tridentskog sabora

Vidjeli smo do sada da je ženidbeni blagoslov i općenito sklapanje ženidbe pred crkvenim službenikom bilo nešto što se preporučivalo ili, još bolje, što je dolikovalo. Vjerojatno je to i bio razmjerno proširen običaj u gradskim sredinama. Međutim, uskoro se javlja i drugo pitanje. Naime, sklapanje ženidbe s blagoslovom od strane biskupa i svećenika bilo je u isto vrijeme jamstvo njezine javnosti, odnosno, davalo je sigurnost da neće biti bigamije.[62] Stoga Crkva sve više nastoji da ženidbe budu javne, pred službenikom Crkve, što je onda i jamstvo ozbiljnosti i valjanosti ženidbe. Prije nego što se na planu opće Crkve donijela odredba da se ženidba ima sklopiti u nazočnosti svećenika, takve su se odredbe javljale na nekim pokrajinskim saborima. Tako sinoda biskupije Rouen 1012. godine određuje da se ženidbe ne sklapaju tajno *(in occulto)* nego da se ženidba ima sklopiti u samostanu, gdje će svećenik blagosloviti mladence. Zanimljivo je da ista sinoda određuje da se sklapanje ženidbe ne smije slaviti poslije objeda, nego neka mladenci natašte dođu na blagoslov u samostan svećeniku koji također treba biti natašte *(ieiunio)*. Naglašava se također da svećenik treba prije sklapanja ženidbe mladence ispitati o njihovoj nakani i o privoli.[63] Naglašavalo se, dakle, da se ženidba ima blagosloviti u crkvi, ali se u isto vrijeme zadržao nerimski običaj blagoslova bračne ložnice ("benedictio thalami").

a) Obred vjenčanja iz 12. st.

Sada, kada se sve više nastoji urediti da se ženidba sklapa pred svećenikom, sve se više razvijaju i određuju obredi sklapanja ženidbe.

---

61 Zato se npr. prvi pontifikal i naziva "Rimsko-germanski pontifikal". Nastao je u današnjoj Njemačkoj, vjerojatno u Mainzu, a Rim ga je prepoznao kao svoju liturgijsku knjigu, jer se germanski kompilator poslužio rimskim sakramentarima i knjigama zvanim "Ordines Romani". Usp. A. NOCENT, *Storia dei libri liturgici romani…,* 163-165.

62 Ukoliko se ženidba ne sklapa pred biskupom i svećenikom, Crkva ne može biti sigurna tko je već sklopio ženidbu po nekom građanskom obliku, a tko ne, odnosno, nije se moglo sa sigurnošću utvrditi tko je slobodan za ženidbu, a tko je zapriječen ženidbenim vezom, pa ne može sklopiti nove ženidbe.

63 Evo doslovnog teksta: "Item, ut nuptiae in oculto non fiant, neque post prandim; sed spunsus et sponsa ieiunii a sacerdote ieiunio in monasterio benedicuntur." Usp. J. D. MANSI, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio: Concilia Rothomagensis provinciae,* 20,34, can. 14: *De ritu nuptiarum ne in occulto fiant,* Graz, 1960-1962. Usp. također A. NOCENT, *Il matrimonio cristiano…,* 347.

Tako se razvio obred sklapanja ženidbe koji se razvijao u tri dijela. Prvo se slavilo samo sklapanje ženidbe na vratima crkve ("in facie ecclesiae"), zatim se služila misa za zaručnike, a onda se slavio i već uvriježeni blagoslov bračne ložnice. Valja zapaziti da se samo sklapanje ženidbe slavi na vratima crkve. Rekli bismo da se tu očituje onaj polagani prijelaz. Ženidba se, naime, u samim počecima slavila u domu mladenaca. Sada se slavi na vratima crkve, da bi uskoro samo sklapanje ženidbe bilo u crkvi. Ženidba na vratima crkve označava dvojakost značaja ženidbe. Ona je ljudska, naravna stvarnost, ali je u isto vrijeme i sveti savez o kojem crkva izražava svoju brigu da ženidba bude dostojno sklopljena, a zatim u sklopu euharistije blagoslivlja zaručnike. Dakle, ono što su bile odredbe pojedinih pokrajinskih sabora, uskoro će, kao odredba biti doneseno na Tridentskom saboru.

Obredi "in facie ecclesiae"

Kao primjer jednog takvog obreda donosimo jedan obred iz 12. st.: *Ordo III ex ms. Pontificali monasterii Lyrensis, annorum 600.*[64]

Mladenci i uzvanici dolaze pred crkvu gdje ih očekuje svećenik. Mladenci tamo ("na vratima crkve") izraze svoju privolu i tamo se uglavi visina miraza. Onda otac predaje kćer svom budućem zetu. Mladenci pruže jedno drugome desnu ruku, a svećenik izmoli jednu molitvu, zatim blagoslovi jedan jedini prsten kojega onda zaručnik stavi zaručnici s jednog prsta na drugi, govoreći: "U ime Oca i Sina i Duha Svetoga." Svećenik zaziva Presveto Trojstvo nad mladence za mir, blagoslov, oproštenje grijeha i život vječni. Zatim ih uvodi u crkvu. Uočavamo stare rimske elemente: pružanje desne ruke ("dexterarum coniunctio"), davanje prstena, kao i to da zaručniku predaje zaručnicu njezin otac. Sve je to popraćeno blagoslovom svećenika i zazivanjem Presvetoga Trojstva.

Misa za zaručnike i blagoslov

Nakon što svećenik uvede zaručnike u crkvu, moli nad njima tri molitve i onda počinje misa Presvetog Trojstva, preuzeta iz Grgurova sakramentara. Zanimljivo je, dakle, da se ne uzima misa za zaručnike prema istom sakramentaru, nego zavjetna misa Presvetoga Trojstva. Zašto

64 E. MARTENE, *De Antiquis Ecclesiae ritibus,,* I, c. IX. Antierpiae 1736, 353-402; A. G. MARTIMORT, *La documentation liturgique de Dom Edmond Marténe* (Studi e Testi279), Cittá del Vaticano, 1978., nrr. 690-706. Za cjelovit tekst v. Dodatak.

baš ova misa? Vjerojatno se mladencima htjela staviti za uzor ljubav koja vlada između osoba Trojstva.[65] Međutim, iako je sama misa od Presvetog Trojstva, čitanja su izabrana za zaručnike (1 Kor 6,15-20 i Mt 19,3-6). Nakon molitve Oče naš svećenik moli blagoslovnu molitvu nad zaručnicom, prema GeV 1451. Nakon pričesti zaručnik primi mir od svećenika i onda poljubi zaručnicu (poljubac mira!). Nakon mise svećenik blagoslovi kruh i vino, i daje svima da kušaju.

Blagoslov bračne ložnice

Navečer, prije nego što se mladenci povuku u ložnicu, svećenik najprije blagoslovi bračnu ložnicu, a onda još jedanput same mladence.

Zapažamo, dakle, nastojanje da se ženidba slavi javno, pred cijelom zajednicom, na vratima crkve i u samoj crkvi, misom u čast Presvetog Trojstva. U liturgiju se uključuju i popularni elementi kao što je blagoslov kruha i vina, koje onda svi mogu kušati i kao što je blagoslov bračne ložnice nakon svadbene večere u domu mladenaca. Na taj se način, očito, htjelo "pokršćaniti" različite narodne običaje i u isto vrijeme kontrolirati valjanost ženidaba kršćana.

b) Neke teološko-liturgijske poteškoće

Vrijednost ženidbenog blagoslova. U početku se sklapanje ženidbe odvijalo u očinskoj kući. Kasnije se ženidba sklapa (doslovno) na vratima crkve. Dugo su se vremena svi obredi *in facie ecclesiae* nazivali jednostavno *ad sponsam benedicendam,* kao da se nije željelo dati nikakva značenja privoli koju mladenci izriču. Dilema je jednostavna: što je *res* sakramenta – privola ili blagoslov? Skolastičke su rasprave više išle u prilog privole, jer se ženidba sve više pravnički shvaćala. Ipak se osjećala određena suhoća čisto juridičkog čina, tako da je u starom obredu ostala mogućnost blagoslova mladenke i mise za mladence, kao i blagoslova bračne ložnice; ali se u praksi sklapanje ženidbe uglavnom svodilo na juridički čin pred službenikom Crkve. Puno je bilo skolastičkih teologa koji su smatrali da je za sakramentalnost ženidbe važna ne samo privola, nego i svećenikov blagoslov. Tako Hildebrand iz Toursa pokušava spojiti ta dva elementa. On govori kako privola čini bit sakramenta, ali, s druge strane, on ženidbu uspoređuje s krštenjem pa veli kako je krsna voda

[65] Drugi je razlog vjerojatno taj što je ta zavjetna misa bila veoma popularna u vremenu patarenske hereze, kada se baš željela naglasiti vjera u Presveto Trojstvo. U tom je kontekstu onda nastala i svetkovina Presvetoga Trojstva.

posvećena da bi mogla polučiti sakramentalnu vrijednost. Tako i svećenikova molitva sjedinjuje one koji su izrekli svoju privolu.[66] Skolastici su priznavali ključnu ulogu privole u nastanku ženidbe, ali nisu mogli točno definirati koja je uloga svećeničkog blagoslova. Naime, obred koji je u početku bio u očinskoj kući, uglavnom se ponavljao *in facie ecclesiae,* s tim da je tu bio svećenik, kao svjedok Crkve, koji je kasnije u crkvi za vrijeme mise mladence blagoslovio.

Dekretom *Tametsi* Tridentski je sabor propisao da je sklapanje ženidbe pred službenikom Crkve uvjet za valjanost same ženidbe (tzv. kanonski oblik).[67] U tom se smislu otišlo predaleko: svećenik je u određenom trenutku rekao *Ego coniugo vos,* što je davalo naslutiti da je to najvažniji dio obreda, a ne privola.

Neki autori smatraju da bi više trebalo naglasiti vrijednost ženidbenog blagoslova. tako da se liturgijsko slavlje sakramenta ženidbe ne gleda samo u pravnom smislu. Naime, liturgija, osobito sakramentalna, sadrži uvijek anamnetsko-epikletsku molitvu. Ono što je molitva ređenja u liturgiji ređenja, što je molitva blagoslova vode u bogoslužju krštenja, to je svečani ženidbeni blagoslov u slavljenju sakramenta ženidbe. Tako je molitva ženidbenog blagoslova, zajedno s privolom mladenaca, središte i srž bogoslužja vjenčanja. U tome smislu u Pravoslavnoj Crkvi privola ide više uz zaruke, a za njih je bitni dio slavljenja ženidbe upravo blagoslov zaručnika.[68] U svakom slučaju, u Redu slavljenja ženidbe prisutna su oba elementa i možda nije toliko bitno inzistirati na tome treba li dati prednost privoli ili ženidbenom blagoslovu.[69] Možda je sukladna tek rimskom pravničkom mentalitetu potreba da se točno definira kada se nešto događa i što je minimalno potrebno "za valjanost". Svakako je bolje, poput istočnjaka, gledati na cjelokupno liturgijsko slavlje kao onu otajstvenu stvarnost u kojoj se ostvaruje Kristovo vazmeno otajstvo.[70]

---

66 Usp. *De ordinatione clericorum,* 7, (= PL 171, 207A; 928A).

67 Usp. H. DENZINGER – A. SCHÖNMETZER, *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum,* HerderBarcinone – Friburgi Brisgoviae – Romae 1976[36] (= DS) 1801. Usp. hrvatsko izdanje: H. DENZINGER – P. HÜNERMANN, *Zbirka sažetaka vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i ćudoređu,* Đakovo, 2002.

68 Usp. RICHTER, K. *Teologija crkvenoga braka,* u P. BAŠIĆ, *Brak i obitelj u Europi danas,* u: Služba Božja, 38(1998), 3,259-293.

69 Naravno, ukoliko se zbog čisto crkveno-pravnih posljedica treba definirati što je bitno u cijelom obredu, to može i treba ostati. Međutim, kad je u pitanju liturgijsko-teološko značenje cijeloga slavlja, svakako bi trebalo uzeti šire gledište.

70 Iako, npr. u Redu krštenja smatramo bitnim onaj dio kada krstitelj polijeva krštenika vodom (uranja u vodu) uz riječi "Ja te krstim u ime Oca i sina i Duha Svetoga", a da su ostalo "nadopunjavajući obredi", ipak ćemo smatrati veoma važnim elementom npr. davanje bijele haljine, odnosno odijevanje u bijelu haljinu.

c) Značenje prstena

U rimskim obredima prsten znači savez (francuski alliance, talijanski fede). Kad ženik stavlja prsten mladenki, on s njom sklapa savez, kao Krist s Crkvom. Međutim, ta gesta, po sebi teološki bogata, nikada, na žalost, nije bila popraćena nekim molitvenim tekstom koji bi spominjao savez.[71] U Njemačkoj, je, međutim, uskoro došlo do običaja da se blagoslivljaju dva prstena: za zaručnika i zaručnicu.[72] Uz predaju prstena povezana je i predaja, odnosno predstavljanje miraza

[71] Prema OCM, 1969. i OCM, 1991. zaručnik, odnosno, zaručnica, doduše, vele da onome drugome stavljaju prsten "u znak ljubavi i vjernosti". Izraz "vjernost", istina, označava savez, ali to baš i nije tako naglašeno.

[72] Usp. A. NOCENT, *Il matrimonio in Roma e nell'Occidente non romano,* u: A. J. CHUPUNGCO, (prir.), *Scientia liturgica. Manuale di liturgia. IV Sacramenti e sacramentali,* Piemme, Casal Monferrato, 1998., 286-314, ovdje 308. Tako svjedoči Obrednik iz Hamburga iz 11. st. Tamo je originalni tekst: *Benedic, Domine, anulum istum* prepravljen riječima: *Benedic, domine, anulos istos.*

IV. OBRED SKLAPANJA ŽENIDBE NAKON TRIDENTSKOG SABORA

1. Odredbe Tridentskog sabora

Tridentski sabor htio je prvenstveno riješiti neka doktrinalna i pastoralna pitanja. Na doktrinarnom planu trebalo je riješiti pitanje sakramentalnosti ovoga sakramenta, njegove osnovne značajke, kao jednost i nerazrješivost, zatim kompetenciju Crkve glede oprosta od ženidbenih zapreka. Na pastoralnom planu osnovno je bilo riješiti pitanje tajnih ženidbi koje se u praksi nisu mogle kontrolirati, pa je zato dolazilo do bigamije. Evo ukratko odluka Sabora o ovom pitanju.[73]

1. kanon: Kršćanska je ženidba sakrament.[74]

2. kanon: Monogamiju je Bog ustanovio.[75]

Kanoni 5, 6, i 7. govore o nerazrješivosti.[76]

U ostalim se kanonima govori o kompetenciji Crkve glede oprosta od zapreka, oprosta od tvrde, a neizvršene ženidbe, od mogućnosti davanja rastave od stola i postelje i vlasti Crkve u određivanju obreda.

Najznačajniji je, svakako, dekret *Tametsi*[77]*,* koji određuje da su ubuduće valjane samo one ženidbe sklopljene pred vlastitim župnikom ili svećenikom delegiranim od njega ili od Ordinarija, sklopljene pred dva ili tri svjedoka. Svećenik se obvezuje dobro ispitati jesu li mladenci slobodni, treba izričito tražiti njihovu međusobnu privolu te treba ženidbu upisati u matice vjenčanih.

---

73 Usp. S. ARDITO, *Il matrimonio nella teologia postridentina,* u: A. M. TRIACCA – G. PIANAZZI (prir.), *Realtá e valori del sacramento del matrimonio. Convegno di aggiornamento,* Roma, Facoltá di Teologia dell'Universitá Pontificia Salesiana, LAS, Roma, 1976., 153-172.

74 DS, 1801.

75 DS, 1802.

76 DS, 1805-1807.

77 DS, 1813-1816.

Nakon Tridentskog sabora ostalo je ipak nekoliko otvorenih pitanja. Tako je 1751. Kongregacija kardinala za tumačenje Tridentskog sabora izjavila glede naravi nazočnosti svećenika na vjenčanju da je on *kvalificirani svjedok (testis spectabilis).*[78] To znači da su djelitelji i primatelji sakramenta sami mladenci.

2. Red ženidbe prema obredu iz 1614.[79]

Kao rezultat odredbi Tridentskog sabora, godine 1614. pojavio se Rimski obrednik. U tome je obredniku red sklapanja ženidbe veoma jednostavan. Sve se događa u crkvi. Obrednik donosi red sklapanja ženidbe, ali ne i blagoslov mladenke, koji se samo predviđa "gdje je običaj da se blagoslivlja ženidba", s napomenom da se on podjeljuje samo na prvom vjenčanju (dakle, ne udovici). Na drugom mjestu Obrednik donosi blagoslov bračne ložnice, koji se sastoji od kratkog otpjeva i blagoslovne molitve.[80]

Spomenimo da se prvi hrvatski prijevod RO, 1614. pojavio već 1640., u prijevodu Bartola Kašića. Tiskan je u Rimu u Kongregaciji za širenje vjere. Ovo hrvatsko izdanje prevodi Red vjenčanja bez ikakvih dodataka ili prilagodbi.[81]

a) Red vjenčanja

Red vjenčanja donosi se u Naslovu VII., Glavi I. i II. U prvoj glavi se donose pastoralne i pravne odredbe glede priprave na vjenčanje i samog sklapanja ženidbe. Župnika se upozorava na zapreke i zabrane, napominje se koje su ženidbe nevaljane. Za valjanu ženidbu nužan je kanonski oblik: slobodna privola mladenaca pred vlastitim župnikom ili ordinarijem ili svećenikom delegiranim od jednoga od ove dvojice. i pred najmanje dva svjedoka. Daju se odredbe o navještajima i o dužnosti župnika da bude siguran da su oboje mladenaca slobodni za ženidbu. Župnik također treba mladence poučiti o svetosti sakramenta ženidbe, o uzajamnim dužnostima

---

78 Usp. F. SCHULTE, *Canones et decreta Concilii Tridentini ex editione romana a. 1834 repetit. Accedunt S. Congr. Card. Conc. Trid. Interpretum Declarationes ac Resolutiones,* Lipsiae 1853., n. 49, str. 229. Usp. također S. ARDITO, *Nav. dj.,*157-158.

79 Obred navodimo prema: RO, 1929., 243-249. Za cjelovit tekst v. Dodatak. Usp. također RR, 1925., 221-227.

80 RO, 1929., 260-261.

81 *Rituale Romanum Urbani VIII. Pont. Max. iussu editum. Illyrica Lingua,* Romae, Ex Typographia Sac. Congreg. de Propag. Fide, 1640.; reprint u izdanju Kršćanske sadašnjosti i Zavoda za hrvatski jezik Filološkog instituta, Zagreb, 1992. (= RR, 1640.).

muža i žene te o dužnostima roditelja prema djeci. Daju se odredbe o blagoslovu mladenke (samo kod prve ženidbe).

b) "Missa pro sponso et sponsa" u Misalu Pija V.

U misi za mladence[82] nema više vlastitog predslovlja niti vlastitog *Hanc igitur*, a blagoslovna molitva dolazi iza molitve Oče naš. Misa je preuzeta iz GrH.[83] Misna su čitanja: Ef 5,21-32 i Mt 19,3-5. Zanimljivo je da se određuje kako nakon popričesne molitve svećenik treba opomenuti mladence da se međusobno ljube te da obdržavaju bračnu uzdržljivost na blagdane i dane posta.

c) Vrednovanje

Ovaj obred stoji na crti brige Tridentskog sabora da se stane u kraj neredima u sklapanju ženidbe i opasnostima koje su sa sobom donosile tajne ženidbe. Rubrike točno određuju izvidni postupak za sklapanje ženidbe, pripravu mladenaca, kao i nadležnost župnika. Pravne su odredbe bile jasne. Župnik je ženidbu trebao upisati u maticu vjenčanih, a obavijest o vjenčanju proslijediti u župe gdje su mladenci kršteni, ako to nije bila župa vjenčanja. Sam red slavlja ženidbe je izuzetno kratak i jednostavan. Župnik traži privolu mladenaca pred dvojicom ili trojicom svjedoka, blagoslivlje prsten koji ženik stavi nevjesti na prstenjak lijeve ruke i prihvati njihovu privolu riječima "Ja vas združujem u ženidbu." Kao mogućnost ostaje misa za mladence koja sadržava i blagoslov mladenke. Koliko god ovaj Red bio kratak, jezgrovit i pravnički sročen, valja naglasiti da i sam Tridentski sabor, kao i ovaj Red slavlja ženidbe pretpostavlja hvalevrijedne običaja koji se mogu zadržati. Upravo tu odredbu smatramo vrijednom i dragocjenom. Naime, ovaj jednostavni tridentski red, osobito u svojim Prethodnim napomenama, polučio je svoju prvotnu svrhu – uveo reda u sklapanje ženidbe. Zato donosi jednostavan i jezgrovit obred, ali u isto vrijeme ostavlja mogućnost primjene mjesnih običaja i obreda koji se ne bi u bitnome protivili ovome Redu. Tome pitanju posvećujemo sljedeći naslov.

---

[82] Molitve iz tridentskog Misala Pija V. navodimo prema: BRUYLANTS, P., *Les oraisons du Missel Romain. Texte et Histoire, 2. Orationum textus et usus juxta fontes,* Centre de Documentation et d'Information liturgiques Abbaye du Mont César, Louvain, 1952. (= M). Za sam misal usp. također: *Missale Romanum ex decreto sacrosancti concilii Tridentini restitutum, s. Pii V. Pontificis Maximi jussu editum aliorum pontificium cura recognitum, a Pio X reformatum et Benedicti XV auctoritate vulgatum.* XIV Editio taurinensis juxta typicam, Marietti, Taurini – Romae, 1949., str. [59-61].

[83] Usp. GrH 83-839. U odnosu na izvor uočljive su dvije "kozmetičke" promjene: umjesto "ut rachel uiro" u Misalu stoji: "viro suo, ut Rachel" i umjesto *progeniem,* stoji *generationem.*

3. Posebnosti obreda vjenčanja u našim krajevima do Drugoga vatikanskog sabora

Kao što smo vidjeli, da bi se uvelo reda u sklapanje ženidbe, Tridentski je sabor dekretom *Tametsi* odredio da se od toga trenutka imaju valjanima smatrati samo one ženidbe sklopljene pred vlastitim župnikom i pred dvojicom ili trojicom svjedoka. U istoj izjavi se kaže kako svećenik mladence spaja u ženidbu riječima: "Ego vos in matrimonium coniungo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, *vel aliis utatur verbis iuxta receptum uniuscuisque provinciae ritum."* Štoviše, kad je cijeli obred vjenčanja u pitanju, Tridentski sabor određuje:

> *Si quae provinciae aliis laudabilis consuetudinibus et caeremoniis in celebrando Matrimonii Sacramento utuntur, eas omnino retineri Sancta Synodus vehementer optat.*[84]

Na toj crti ustraje i *Rituale Romanum* iz 1614.[85] Nakon što donosi Red sklapanja ženidbe, on pripominje:

> *Caeterum, sicubi aliae laudabiles consuetudines et caeremoniae in celebrandi Matrimonii Sacramento adhibentur, eas convenit retineri.*[86]

U nekim mjesnim obrednicima zadržan je uglavnom gore navedeni obred.[87] U obredima s njemačkoga govornog područja susrećemo uglavnom ovaj jednostavni obred uz dodatak da svećenik pita okupljene vjernike znaju li za kakvu zapreku, a zatim u nešto opširnijem obliku traži od mladenaca privolu.[88]

U sjevernim krajevima Hrvatske nalazimo puno opširniji obred, sa znatnim prilagodbama.[89]

Kao proširenje i prilagodba uočavaju se svečanije traženje privole, blagoslov dva prstena, nagovor zaručnicima i zakletva. Za ilustraciju smo uzeli obrednike koji su se upotrebljavali u sjevernom dijelu Hrvatske (kao i

---

84 Sessio XXIV, *De Reformatione,* 1. Citirano prema: SC 77, bilješka br. 41.

85 Citiramo prema: RR, 1925., 221-227.

86 Tit. VII., cap. 2, nr. 6. Usp. Hrvatski prijevod: "Uostalom, ako se gdje upotrebljava drugi pohvalni običaj i ceremonije kod vjenčanja, dolikuje, da se zadrže" RO, 1929.., 149.

87 Usp. npr. RR, 1735., 139-142

88 Usp. RB, 1827., 195-206; RR, 1703., 265-289.

89 Usp. Z. PAŽIN, *"Pohvalni običaji" u Redu vjenčanja,* u: V. DUGALIĆ (prir.), *Spe et labore. Zbornik u čast mons. dr. sc. Marina Srakića, biskupa đakovačkog i srijemskog,* Teologija u Đakovu, Đakovo, 2003., 247-260.

na području današnje Mađarske i Slovačke). Kao što ćemo vidjeti, tu su se od samih početaka čuvale i njegovale vlastitosti i "pohvalni običaji".

a) Traženje privole

U RO, 1929. Traženje privole je veoma kratko i jednostavno:

I to neka najprije pita zaručnika: I. Hoćeš li uzeti nazočnu I. za svoju zakonitu ženu po običaju majke Crkve?
Zaručnik neka odgovori: Hoću. .
2. Odmah potom neka pita svećenik zaručnicu: I. Hoćeš li uzeti ovdje nazočnoga I. za svoga zakonitog muža po običaju svete majke Crkve?
Zaručnica nek odgovori: Hoću.

Ovaj prvi dio slavlja dulji je i bogatiji u obrednicima koji su bili u uporabi u sjevernom dijelu Hrvatske. Kao najstariji takav nama dostupan obrednik navodimo onaj koji je u Zagrebu izdao biskup Maksimilijan Vrhovec.[90] Dijalozi koji svećenik vodi s mladencima pisani su u stupcima latinski, hrvatski-kajkavski, hrvatski-štokavski, mađarski i njemački. Donosimo samo hrvatski-štokavski.

Obred započinje traženjem privole. U odnosu na RR, 1925.[91] u Obredniku biskupa Vrhovca dijalog je puno bogatiji:

Sacerdos: Kakotije ime?
Resp. Sponsus: Jvan ili N. Katarina, ali N.
Sac. N. pitamte pod zavezom tvoj kerstjanske vire kaxi istinito, jesilise s kojom drugom (ali s kojim drugim) zarucsio (ali zarucsila) izvan ove poshtene[92] divoike ali udovice N. (ali izvan ovoga poshtenoga mladicha ali udovca N.) i jesili obechao (ali obechala) kojoi drugoi (ali drugomu) daju za xenu, iliti drugaricu (ali daga za muxa, iliti druga) uzeti hochesh?
Spons. Nisam.
Sac. N. Ljubishli ovu poshtenu[93] Divoiku ali udovicu N. (ali ovoga poshtenoga mladicha, ali udovca N.)?
Spons. Ljubim.

---

90 RRZ, 1796., 173-188.

91 Ovaj Obrednik u cijelosti donosi red slavlja ženidbe Obrednika iz 1614. i to bez ikakvih dodataka.

92 Lat. *honestam* (pošten), njem. gegenwärtigen (nazočan) ehrlichen (pošten). U obrednicima ćemo vidjeti neprestano kolebanje između ova dva termina: *pošten* i *nazočan.*

93 Lat. Honestam, njem. gegenwärtigen.

Sac. hochechli nju za tvoju pravu xenu iliti drugaricu (ali njega za tvojega pravoga muxa iliti druga) uzeti?
Spons. Hochu.
Sac. Pitamte opet pod zavezom vire tvoje, nieli morebiti med vami kakvo rodbinstvo, stvastvo, kumstvo, ali shto drugo, radi koga u svetu xenidbu nebise uzet mogli?
Spons. Nie.

Gotovo su identični i drugi obrednici Tako kaločki donosi pitanja u četiri stupca: latinski, mađarski, njemački i hrvatski.[94] Ostrogonski obrednik ima isti dijalog, samo što su ovdje jezici latinski, mađarski, njemački i slovački.[95] Isti obrednik iz 1907. donosi i hrvatski tekst, s napomenom da je to za Pečujsku biskupiju. Tekst je nešto kraći:

Sac. Kako ti je ime?
Resp. N. i N.
Sac. Očituj se pred licem Božjim i svete matere Crkve, hoćeš li nazočnu N. za svoju zakonitu ženu uzeti? (hoćeš li nazočnoga N. za svoga zakonitog muža uzeti?)
Resp. Hoću
Sac. Obečaješ li da ćeš do tvoje i njezine (njegove) smrti u svemu biti vjeran (-na) kao što vjeran muž ženi(vjerna žena mužu) po Božjoj zapovijedi (vjeran (-na) biti mora?
Resp. Obečajem.[96]

Strossmayerov obrednik, pisan hrvatski,[97] traži privolu prema starijim uzorcima. Dijalog je paralelno u stupcima na hrvatskom i

94 RC, 1798.:
Kako tie ime?
Ivan, ali N
Katarina ali N.
SAC. Pitamte pod zavez tvoye kerschanske vere, povi pravo yeszisze komu zavezal, ali zavezala k Histvu, odlag postovane persone N. i yeszi lisze obechal ali obechala drugomu, ali drugoy, da hoches nyu, uzeti za Senu, ali nyega za Musa. Niszam ali Niz.
SAC. Lyubisli ovu postovanu personu?
SPONS. Lyubim.
SAC. Hochesli nyu prieti za tvoyu pravu senu, ali njega za tvoyega pravoga musa.
SPONS. Hochu.
SAC. Zopet pod zavez avere tvoye pitamte, neli medvami kakov kervni rod, priatelztvo, kumztvo, ali kay drugo, dabisze zakay Szveto Histvo zkupa ne mogli udati.
SPONS: Ni.

95 RS, 1772., 150-162. Zanimljivo je da je u treće izdanje istog obrednika iz 1801., u primjerku koji se čuva u Đakovu, netko ubacio hrvatski prijevod iz 19. st.

96 RS, 1907., 214-223.

97 OĐ, 1878., 120-127.

njemačkom. Pitanja su samo jednom otisnuta, ali s napomenom da se ista pitanja postave prvo zaručniku, a onda zaručnici.[98]

> Sveć. Kako ti je ime?
> Odgovori zaručnik ili zaručnica: Ivan ili Kata.
> Sveć: N. Tako ti svete vjere kršćanske, reci pravo, jeli li se kojoj god (komugod) obvezao (obvezala) u ženidbu izim ove poštene[99] osobe, i jesi li kojoj drugoj (komu drugomu) obećao (obećala), da ćeš ju (ga) za ženu (za muža) uzeti?
> Odg. Nisam.
> Sveć. Ljubiš li ovu poštenu osobu?[100]
> Odg. Ljubim.
> Sveć. Hoćeš li nju za svoju zakonitu ženu (za svoga zakonitoga muža) uzeti?
> Odg. Hoću.
> Sveć. I opet, tako ti svete vjere tvoje, pitam te, nije li medju vami kakvo srodstvo, stvatstvo, kumstvo, ili štogod drugoga, radi čega se uzeti ne bi mogli?
> Odg. Nije.

Razmjerno je jednostavniji dijalog iz Đakovačkog obrednika iz 1933. Tekst je pisan prvo hrvatski, pa onda njemački:[101]

> Sveć: N. (Ivane, Marijo) reci po istini: znadeš li možda za kakvu zakonitu smetnju radi koje ne bi smio i mogao (smjela, mogla) sklopiti ovu ženidbu?
> Zar. Ne znam ni za kakvu.
> Sveć. N. reci pred Bogom i pred svetom Majkom Crkvom istinu, jesi li se sam (-a) od svoje volje za ovu ženidbu odlučio (odlučila)?
> Zar. Jesam.
> Sveć.: N. reci istinu: hoćeš li uzeti ovdje nazočnu N. (Mariju) za svoju zakonitu ženu (nazočnog N. (Ivana) za svoga zakonitog muža) po običaju svete Majke Crkve?
> Zar. Hoću, uzimam.

98 Identičan se tekst nalazi i u IZ 1922, 48-58.

99 Njemački: außer dieser gegenwärtigen Person

100 Njemački: diese gegenwärtige Person.

101 PO, 1933., 24-30.

b) Blagoslov prstenja

U Rimskom obredniku iz 1614. blagoslivlje se samo jedan prsten. Nakon kratkog otpjeva svećenik govori molitvu, a zatim daje prsten zaručniku da je stavi zaručnici na prstenjak *lijeve* ruke dok svećenik govori: "U ime Oca i sina i Duha Svetoga."

U "prilagođenim" obrednicima svećenik blagoslivlje dva prstena koje stavlja zaručnicima na prstenjak *desne ruke.* Svećenik govori dvije molitve blagoslova prstenja, poškropi ih "unakrst" blagoslovljenom vodom. Zatim stavlja prsten zaručniku, a potom drugi prsten zaručnici, govoreći: "U ime Oca i Sina i Duha Svetoga."[102]

c) Nagovor zaručnicima

RO, 1614. ne predviđa nikakav nagovor. U našim obrednicima nalazimo različite nagovore. Navodimo ovdje nagovor zaručnicima RO 1907. jer je osobito bogat:

> Mili vjernici! Bog je već na početku svieta odredio, a kasnije uzimajuć na se čovječje tielo, prisutnošću svojom, i prvim čudom posvetio ženidbu, da se broj izabranih popuni. Svetim je otajstvom učinio ono, što je po naravi svojoj već sveto, zaoto sv. Pavao i nazivlje velikim otajstvom (Efez. 5,32.)
> Djeca smo svetih, ženitba naša i bračni život naš treba da je svet. Brak kršćana slika je i prilika onoga otajstvenog i u ljubavi preobilnog saveza, koji Isusa svojom svetom crkvom spaja. Isus je u najstrožjem smislu rieči, živio i umro za svoju crkvu, crkva pako sa sv. Pavlom veli: "Meni je život Krist, a umrieti dobitak" (Philip. 1,21.)
> U taj primjer se ugledajte danas i uvieke. Zaoto, neka muž ljubi ženu svoju, kako je Isus ljubio sv. crkvu svoju; neka je ljubi, kao polovicu duše svoje, jer zaoto je ostavio otca i majku svoju, da pridje ženi svojoj. (Mat. 19,5)
> Ako ima vlasti nad njom, neka tu vlast nježnim prijateljstvom pokaže, jer po sv. Ambrosiju, nije robkinju dobio, nego vjernicu. Neka svojim obzirnim i prijaznim ponašanjem nastoji, da se zaboravi i obljubi odvisnost.
> Žena pako neka se pokorava mužu, kao što se i sveta crkva pokorava zaručniku, Isusu. Neka mu bude poslušna, kao samom Gospodinu Bogu. (Efez. 5,22.) Neka živi mužu i u mužu, kao što i crkva živi u

[102] Tako RRZ, 1796.; RC, 1798.; RC 1772; OĐ, 1878.; PO, 1933..

Isukrstu: "Živim ja, ali već ne ja, nego Krist živi u meni." (Galat. 2,20.) Neka izbjegava sve, što bi moglo mir pomutiti. Čednost i stidljivost njena neka odaju ljubav i vjernost njezinu.

Neka mjesto lukave ljubezljivosti i isprazne ljepote, (Zeričje 31,30.) traži urese srca, kršćanske krieposti, jer strah Gospodnji slava je ženina.

Ako ćete nastojati ovako vaš bračni život provadajati, Isus će svim otajstvom oplemeniti vašu naravnu ljubav, koju međusobno ćutite, i vaš bračni život biti će prebogatim izvorom vriemenite i vječne sreće vaše. Obilna sv. milost Krstova neka sidje na vašu bračnu zajednicu. Amen.[103]

Valja zapaziti veoma pozitivan govor o braku. Ne govori se o braku kao *remedium concupiscentiae,* nego o svetosti braka od samih početaka. Govori se o bračnom savezu kao slici saveza i ljubavi Krista prema Crkvi. Uzdiže se ljubav, nasuprot gospodarenja u bračnom životu. Konačno, što je posebno važno, u nagovoru se ističe i sljedeće: budu li supružnici živjeli u skladu s Božjom namisli, Isus će blagosloviti njihovu naravnu ljubav tako da će njihov bračni život biti *izvorom vremenite i vječne sreće,* što je upravo na crti onoga što će puno kasnije istaknuti Drugi vatikanski sabor.[104] Drugi obrednici imaju drugačiji nagovor. Ovog nagovora nema u OĐ, 1878. Razlog je jednostavan. U svom predgovoru Strossmayer određuje da valja održati homiliju i kod vjenčanja i kod krštenja: "Nikada ni jednu priliku nepropustite da svete obrede nepopratite živom riječju i opomenom vašom."[105] Prema tome, on predviđa homiliju, pa onda nije potrebno donositi gotov nagovor. Druga je stvar, koliko je ova njegova odredba zaživjela u praksi.

d) Zakletva

RO, 1614. ne predviđa zakletvu mladenaca koja se nalazi u različitim oblicima u svim našim "prilagođenim" obrednicima. Donosimo prvo Zagrebački obrednik, najstariji koji smo imali na raspolaganju. [106]

---

[103] Str. 222-223. Slično RC, 1798.; RRZ 1798.

[104] LG, 34: "Sva njihova (laička) djela, molitve i apostolski pothvati, bračni i obiteljski život, svagdanji rad, odmor duha i tijela, ako se vrše u Duhu, dapače i tegobe života, ako se strpljivo podnose, postaju duhovne žrtve ugodne Bogu, po Isusu Kristu, koje se u služenju Euharistije pobožno prinose Ocu s prinosom Gospodinova Tijela."

[105] OĐ, 1878., str. XI-XVII.

[106] RRZ, 1796., 176-188.

Postremo, pro more in hac Patria usitato, dexteris ipsorum super sanctis reliquiis collocatis, faciat sacerdos eos singillatum jurare: isso, in proferendo verba Juramenti in secunda praeunte, illis vero, in prima persona subsequentibus. Et primo quidem Sponsum, deinde Sponsam in hoc modo:

Sacerdos: Takote Bog pomogao.
Sp. Takome Bog pomogao
Sac. Blaxena Devica Maria.
Sp. Blaxena Devica Maria.
Sac. I svi Svetci Boxji.
Sp. I svi Svetci Boxji.
Sac. Da ovu poshtenu[107] parsonu ljubish.
Sp. Da ovu poshtenu personu ljubim.
Sac. I nju iz ljubavi za tvoju zakonitu xenu (ali za tvoga zakonitoga muxa) uzimash.
Sp. I nju iz ljubavi za svoju zakonitu xenu (ali za svoga zakonitoga muxa) uzimam.
Sac. Po Boxjoj naredbi.
Sp. Po Boxjoj naredbi.
Sac. I obicsaju S. Matere Cerkve.
Sp. I obicsaju S. Matere Cerkve.
Sac. I da nju (ali njega) nechesh ostavit.
Sp. I da nju (ali njega) nechu ostavit.
Sac. Do tvoje ali nje (ali njegove) szmrti.
Sp. Do moje ali nje (njegove) szmrti.
Sac. U nijednoj potribi i nevolji.
Sp. U nijednoj potribi i nevolji.
Sac. Takote Bog pomogao.
Sp. Takome Bog pomogao.

Kaločki je obred identičan. Zakletva je u četiri stupca na latinskom mađarskom, njemačkom i hrvatskom.[108]

Postremo, pro more in hac Patria usitato, dexteris ipsorum super sanctis reliquiis, faciat Sacerdos eos sindillatim jurare: ipso in proferendo verba Juramenti in secunda praeente; illis vero, in prima

[107] Njemački: "diese gegenwärtige Person", lat. "hanc honestam personam".
[108] RC, 1798., 226-227.

persona susequentibus: Et Primo quidem Sponsum, deinde Sponsam, hoc modo:

SACERD. Tako tebe Bogh pomozi. (u četiri stupca: latinski, mađarski, njemački i hrvatski)
SPONS. Tako mene Bogh pomozi
SACERD. Blasena Divicza Maria.
SPONS. Blasena Divicza Maria.
SACERD. Ivzi Zveti Bosii.
SPONS. Ivzi Zveti Bosii.
SACERD. Da ovu postenu[109] personu lyubis.
SPONS. Da ovu postenu personu lyubim.
SACERD. Lyubechi prijmas za tvoyu pravu senu/za tvoyega pravoga musa.
SPONS. Lyubechi prijmam za moyu pravu senu/za moyega pravoga musa.
SACERD. Polag Bosje vredbe.
SPONS. Polag Bosje vredbe.
SACERD. Izvete Matere cirkve obichaya.
SPONS. Izvete Matere cirkve obichaya.
SACERD. I da ovu/nyega ne oztavis
SPONS. I da nyu/nyega ne oztavim
SACERD. Do nye/nyegove szmerti.
SPONS. Do nye/nyegove szmerti.
SACERD. V néjednoy potribschini.
SPONS. V néjednoy potribschini.
SACERD. Tako tebe Bogh pomozi.
SPONS. Tako mene Bogh pomozi.

Postea sponsam simili modo interrogatum, faciat jurare: finitoque utriusque juramento, aspergat eos Aqua benedicta, & dimittat in pace.

U Strossmayerovom obredniku je identično. Prisega se donosi paralelno na hrvatskom i na njemačkom.

Zatim svećenik po običaju u ovoj zemlji primljenu, položi na sv. moći desnice njihove, pusti ih pojedince zakleti se. On u drugoj osobi zakletvu govori, a oni u prvoj odgovaraju. Najprije zaručnik pa onda zaručnica:

[109] Lat. *honestam,* njem. *gegenwärtige.*

Sveć. Tako te Bog pomogao.
Odg. Tako me Bog pomogao.
Sveć. Blažena djevica Marija.
Odg. Blažena djevica Marija.
Sveć. I svi sveti božji.
Odg. I svi sveti božji.
Sveć. Da ovu poštenu osobu ljubiš?
Odg. Da ovu poštenu osobu ljubim.
Sveć. I ljubeći za svoju pravu ženu (svojega pravoga muža) uzimaš.
Odg. I ljubeći za svoju pravu ženu (svojega pravoga muža) uzimam.
Sveć. Poleg božje naredbe.
Odg. Poleg božje naredbe.
Sveć. I običaja svete matere crkve.
Odg. I običaja svete matere crkve.
Sveć. Da ju (da) nećeš ostaviti.
Odg. I da ju (ga) neću ostaviti.
Sveć. Do njezine (njegove) smrti.
Odg. Do njezine (njegove) smrti.
Sveć. U nijednoj potrebi.
Odg. U nijednoj potrebi.
Sveć. Tako te bog pomogao.
Odg. Tako me bog pomogao.[110]

Međutim, priručni obrednik Đakovačke biskupije iz 1933. zakletvu je pojednostavio. Sada se više ne pružaju moći da se na njima zaručnici zakunu, nego križ. Nadalje, zaručnici za svećenikom opetuju tekst zakletve u prvom licu jednine.

Svećenik pruži zaručniku križ, ovaj metne tri prsta na križ te za svećenikom opetuje ove riječi zakletve (poslije isto tako zakune i zaručnicu):

Tako me Bog pomogao – Blažena Djevica Marija – i svi sveti Božji – da ovdje nazočnu N. (Mariju, nazočnog N. Ivana) – za svoju zakonitu ženi uzimam (za svoga zakonitog muža uzimam) – po Božjoj naredbi i po običaju svete Majke Crkve – i da ju (ga) nikada ostaviti neću – do svoje ili njezine (njegove) smrti. – Tako me Bog pomogao.[111]

[110] OĐ, 1878., 125-126.

[111] PO, 1933., 29.

Vidimo da se i ovaj dio pojednostavljuje i skraćuje. Međutim, i za PO, 1933. može se reći da se u trenutku zaklinjanja na križ zapravo pod zakletvom potvrđuje i ponavlja već izrečena privola. Isti je slučaj bio sa svim dosada "prilagođenim" obrednicima u sjevernoj Hrvatskoj. Dok su se zaklinjali na moćima svetaca (OĐ, 1878.) ili na križu (PO, 1933.) mladenci su, zapravo, ponavljali privolu. Zato nam se čini dobrim rješenje koje je kasnije donio RO, 1970., koji je ostavio samo zakletvu na križ tako da mladenci neposredno nakon izrečene privole ponaosob prisežu: "Tako me pomogao Bog, Blažena Djevica Marija i svi sveci Božji", jer su privolu već ranije izrekli. Zakletva, dakle, dodatno potkrepljuje privolu, ali je ne ponavlja.[112]

e) Blagoslov o pedesetoj obljetnici ženidbe

U Strossmayerovu obredniku nalazimo i tzv. *privjenčavanje,* tj. blagoslov o pedesetoj obljetnici ženidbe, što nije sadržavao standardni Rimski obrednik.[113] Nakon što se ispovjede, jubilarci sjednu u klecala sa svojim svjedocima. Slavlje se odvija pod misom. Strossmayer ne propušta napomenuti kako nakon evanđelja treba izreći prigodnu homiliju. Nakon što se jubilarci u misi pričeste, i nakon izrečene popričesne molitve, svećenik pozove jubilarce da dođu do oltara i kleknu. Pozove ih zatim da, odgovarajući svako pojedino od njih na njegova pitanja, zahvale Bogu što su sretno stigli do ovoga časa. Pozove iz također da obećaju da će jedno drugo ljubiti, pomagati i tako mlađima davati dobar primjer. Svećenik zatim blagoslovi prstenje i stavlja ih svakome na prst. U molitvi blagoslova prstenja naglašava se da je prsten znak "saveza duša". Jubilarci odu na svoje mjesto. Slijedi završni blagoslov, nakon čega svećenik opet kaže popričesnu molitvu i završi misu uobičajenim blagoslovom. Važno je također zapaziti kako se u ovom Obredniku određuje da se "privjenčavanje" ima slaviti pod misom, dok je npr. u RO, 1929. misa za zaručnike bila predviđena samo kao mogućnost, i to nakon vjenčanja!

f) Običaji koji nisu naznačeni u obrednicima

Svi obrednici daju još napomene da se ne smije svadbovati u došašću i korizmi. To znači da se u tim se vremenima vjenčanje može slaviti u crkvi, ali se ne smije svečano svadbovati. Uza sve te odredbe stvorili su se u nas i neki običaji. Tako je u župnom uredovanju bio čvrst propis da se vjenčanje

[112] RO, 1970., 15.

[113] OĐ, 1878., 135-137.

može slaviti samo u župnoj crkvi zaručnice: mladenka je mogla otići iz svog sela samo kao vjenčana žena. Time se otklanjala mogućnost eventualnih prileţništava. Običaj je, nadalje, nalagao da mladenku u crkvu uvode djeverovi (njezina braća ili bliski rođaci), a mladoženju djeveruše (sestre ili bliske rođakinje). Šteta da je u nas zadnjih petnaestak godina tako brzo ušao talijanski običaj – koji je do nas došao preko američkih filmova – da mladenku uvodi njezin otac.[114] Bacanje riže poslije vjenčanja svakako je neprikladno, rekli bismo ružno, jer je to zapravo poganski običaj (plodnost!).[115] Usto je riža strana našoj kulturi. Prema tome, koliko je to moguće, mladence bi i trebalo poticati da kod vjenčanja i svadbovanja održavaju naše "hvalevrijedne" stare običaje.[116] Donedavno je postojao obred blagoslova vina na blagdan Sv. Ivana apostola.,[117] a u nekim je krajevima bio običaj mladencima davati blagoslovljeno "vino sv. Ivana", da bi se oni voljeli onom ljubavlju koju je Ivan iskazivao Kristu.[118]

g) Vrednovanje

Prilagodbe reda slavljenja ženidbe u odnosu na Rimski obrednik 1614. u nekim našim krajevima su bogate. Rimski je red vjenčanja zadržan u svojim osnovnim crtama, a sve što piše u Prethodnim napomenama, obdržavalo se. Prilagodbe su se sastojale u tome da su *obogatile* postojeći red prema Rimskom obredniku. Traženje i izricanje *privole* puno je bogatije. Rimskom je, naime, duhu primjerena tzv. *lapidarnost,* sposobnost da u malo riječi rekne sve ono što je bitno. U našem se mentalitetu, očito, više cijeni epsko pripovijedanje, tako da se kroz više stupnjevanih pitanja i odgovora dolazi do konačne privole. Kod blagoslova i davanja *prstenja* odstupa se od rimske prakse: blagoslivljaju se i izmjenjuju dva prstena. *Nagovor* zaručnicima ima izvrsnu katehetsko-liturgijsku ulogu, a posebno doprinosi svečanosti trenutka. Svakako se najveća prilagodba očituje u zakletvi koju zaručnici polažu na moćima ili na križu, ponavljajući u toj zakletvi, praktički, svoju privolu. Uza sve moguće manjkavosti, prilagodbe koje smo vidjeli u nekim našim

---

114 Iako je to, valja priznati, rimski običaj još od 4. st.

115 Kad bi se mladenkama reklo da puno riže znači i puno djece, vjerojatno bi se mnoge lecnule.

116 Još do prije pedesetak godina na seoskim se župama vjenčanje slavilo ponajviše srijedom. To je bilo stoga jer je srijeda dovoljno udaljena od petka, radi nemrsa, ali i od nedjelje da se zbog priprave na svadbu ili zbog svadbovanja ne bi zanemarila nedjeljna misa.

117 Usp. RO, 1929., 432-43.

118 Usp. M. PAJIĆ, *Crkveni obredi i kršćanski običaji,* Sarajevo, 1892., 424. Međutim, Obrednik tumači da se blagoslov vina na dan Sv. Ivana vrši "na čast sv. Ivana, koji je popio otrov, a da mu nije naudio". Usp. Još RO, 1929., 432.

obrednicima izražavaju životnost Crkve u našim krajevima jer je poticala liturgijsko stvaralaštvo i jer je, što je očito, znala iz tradicija drugih naroda izabrati ono što je smatrala prikladnim. Ovo je svakako slučaj gdje bismo mogli reći da je "historia magistra vitae", tj. na ovakvim bi se primjerima trebala nadahnjivati i današnja liturgija u našem narodu.

DRUGI DIO

OBRED VJENČANJA NAKON DRUGOGA VATIKANSKOG SABORA

I. SABORSKE RASPRAVE I ODREDBE

1. Konzultacije prije saborskih zasjedanja

Glede nauka Drugoga vatikanskog sabora o ženidbi, ograničit ćemo se na Red sklapanja ženidbe, o čemu se govori u SC, 77 i 78. Pogledat ćemo kratko nastanak ta dva broja.[119] Prije samog zasjedanja Sabora i o ovome je pitanju konzultiran katolički episkopat.[120] Biskupi su tražili da se red slavljenja ženidbe posvema preradi na sljedeći način:

da bude uočljivija sakramentalnost ženidbenog slavlja;

da bude očito da taj sakrament podjeljuju sami mladenci;

da iz samog Reda bude vidljivo da je bračna ljubav slika ljubavi Kristove prema Crkvi;

da bude jasnije izražena veza između ženidbe i euharistije.[121]

Zanimljivo je da je bilo i biskupa koji su, naprotiv, tražili veću ujednačenost Reda vjenčanja u cijeloj Crkvi, očito smatrajući da je liturgijska ujednačenost jamstvo jedinstva same Crkve.[122]

2. Shema Pripravne komisije

Na samom početku komisija je svojoj potkomisiji dala sugestiju da se sakramentalna slavlja tako preurede da bolje izražavaju ono što čine, da

---

[119] Za povijest je osobito dragocjena knjiga: A. BUGNINI, *La riforma liturgica (1948-1975),* CLV, Edizioni liturgiche – Roma, 1983., 676-686.

[120] Usp. P. BARBERI, *La celebrazione del matrimonio cristiano. Il tema negli ultimi decenni della teologia cattolica,* CLV, Edizioni liturgiche, Roma, 1982, 181-191.

[121] Usp. *Analyticus conspectus consiliorum et votorum quae ab episcopis et prelatis data sunt. De Matrimonii ritu,* Acta et Doc., ser. I, Apendix vol. II, 175 (nn. 2-8), 176-177 (nn. 10, 14, 17, 19), 178 (n. 7). Tako npr.: "Ex integro renovetur liturgia sacramenti matrimonii ita ut clare appareat ipsos sponsos esse sacramenti ministros et signum aptum creetur ad significandam gratiam sacramentalem simulque symbolum amoris Christi sponsi et Ecclesiae sponsae", TORTOLO A. S., (Ceciri, Argentina), ser. I., vol. II., pars VII., 100-103.

[122] Tako npr.: "Ritus romanus in omni ecclesia ritus latini in celebratione matrimonii praescribatur, reprobata contratia consuetudine": DUQUE VILLEGAS A. (Manizales, Kolumbija), pars VII, 413s.

slavlja budu prilagođena današnjem vremenu i tako ustrojena da vjernici mogu bolje razumjeti i u njima sudjelovati.[123]

Komisija je 12. siječnja prihvatila treće poglavlje "De Sacramentis et Sacramenatlibus". U brojevima 64-65 govore o ženidbi:[124]

> 64. Ritus celabrandi Matrimonium, qui extat in Rituali romano, funditus recognoscatur et ditior fiat, ita ut gratia Sacramenti clarius significetur.
> "Si quae provinciae aliis laudabilis consuetudinibus et ceremoniis in celebrando Matrimonii Sacramento utuntur, eas omnino retineri Sancta Synodus vehementer optat".[125]
> Insuper Conferentiis Episcopalibus relinquitur facultas exarandi ritum proprium, usibus locorum et populorum congruum, firma tamen lege ut sacerdos assistens requirat excipiatque contrahentium consensum.

Dakle, određuje se da se preuredi Red slavljenja ženidbe, ponavlja se stara odredba da je dobro zadržati hvalevrijedne običaje i u tome smislu se načelno ovlašćuje biskupske konferencije da izdaju vlastite redove slavljenja ženidbe.

Određuje se da se u pravilu ženidba slavi u sklopu mise, te da se ženidbeni blagoslov (samo u sklopu mise!) treba dati i zaručniku i zaručnici, a ne, kao do sada, samo zaručnici. Nadalje, ukoliko je vjenčanje izvan mise, treba ipak na početku obreda uzeti čitanja.

> 65. Matrimonium ordinarie infra Missam celebretur, post lectionem Evangelii et homiliam. Oratio super sponsam, ita oportune emendata ut supra utrumque coniugem recitari valeat, dicatur lingua vernacula.
> Si vero sacramentum Matrimonii extra Missam in ecclesia celebratur, lectiones de Epistola et Evangelio Missae pro sponsis legantur in initio ritus.

Tijekom rasprava ova je shema uglavnom nepromijenjena upućena na saborsku raspravu.

---

123 Usp. *Questiones Comissionibus praeparatoriis Concilii Oecumeici Vaticani II positae,* Typis Polyglotis Vaticanis, p. 16.

124 COMISSIO DE SACRA LITURGIA, *De sacra liturgia,* Caput III, De sacramentis et Sacramentalibus. IV. De Matrimonio, Acta et Doc, ser. II, vol. II, pars II, 44-45.

125 TRIDENTSKI SABOR, Sessio XXIV, *De Reformatione,* 1, prema *Rituale Romanum,* tit. VIII, cap. 2, n. 6.

3. Rasprava na saboru

Saborska rasprava[126] o ovoj temi bila je 6. i 7. studenoga 1962.[127] Na saborskim raspravama ponovno se postavilo pitanje je li kanonski oblik sklapanja ženidbe potreban samo ad liceitatem (tj. da kršćanima dolikuje sklapati ženidbu prema kanonskom obliku) ili ad validitatem (tj. da je kanonski oblik nužan za valjanost).[128] Na temelju saborskih rasprava Pripravna komisija o disciplini sakramenata pripravlja shemu De forma celebrationis Matrimonii, koja je potvrđena na saborskom zasjedanju 12.-17. ožujka 1962.[129] Ovaj nacrt određuje da se zadrži bitna jezgra sklapanja ženidbe prema odredbama Tridentskog sabora, tj. određuje kanonski oblik kao uvjet za valjanost među krštenima.[130] Saborske su se rasprave vodile i oko toga da se u slavljenju ženidbe naglasi kristološki vid, jer bračna ljubav izražava ljubav Krista i Crkve. Naglašava se, dakle, Kristova središnja uloga. Prema tome, bračni i obiteljski život je izvor života Crkve (obitelj, "kućna Crkva"). Razvila se rasprava o ulozi mladenaca i svećenika u samom sklapanju ženidbe. Naime, jasno je da bitnu ulogu ima međusobna privola mladenaca koja "čini" sakrament. Riječi privole su forma a privola kao takva jest materija. Međutim, koja je uloga svećenika? Tridentski sabor ne nameće formulu: "Ja vas združujem u ženidbu." Neki su smatrali da bi svećenik mogao reći. "Proglašavam vas mužem i ženom", s tim da se te riječi ne bi smatrale sakramentalnim. Zatraženo je da se ženidbeni blagoslov uvijek podjeljuje, pa i izvan mise.[131] Mladenci bi se trebali pričestiti pod obje prilike, jer je to znak jedinstva. Dok jedni smatraju da ženidbu treba slaviti uvijek u sklopu mise, drugi smatraju da to neće uvijek biti zgodno, pogotovo ne nedjeljom. Kada su u pitanju posebnosti nekih krajeva, treba pomiriti teološko načelo sakramentalnosti s religiozno-antropološkim načelom.[132] Potrebno je dati jasna temeljna načela za sve sakramente, s tim da se određeni simboli i

---

126 O saborskim raspravama o ženidbi osobito iscrpno i dokumentirano govori P. BARBERI, *Nav. dj.,* 257-278.

127 Usp. Acta Syn, vol. I, pars II, 161-192; 291-327.

128 Usp. *Acta et Doc,* ser. I, vol II, pars I –VI. Usp. također P. BARBERI, *Nav. dj.,* 260-161.

129 Usp. COMISSIO DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *De forma celebrationis Matrimonii,* Acta et doc, ser. II, voll. III, pars I, 531-538.

130 ZKP će kasnije u kan. 1108 jasno reći da se u redovitom slučaju uzima kanonski oblik kao uvjet za valjanost. Usp. također N. ŠKALABRIN, *Ženidba. Pravno-pastoralni priručnik,* Đakovo, 1995., 238.

131 BORROMEO, L. C. (Pesaro, Italija).

132 "In restauratione capitis principia theologica sacramentalitatis ex una parte, et principia religioso-antropologica ex altera parte, prae oculis haberentur", BEKKER, ('s-Hertogenbosch, Nizozemska), 313.

znakovi mogu prilagoditi kulturi pojedinog naroda,[133] dočim su se drugi izričito usprotivili uvođenju mjesnih "mondenih" običaja.[134]

Nakon svih primjedbi, komisija je ponudila preuređeni tekst:[135]

77. Ritus celebrandi Matrimonium, qui exstat in Rituali romano, recognoscatur et ditior fiat, quo clarius gratia Sacramenti significetur et munera coniugum inculcentur.

"Si quae provinciae aliis laudabilibus consuetudinibus et caeremoniis in celebrando Matrimonii Sacramento utuntur, eas omnino retineri Sancta Synodus vehementer optat."[136]

Insuper competenti auctoritati ecclesiasticae territoriali, de qua in art. 22 § 2 huius Constitutionis, relinquitur facultas, ad normam art. 63, exarandi ritum proprium usibus locorum et populorum congruentem, firma tamen lege ut sacerdos assistens requirat excipiatque contrahentium consensum.[137]

78. Matrimonium ex more intra Missam celebretur, post lectionem Evangelii et homiliam, ante "orationem fidelium". Oratio super sponsam, ita opportune emendata ut aequalia officia mutuae fidelitatis utriusque sponsi includet, dici potest lingua vernacula.

Si vero Sacramentum Matrimonii sine Missa celebratur, Epistola et Evangelium Missae pro sponsis legantur in initio ritus *et benedictio sponsis semper impertiatur.*

Komisija je, dakle, uzela u obzir želju nekih otaca da se ženidbeni blagoslov uvijek podjeljuje, pa i izvan mise, s tim da se odnosi na oboje supružnika. Nacrt je izložen ocima 15. listopada 1963. Dan kasnije se glede ženidbe glasovalo samo o jednoj nadopuni: *et benedictio sponsis semper impertiatur.* Rezultat: 2194 "za" i 24 "protiv".[138] Cijeli je odlomak zatim podržan omjerom 2107 naprama 36.[139] Konačno, kao što je poznato, samu konstituciju *Sacrosanctum concilium* konačno je 4. prosinca 1963. odobrilo 2147 saborskih otaca, a protiv su bila 4.

---

133 BEKKER, 313.

134 BRIZGYS, V. (Kaunas, Litva), 349.

135 *Textus schematis consitutionis De Sacra Liturgia. Textus a Comissione emandatus,* Acta Syn, vol. II, 554s.

136 TRIDENTSKI SABOR, Sessio XXIV, *De Reformatione,* 1, prema RR, 1925., tit. VIII, cap. 2, n. 6.

137 Usp. CIC, kanon1095, § 1, 3°.

138 Acta Syn, vol II, pars II, 639.

139 Acta Syn, vol II, pars II, 696.

Evo konačnog teksta SC 77 i 78 u hrvatskom prijevodu.[140]

77. *Obred sklapanja ženidbe, kakav se nalazi u Rimskom obredniku, neka se preradi i obogati da jasnije označi milost sakramenta i naglasi dužnost bračnih drugova.*

"Ako se u nekoj pokrajini upotrebljavaju drugi pohvalni običaji i ceremonije kod sklapanja sakramenta ženidbe, Sveti Sabor vruće želi da se oni svakako zadrže."[141]

Uz to se, prema čl. 63, daje ovlast nadležnoj crkvenoj teritorijalnoj vlasti, o kojoj govori čl. 22 § 2 ove konstitucije, da sastavi vlastiti obred u skladu s krajevima ili narodnim običajima, ali uz uvjet da svećenik koji prisustvuje zatraži pristanak onih koji sklapaju brak.

78. Vjenčanje neka se obično obavlja za vrijeme mise, poslije čitanja Evanđelja i homilije, a prije "molitve vjernika". Molitva nad zaručnicom može se izreći narodnim jezikom, ali neka se tako prikladno ispravi da istakne jednake dužnosti međusobne vjernosti obaju supruga.

Ako se sakrament ženidbe slavi bez mise, neka se na početku obreda pročitaju poslanica i evanđelje iz mise za zaručnike i neka se zaručnicima uvijek podijeli blagoslov.

Motu proprij Pavla VI. *Sacram Liturgiam,* od 25. siječnja 1964., kao naputak za točnu provedbu SC, ne donosi ništa značajnijega glede materije koju obrađujemo.[142]

---

[140] *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti. Latinski i hrvatski.* KS, Zagreb, 1980.

[141] TRIDENTSKI SABOR, Sessio XXIV, *De Reformatione,* 1, prema *Rituale Romanum,* tit. VIII, cap. 2, n. 6.

[142] R. KACZYNSKI (prir.), *Enchiridion documentorum institutionis liturgicae,* I (1963-1973, Marietti, 1976., 41-44.

II. PRIPRAVA NOVOGA REDA SLAVLJENJA ŽENIDBE

1. Prema novom Redu slavljenja ženidbe

Poznato je da je Pavao VI. 13. siječnja 1964. osnovao Vijeće za provedbu liturgijske konstitucije *(Consilium ad exsequendam constitutionem de sacra liturgia)*.[143] Ta je komisija trebala u djelo provesti odredbe SC, a u ovom slučaju, naravno, pripraviti novi red sklapanja ženidbe. Ovom se materijom bavila studijska grupa 23.[144]

Polazište za izradu novog Reda slavljenja ženidbe bile su sljedeće točke:

> Slavlje ženidbe treba biti uvijek ucijepljeno ili u misu ili u službu riječi.
>
> Blagoslov mladencima treba uvijek dati, to znači i u "zabranjenim vremenima", kao i u slučaju da je u pitanju ženidba udovaca ili udovica.
>
> Osnovna shema obreda jest sljedeća: kratki uvod, poslanica, pjesma, evanđelje, homilija na osnovu svetog teksta, slavlje ženidbe, molitva vjernika, ženidbeni blagoslov.
>
> Čitanja trebaju biti na narodnom jeziku.[145]

Studijska grupa br. 23 imala je svoje sjednice u Mont Saint-Odile (Strassbourg) u prosincu 1965., u Le Saulchoiru (Pariz) u ožujku 1966. i u Veroni u lipnju iste godine. U listopadu 1966. bila je spremna osnovna struktura Reda slavljenja ženidbe. U travnju 1967. Vijeću su predstavljena

---

143 Predsjednik je bio bolonjski kardinal Giacomo Lercaro, poznati promicatelj liturgijske obnove, a tajnik je bio Anibale Bugnini. Iz naših je krajeva član komisije bio Alfred Pichler, banjalučki biskup, a konzultor Dragutin Kniewald, profesor iz Zagreba.

144 Relator je bio P. Gy, a stručni suradnici ("periti") P. Clombo, I. F. Arighi, X. Seumois. Pastoralnu notu za članak br. 7. pripravio je C. Colombo.

145 Za povijest priprave novog Reda slavljenja ženidbe osobito je dragocjen, naravno, autor: A. BUGNINI, *Nav. dj.*, 676-677.

tri prva poglavlja, a u studenom 1967. gotova shema, tako da je se moglo iskušati. Najpoznatiji je bio slučaj kad se Pavao VI. 23. kolovoza 1968. poslužio ovom shemom prigodom vjenčanja 24 para mladenaca. Shema je dostavljena Papi 23. ožujka 1968. Državni je tajnik u ime Pape shemu prihvatio, s napomenom da se uzmu u obzir neke primjedbe Papina teologa P. Ciappija. Rezultat te primjedbe bila je rečenica koja se uvrstila u br. 4 prethodnih napomena: "Djeca su doista najizvrsniji dar ženidbe: ona uvelike pridonose i dobru samih roditelja."[146]

Shema je išla na odobrenje Kongregaciji sakramenata, koja je pozitivno odgovorila 12. lipnja 1968. Kongregacija za nauk vjere odgovorila je pozitivno 13. prosinca 1968. Red slavlja ženidbe između krštene i nekrštene strane poslan je na odobrenje 2. siječnja 1969. i odobren već 3. veljače iste godine. Studijska grupa br. 23 ovako je predstavila Red slavljenja ženidbe koji je pripravila:

> Slavlje vjenčanja pod misom ucijepljeno je, kako propisuje saborska konstitucija, između homilije i molitve vjernika. Časna molitva nad zaručnicom ostaje na mjestu koje ima u drevnoj rimskoj predaji, između Očenaša i pričesti, i potvrđuje iste dužnosti oboje zaručnika. Liturgijski su tekstovi obogaćeni da bi se bolje izrazila vjera Crkve u ovaj sakrament i u njezino duhovno značenje. Osobito upiti koje prethode sakramentu, nadahnuti njemačkim obrednikom, javno potvrđuju uvjete koje Crkva smatra potrebnima da bi to bila prava ženidba.
>
> Privola je nadahnuta privolom koja se tradicionalno upotrebljava još od srednjega vijeka u zemljama engleskog jezika kako među katolicima, tako i među nekatolicima.
>
> Riječi kojima slavitelj prihvaća privolu izmijenjene su na način da izražavaju specifičan udio zaručnika u sakramentu i, u isto vrijeme, ne izgledaju protivne istočnjačkom poimanju uloge svećenika.[147]

---

[146] *Rimski obrednik obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora II. vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI. Red vjenčanja.* Nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije i odobrenjem sv. Kongregacije za bogoštovlje izdaje Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1969. (= RO, 1970.) Tipsko izdanje: *Rituale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Consilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli Pp. VI promulgatum. Ordo celebrandi Matrimonium,* Typis Poliglottis Vaticanis 1969. (= OCM, 1969.). Za prethodne napomene na latinskom, usp. također: R. KACZYNSKI (prir.), *Enchiridion documentorum institutionis liturgicae,* I (1963-1973, Marietti, 1976., 434-438. Načelno ćemo navoditi tekstove prema odobrenim hrvatskim prijevodima.

[147] CONSILIUM…, COETUS A STUDIIS XIII "DE RITUALI", *De sacramento matrimonii.* Schemata n. 280 De rituali 27, 21. martii 1968, 2. Usp. A. BARBERI, *Nav. dj.,* 194.

Dana 8. veljače Papa je na audijenciji A. Bugniniju dao još posljednje opaske[148] i svojim pismom od 17. ožujka 1969. (broj 134485) odobrio da se rukopis objavi i ujedno dopustio da dekret Kongregacije obreda nosi datum 19. ožujka 1969., na blagdan sv. Josipa.[149] U istom pismu se kaže:

> Njegova svetost želi izraziti svoju zahvalnost svima koji su na bilo koji način pridonijeli sastavljanju novoga Reda i želi da on, ilustriran odgovarajućom katehezom, pomogne zaručnicima da bolje razumiju duboko značenje, neiscrpno duhovno bogatstvo i težinu zadaća kršćanske ženidbe.[150]

2. Posebna pitanja

Tijekom priprave Prethodnih napomena javila se jedna teška dvojba. Ako se pretpostavi da je za plodonosno primanje sakramenta potrebna vjera, što je s onim mladencima koji su doduše kršteni, ali su izgubili vjeru, tj. koji izričito tvrde da su ateisti? Nakon duge rasprave *Consilium* je došao do zaključka da ne dolikuje slaviti sakrament ženidbe s krštenim osobama koje odbacuju vjeru. Evo njihove formulacije:

> Inprimis pastores foveant nutriantque fidem nuptirientum: sacramentum enim matrimonii supponit fidem (cf. Const. de sacra liturgia, 59). Si tamen constet utrumque sponsum fidem recusare, etiamsi de seria contrahendi matrimonium intentione constet, ritum sacramenti matrimonii celebrare non licet.[151]

Kako su došli do ovakvog zaključka? S jedne strane, slavlje sakramenta traži vjeru. Nadalje, vjernici mogu biti uznemireni kada vide da se uzimaju sveti tekstovi koji govore o vjeri, a koju ti mladenci nemaju. Osim toga, nekatolici mogu zaključiti da mi svoje svetinje ne cijenimo dovoljno, jer ih slavimo i s nevjerujućima. I sami svećenici mogu zbog toga biti obeshrabreni i rezignirani. Nadalje, smatra *Consilium,* krštene ateiste

---

148 A. Bugnini opetovano svjedoči kako je u cjelokupnoj pokoncilskoj liturgijskoj reformi, pa tako i u radu Vijeća za provedbu liturgijske konstitucije, papa Pavao VI. osobno uzimao udjela, pregledavao sheme, davao primjedbe, savjetovao se, tako da se svakako može reći da je to liturgijska reforma Pavla VI koji je znao slušati, savjetovati, ali koji je, kada su mišljenja bila podijeljena, dao zadnju riječ. Tako je on osobno "presudio" da korizma i nadalje započinje Čistom srijedom, a ne na Prvu nedjelju korizme. V. A. BUGNINI, *Nav. dj.* 307.

149 U Bugninijevu tekstu se ovdje potkrala pogreška, pa veli da je to bio datum 19. veljače. Usp. A. BUGNINI, *Nav. dj.,* 678.

150 A. BUGNINI, *Nav. dj.,* 678.

151 Prema: A. BUGNINI, *Nav. dj.,* 679.

treba tretirati kao nekrštene osobe – za njih treba biti dovoljan i valjan čisto građanski oblik sklapanja ženidbe.

Međutim, drugi dio ovoga članka nije odobrila ni Kongregacija za nauk vjere, a ni Kongregacija sakramenata. Ostao je samo prvi dio broja 7, koji je ušao u prethodne napomene uz dodatak dviju riječi: uz riječi *matrimonii supponit fidem* dodano je *atque expostulat,* tako da cijeli broj 7 glasi:

> *Navlastito neka pastiri u mladenaca hrane i njeguju vjeru, jer sakramenat ženidbe vjeru i pretpostavlja i iziskuje.*

Kongregacije su imale svojih razloga za vlastiti stav, koji se, uostalom, slagao i s Papinim teologom Ciappijem. Nevjerujući katolici su ipak formalno članovi Crkve i za njih vrijedi obveza sklapanja ženidbe u kanonskom obliku.[152] Ciappi navodi misao i samog Pavla VI. koji je, prema njemu, govoreći o slavljenju ženidbe po kanonskom obliku za krštene ateiste, ustvrdio da "je to ozbiljan problem, ali čini se teškim s pastoralnog i psihološkog gledišta presjeći kontakt s Crkvom upravo u trenutku ženidbe. Ne izgleda korisno zatvoriti vrata Crkve zaručnicima, nego ih, naprotiv, treba otvoriti".[153] Naime, upravo trenutak slavljenja ženidbe može biti povoljna prilika da se zapretani žar vjere u zaručnika probudi.[154]

---

[152] Konačno, crkveno pravo – u skladu s drevnim naukom Crkve – kratko kaže kako među krštenima ne može biti valjanog ženidbenog ugovora koji samim time ne bi bio sakrament. Usp. N. ŠKALABRIN, *Nav. dj.*, 34.

[153] Prema A. BUGNINI, *Nav. dj.,* 681, bilješka br. 15.

[154] Baš kao što se u nekih roditelja probudi prakticiranje vjere u trenutku kad im se dijete počne pripravljati za prvu pričest.

III. RED SLAVLJENJA ŽENIDBE NAKON DRUGOGA VATIKANSKOG SABORA

A. LATINSKA TIPSKA IZDANJA

Prvo tipsko izdanje Reda slavljenja ženidbe odobreno je 19. ožujka 1969.[155] Bila je to prva obnovljena liturgijska knjiga koja se pojavila nakon Drugoga vatikanskog sabora. Imala je skromne Prethodne napomene. Bilo je za očekivati da se pojavi obnovljeno tipsko izdanje, jer je, između ostaloga, Red slavljenja ženidbe u Rimskom obredniku trebalo uskladiti s kasnije objavljenim liturgijskim knjigama, poglavito s misalom. To se još više pokazalo potrebitim nakon objavljivanja Zakonika zakonskog prava. Tako se drugo tipsko izdanje pojavilo 1991., a dekret nosi nadnevak 19. ožujka 1990.[156] Mi ćemo dio po dio predstavljati OCM, 1969. i OCM, 1991. naznačujući promjene i obogaćenja sadržana u drugom tipskom izdanju, s time, da ćemo, naravno, staviti naglasak na OCM, 1991. Osvrnut ćemo se također i na hrvatske prijevode RO, 1970. i RO, 1997., osobito na ovaj potonji.

Kao što je već bilo rečeno, OCM, 1969. u sebi nosi manjkavosti koje je bilo gotovo nemoguće izbjeći u prvoj reformiranoj liturgijskoj knjizi. Same su prethodne napomene vrlo kratke, a obred jednostavan. Obnovljeno tipsko izdanje svakako predstavlja veliko obogaćenje. Prije nego što ga pobliže predstavimo, bit će zanimljivo shematski pokazati bogatstvo ovog izdanja u odnosnu na prvo tipsko izdanje. U prvoj ćemo tablici u dva stupca pokazati prethodne napomene jednog i drugog izdanja, a u drugoj ćemo tablici također u usporedno prikazati red slavljenja ženidbe prema OCM, 1969. i prema OCM, 1991. Jednostavnosti radi, donosimo naslove na hrvatskom. Jednako ćemo tako i sam tekst prethodnih napomena navoditi prema RO, 1997.

---

155 Služili smo se ovim izdanjem: *Rituale Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum. Ordo celebrandi matrimonium.* Editio typica, Typis polyglottis Vaticanis, 1972. (= OCM, 1969.).

156 *Ordo celebrandi matrimonium.* Editio typica altera, Typis Polyglottis Vaticanis 1991 (= OCM, 1991.).

Prethodne napomene

OCM, 1969.	OCM, 1991.
Važnost i dostojanstvo sakramenta ženidbe. (1-7)	*I. Značenje i dostojanstvo sakramenta ženidbe* (1-11)
	II. Dužnosti i službe (12-27)
Izbor obreda (8-11)	III. Slavljenje ženidbe Priprava (28-32) *Izbor obreda* (33-38)
Priređivanje posebnih obrednika (12-16)	IV. Prilagodbe u ovlasti Biskupskih konferencija (39-34)
Mogućnost sastavljanja vlastitog obreda (17-18)	

Red slavlja

OCM, 1969.	OCM, 1991.
Odredba	Odluka (dvije)
I. glava: Red vjenčanja pod misom	I. poglavlje: Red slavljenja ženidbe u misi
II. glava: Red vjenčanja bez mise	II. poglavlje: Red slavljenja ženidbe bez mise
	III. poglavlje: Red slavljenja ženidbe pred prisustvovateljem (lat. *assistente*) laikom.
III. glava: Red vjenčanja između katoličke i nekrštene osobe	IV. poglavlje: Red slavljenja ženidbe između katoličke strane i katekumenske ili nekršćanske strane
Razni tekstovi za obred vjenčanja i "misu za mladence"	V. poglavlje: Različiti tekstovi za obred ženidbe i za misu "za zaručnike"
	Dodaci: I. Uzorci sveopće molitve II. Blagoslov zaručnika III. Red blagoslova bračnih drugova u misi prigodom obljetnice ženidbe

1. Prethodne napomene

a) OCM, 1969.

Budući da se ovaj Red prvi pojavio, u Prethodnim se napomenama to odražava. U kasnije objavljenim liturgijskim knjigama prethodne su napomene teološki i liturgijsko-pastoralno bogatije. Ove napomene imaju samo osamnaest brojeva.[157] Iznose saborski nauk o sakramentu ženidbe (1-7). U daljnjim se brojevima (8-11) govori o izboru obreda. Tako se određuje da se ne može slaviti vjenčanje pod misom kada je jedna strana nekrštena, a zatim se daju upute da se ne pravi razlika među vjernicima glede njihova staleža. Daju se neke odredbe za slavlje pod misom.

S jedne strane je izražena želja da se sačuva rimski Red slavljenja ženidbe, ali se s druge strane ponavlja nauk i Tridentskog i Drugoga vatikanskog sabora da se sačuvaju hvalevrijedni običaji.[158] Tako se u broju 12 Prethodnih napomena veli:

> *U krajevima gdje je na snazi Rimski obrednik vjenčanja neka se prirede posebni obrednici prilagođeni običajima i potrebama pojedinih krajeva, kako to propisuju čl. 63b i 77 Konstitucije o svetom bogoslužju i pod uvjetom da ih pregleda Apostolska Stolica.*

Glede priređivanja posebnih obrednika, biskupskim se konferencijama ostavlja velika sloboda, pod uvjetom da prilagođeni obredi budu pregledani od Apostolske Stolice. Nadalje, Biskupskim se konferencijama ostavlja mogućnost prilagodbe i same ženidbene privole i cijeloga obreda. Inzistira se, međutim, da u svakom slučaju svećenik prisustvovatelj od mladenaca zatraži i primi privolu (13-18).

b) OCM, 1991.

Prethodne su napomene u ovom izdanju puno bogatije. Donose skladnu i duboku teologiju kršćanske ženidbe, a odražavaju i nauk crkvenih dokumenata koji su se pojavili nakon 1969. Zato ćemo ih ovdje opširnije izložiti. U Prethodne je napomene, naravno, brižljivo ucijepljeno ono što se o slavljenju ženidbe nalazi u ZKP.

---

157 Drugo tipsko izdanje ima 44 broja.

158 Usp. P. BARBERI, *Nav. dj.,* 191-193.

(1) Značenje i dostojanstvo sakramenta ženidbe (1-11)

Kao naravna zajednica muškarca i žene, po kojoj oni postaju jedno tijelo, ženidba je stvarnost koja dobiva snagu od samog čina stvaranja. Ženidbu, koja je po sebi od Stvoritelja, Krist Gospodin želi vratiti prvotnom dostojanstvu. Zato je uzdiže na dostojanstvo sakramenta. U br. 8 i 9 nalaze se, zacijelo, najsnažniji izričaji o smislu i dostojanstvu ženidbe kao stvarnosti koja označuje otajstvo jedinstva Krista i Crkve: "Sakramentom ženidbe kršćanski supruzi označuju otajstvo jedinstva i plodne ljubavi između Krista i Crkve i u njemu imaju udjela" (br.8). U nastavku se izrijekom veli:

> Po ovom sakramentu Duh Sveti čini da, kao što je Krist ljubio Crkvu i sebe predao za nju, tako i kršćanski supruzi, u jednakom dostojanstvu, nastoje hraniti i njegovati svoj brak u međusobnom predanju i s nepodijeljenom ljubavlju što struji iz božanskog izvora ljubavi; združujući tako božansko i ljudsko, neka ustraju u vjernosti , u dobru i zlu, i tijelom i dušom, isključujući svaki preljub i rastavu (br. 9).

Izjednačuje se, dakle, dostojanstvo ljubavi Krista prema Crkvi s bračnom ljubavlju, jer ta ljubav proistječe iz istog božanskog izvora. Kršćanski supruzi tako združuju božansko s ljudskim. Oni bi snagom sakramenta ženidbe trebali biti živo ostvarenje kraljevstva Božjega. Nije slučajno, dakle, da se brak i obitelj nazivaju kućnom Crkvom.

Nadalje, opet kao novost u odnosu na prethodno izdanje, u br. 10 tvrdi se da rađanjem i odgojem djece supruzi "proslavljuju Stvoritelja i teže savršenstvu u Kristu". Prema tome, kada kršćanski roditelji rađaju i odgajaju potomstvo, oni time zapravo ostvaruju Božji poziv na svetost i savršenost. Time je konačno skinuta ona "hipoteka" prema kojoj je samo redovnički život ostvarivao poziv na savršenost.

Prethodne napomene naglašavaju misionarski značaj braka i obitelji: bračni drugovi svojim životom slave otajstvo Krista i Crkve i svjedoče ga u svijetu (br.11).

Ovo je svakako jedan od temeljnih tekstova crkvenog učiteljstva ("lex orandi – lex credendi!) o smislu, mjestu i ulozi braka i obitelji u Crkvi i društvu. Budući da ovakvih izričaja nema u Prethodnim napomenama OCM, 1969., očito je da se u OCM, 1991. htjelo iznijeti temeljni crkveni nauk o braku i obitelji, što se svakako treba vrednovati u obiteljskom

pastoralu općenito, a u katehezi mladih, zaručnika, supružnika i obitelji osobito.

(2) Dužnosti i službe (12-27)

U ovom se dijelu daju pastoralni naputci o pripravi na ženidbu i o tome da po sebi slavljenje ženidbe treba pobuditi vjeru zaručnika. Međutim, sama nevjera zaručnika po sebi ne mora biti zapreka za slavljenje ženidbe u Crkvi, sve dok zaručnici ne odbijaju "ono što je u nakani Crkve kada se slavi ženidba", tj. dok prihvaćaju osnovna svojstva ženidbe. Pretpostavlja se također da po izričitom odobrenju biskupa i laik može predsjedati slavlju vjenčanja u krajevima gdje nema dovoljno svećenika i đakona.

(3) Slavljenje ženidbe (28-32)

Određuje se da slavlje valja dostojno pripraviti zajedno s mladencima koji, primjerice, mogu sudjelovati u izboru biblijskih tekstova. Valja paziti na značaj pokorničkih vremena ukoliko se ženidba tada slavi.

(4) Izbor obreda (33-38)

Kada se slavi ženidba pod misom, uzima se odgovarajuća misa za zaručnike. Ukoliko je jedna strana nekrštena, vjenčanje može biti samo izvan mise. Inače se prepušta razboritom sudu svećenika – u razgovoru sa zaručnicima – je li uputno slaviti ženidbu pod misom ukoliko bi većina sudionika bili nekatolici ili "nepraktikanti".

(5) Prilagodbe u ovlasti Biskupskih konferencija (39-44)

Na crti uputa još od Tridentskog sabora određuje se da biskupske konferencije mogu ovaj red prilagoditi, počevši od Prethodnih napomena. U br. 41 pobliže se određuje da se obrasci mogu prilagoditi i nadopuniti, da se kao inačicu mogu dodati neki drugi obrasci, da se može izmijeniti redoslijed obreda, da se eventualno zaručnicu ili zaručnike može ovjenčati vijencem,. Određuje se, nadalje, da se može ispustiti predaja prstenja i – što je najvažnije – da treba pomno razmotriti "što se može prikladno pripustiti iz predaja i duha pojedinih naroda". Štoviše, veli se u sljedećem broju, svaka biskupska konferencija, prema odredbi SC, 63b) može prirediti "vlastiti obred slavljenja ženidbe u skladu s mjesnim i narodnim običajima", s tim da prisustvovatelj uvijek mora zatražiti i primiti privolu.

2. Red slavljenja ženidbe

a) Red slavljenja ženidbe u misi – u OCM, 1969.

Na početku je dobro zapaziti kako se Red slavljenja ženidbe kroz povijest razvijao u smjeru euharistije. Prvo se ženidba slavila u domu zaručnika. U kasnijem se razdoblju samo sklapanje ženidbe slavilo na vratima crkve, nakon čega bi se slavila misa za zaručnike. Prema novome obredu, sklapanje ženidbe se, evo, slavi u sklopu euharistije, u okviru koje mladenci mogu pristupiti pričesti pod obje prilike. Time se, očito, naglašava prirodno mjesto ženidbe, koja je slika one ljubavi kojom Krist ljubi Crkvu i koja se ostvaruje upravo u euharistiji, svadbenoj gozbi Jaganjčevoj.[159] Zanimljivo je da obred ženidbu razumije kao usavršavanje krsne milosti,[160] a sudjelovanje u euharistiji shvaća se kao potpuno usavršavanje milosti sakramenta ženidbe.[161] Nadalje, slavlje sakramenta ženidbe u sebi na čudesan način objedinjuje sve postaje Božjeg djela spasenja. U samom stvaranju svijeta stoji prvotni blagoslov bračnoga para i obitelji. K tome je bračni savez slika saveza Boga i njegova izabranog naroda, odnosno Krista i Crkve. Konačno, kao što je euharistija trajna djelatna nazočnost Kristova vazmenog otajstva, tako je ženidba, u sebi i po sebi – po svetosti života supružnika – znak saveza Krista i Crkve, znak Kristova spasenjskog djelovanja u Crkvi. Otuda posebna povezanost sakramenta ženidbe i euharistije.[162]

Slavljenje ženidbe u misi odvija se na sljedeći način. Svećenik može dočekati mladence na ulazu u crkvu, može ih dočekati pred oltarom, a obred prijema se može i ispustiti i odmah početi s misom.[163] Liturgija riječi odvija se kako je uobičajeno. Nakon homilije započinje središnji dio slavlja ženidbe. Svećenik zatim pita mladence o slobodi, o vjernosti te o spremnosti da prihvate djecu. Kod ovog trećeg pitanja (koje se ispušta ako

---

159 Usp. P. BARBERI, *Nav. dj.,* 199-200.

160 Br. 23.: Došli ste u ovaj crkveni dom da pred službenikom Crkve i pred zajednicom Gospodin zapečati Vašu ljubav svetim pečatom. Tu ljubav Krist obilno blagoslivlje. On vas je već posvetio krštenjem, a sada će vas obogatiti i okrijepiti osobitim sakramentom…"; usp. P. BARBERI, *Nav. dj.,* 219.

161 Br. 33: "On, koji ih je združio svetim savezom, sakramentom Kristova tijela i Krvi, neka ih složi i jednom ljubavlju…"

162 Usp. A. M. TRIACCA, *La "celebrazione" del matrimonio: aspetti teologico-liturgici. Contributo alla spiritualitá sacramentarla e alla pastorale liturgica,* u: TRIACCA - PIANAZZI (prir.), *Realtá e valori del sacramento del matrimonio* (Convegno di aggiornamento: Roma, Facoltŕ di teologia dell'Universitá Pontificia Salesiana, 1-4 novembre 1975), Roma, 1975., 103-150.

163 Kada se ovaj red pripravljao, oko ove odredbe bilo je nekoliko dvojbi. Neki su upozoravali na opasnost da svećenik uzme ovaj ili onaj oblik prijema, ovisno o socijalnom statusu mladenaca (one viđenije dočekivao bi na vratima, a one "obične" pred oltarom).

su zaručnici starije dobi) postavilo se pitanje treba li možda izbaciti ono *a Deo* u pitanju *Jeste li spremni s ljubavlju primiti od Boga djecu,* ali je to ipak zadržano da bi se tako potvrdila "ljudska i kršćanska odgovornost te poučljivo poštovanje prema Bogu" kada je u pitanju prihvaćanje djece.[164]

Privola koju donosi OCM, 1969., u uporabi je u engleskom govornom području još od srednjeg vijeka, a izgovaraju je sami mladenci.

> *Ja, I., uzimam tebe za svoju ženu (za svoga muža) i obećavam ti vjernost u dobru i zlu, u zdravlju i bolesti. Ljubit ću te i poštovati u sve dane života svoga.*

Kao druga mogućnost, ova je formula preinačena u jedno pitanje koje svećenik upravlja prvo zaručniku, a onda zaručnici, na što oni onda trebaju potvrdno odgovoriti. To je učinjeno na izričitu želju Kongregacije za nauk vjere, a i na želju Pavla VI. Međutim, svjesno je ova mogućnost jednostavnog odgovora "da" stavljena na drugo mjesto.[165] Nakon što mladenci izreknu privolu, svećenik "zapečati" ono što su mladenci izrekli:

> *Gospodin vam bio dobrostiv, potvrdio privolu što je pred Crkvom očitovaste, ispunio vas svojim blagoslovom. Što Bog združi, čovjek neka ne rastavlja.*

Ova je formula zamijenila onu tradicionalnu: *Ja vas združujem u ženidbu u ime Oca i Sina i Duha Svetoga* koju je bio propisao Tridentski sabor, preuzevši je iz obrednika iz Rouena.

Nasuprot germanskom običaju da se prstenje daje prije privole (da bi se ujedinila privola i davanje prstenja), zadržan je rimski običaj da se prstenje daje nakon privole, a pri tome zaručnik, a onda zaručnica govore: *Primi ovaj prsten u znak moje ljubavi i vjernosti u ime Oca i Sina i Duha Svetoga*.[166] Slijedi molitva vjernika. Uzima se vlastito predslovlje, a u prvoj euharistijskoj molitvi postoji vlastiti *Hanc igitur.* Iako je bilo više

---

164 A. BUGNINI, *Nav. dj.,* 682, bilješka 17.

165 Bugnini svjedoči da je i nakon objave novoga Reda bilo dosta primjedbi i nezadovoljstva, jer su neki smatrali da ženidba bez onoga tradicionalnoga "Da" kao da i nije sklopljena. Međutim, odgovor je uvijek bio isti: svećenik i mladenci uvijek mogu uzeti formulu s pitanjima i odgovorima, a s druge strane, ostaje uvijek mogućnost da pojedine biskupske konferencije samu privolu i prilagode mentalitetu i kulturi vlastitoga puka. Usp. A. BUGNINI, *Nav. dj.,* 683, bilješka 19.

166 Neki autori (Nocent) smatraju da je šteta što nije zadržan rimski i romanski običaj blagoslova jednoga prstena koji zaručnik stavlja zaručnici, jer se time, tradicionalno, ona posvećuje, kao što Krist posvećuje Crkvu. Prema istom autoru bi trebalo, barem kao mogućnost, zadržati blagoslov samo zaručnice, da bi se, opet, sačuvala slika Krista koji posvećuje svoju Crkvu. Usp. A. NOCENT, *Il matrimonio cristiano…,* 362-364. Međutim, isti autor u svom kasnijem djelu priznaje, da je pravo da se blagoslov odnosi na oboje mladenaca. Usp. A. NOCENT, *Il matrimonio in Roma e nell'Occidente non romano…,*313-314.

zahtjeva za vlastitom euharistijskom molitvom za mladence, ona je odobrena samo za Kanadu 1982.[167]

Molitva blagoslova zaručnika slijedi nakon molitve Oče naš i kratkog poziva na molitvu. Dosadašnja molitva blagoslova zaručnika, preuzeta iz GrH, 838 i preuređena tako da se odnosi na oboje mladenaca, predložena je kao prva.[168] Dodane su na izbor i još dvije druge, novosastavljene molitve. Nakon molitve blagoslova slijedi uobičajeni znak mira. Naglašava se da mladenci mogu primiti pričest pod obje prilike. Na koncu mise podjeljuje se trostruki završni misni blagoslov.

(2) Red slavljenja ženidbe u misi – u OCM, 1991. (45-78)

I u ovom je izdanju Red slavljenja ženidbe u misi stavljen kao prva mogućnost. To je i razumljivo, jer Crkva doživljava da je euharistija izvor i vrhunac svekolikog njezina života. Sa svoje se strane slavljenje sakramenta ženidbe posebno skladno uklapa u euharistijsko slavlje, jer je ženidba znak ljubavi Krista prema Crkvi, gdje on sama sebe za nju predaje.[169] Konačno, euharistija je "svadbena gozba Jaganjčeva" (Otk 19,9).[170] Sam red slavlja ženidbe prema OCM, 1991. ne razlikuje se bitno od OCM, 1969. Dva su načina na koji se mogu slaviti uvodni obredi. Prema prvom, svećenik dočeka mladence na ulazu u crkvu, gdje ih uljudno pozdravi, bilo svojim riječima, bilo služeći se obrascima pozdrava koji se donose u brojevima 52 i 53.[171] Dok mladenci ulaze, pjeva se ulazna pjesma. Pokajnički čin se izostavlja i, ukoliko rubrike ne priječe, uzima se jedan od obrazaca mise za zaručnike. Slavlje ženidbe u užem smislu započinje nakon homilije. Svećenik pozove mladence da odgovore na pitanja koja prethode samoj privoli.[172] Pitanja se odnose na slobodu, nerazrješivost i – ako mladenci nisu u poodmakloj dobi – o spremnosti prihvaćanja djece i njihova odgoja u kršćanskoj vjeri. Svećenik ih zatim poziva da izreknu privolu. Kao u OCM,

---

167 Usp. *Notitiae,* 18(1982)142. Usp. A. BUGNINI, *Nav. dj.,* 684, bilješka 20. Za tekst ove molitve usp. talijanski prijevod: L. DELLA TORRE (prir.), *Pregare l'Eucaristia. Preghiere eucaristiche di ieri e di oggi per la catechesi e l'orazione,* Queriniana, Brescia, 1982, 112-115.

168 Učinjeno je upravo onako kako je rekao mons. Hallinan, relator na Saboru: "Neka se prilagodi na način da se, bez korjenitih promjena, u drevnom blagoslovu zaručnice, barem onaj dio blagoslova koji govori o bračnoj vjernosti odnosi na oboje zaručnika." Usp. A. BUGNINI, *Nav. dj.,* 684, bilješka 21.

169 Usp. T. SCHNITZLER, *Nav. dj.,* 133-139.

170 Usp. također: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvata,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002., br. 48.

171 Tih obrazaca nema u OCM, 1969.

172 Ovaj poziv se u jednoj rečenici razlikuje od prethodnog izdanja. Naime, u OCM, 1969. se veli: "Da Krist zapečati vašu ljubav svetim pečatom", a u OCM, 1991. se kaže: da "Gospodin zapečati svetim pečatom vašu želju da sklopite ženidbu."

1969. tako je i u OCM, 1991. na prvom mjestu predložena privola koju pojedinačno izgovaraju ženik i nevjesta, a na drugom je mjestu ta ista formula prerečena u pitanja i odgovore. Svećenik prihvaća njihovu privolu jednim od dva ponuđena obrasca.[173] Slijedi blagoslov prstenja, nakon čega mladenci jedno drugome stave prsten uz riječi kojima izražavaju svoju ljubav i vjernost. Nakon toga se moli sveopća molitva.[174] Nude se umetci za I. II. i III. euharistijsku molitvu, dok je u OCM, 1969. postojao umetak samo za I. euharistijsku molitvu. U svakoj od tri molitve ženidbenog blagoslova ubačen je zaziv Duha Svetoga, čega nije bilo u OCM, 1969. U br. 78. se izričito kaže da se ženidbeni dokumenti potpisuju na koncu mise u sakristiji ili pred narodom, ali ne na oltaru.

b) Red slavljenja ženidbe izvan mise

Sam Red slavljenja ženidbe identičan je onome u sklopu mise i u OCM, 1969. i u OCM, 1991. Nakon kratkog pozdrava slijedi služba riječi, a nakon homilije sam red sklapanja ženidbe. Molitva blagoslova zaručnika slijedi odmah na koncu sveopće molitve, ili, kao u misi, nakon Gospodnje molitve (koja slijedi nakon sveopće molitve). Ukoliko se u sklopu ovog obreda želi mladencima podijeliti pričest, onda nakon molitve Oče naš slijedi "Evo Jaganjca Božjeg", pričešćivanje, popričesna molitva i završni trostruki blagoslov.[175]

c) Red slavljenja ženidbe pred prisustvovateljem laikom (118-151)

Ovoga Reda nije bilo u OCM, 1969. Redoslijed je isti kao u Redu slavljenja ženidbe bez mise, s tim da se u uvodnim didaskalijama izričito govori da laik predsjeda po posebnoj ovlasti biskupa. Umjesto jedne od triju molitava ženidbenog blagoslova prisustvovatelj sklopljenih ruku govori trostruku blagoslovnu molitvu, na koju se odgovara: "Blagoslovljen budi Bog." I ovdje je predviđena mogućnost slavlja svete pričesti. Dakle, prisustvovatelj laik ima nešto drugačije didaskalije, a kao i inače kada bogoslužju predsjeda laik, on ne polaže ruke kao svećenik, a završni blagoslov govori deprekatorno ("Bog nas ispunio radošću…"), križajući se (dakle, ne čini znak križa nad vjernicima).

---

[173] U OCM, 1969. drugog obrasca nema.

[174] Nude se dva uzorka sveopće molitve u brojevima 251 i 252.

[175] Ova odredba, po našem mišljenju, ima smisla onda, kada vjenčatelj nije svećenik. Naime, drevna je praksa Crkve da se pričest izvan mise u načelu daje samo bolesnicima ili da se ona dijeli u nekim izvanrednim prilikama. Ako je vjenčatelj svećenik, a zaručnici se žele pričestiti, čini nam se prikladnijim da se u tom slučaju sklapanje ženidbe slavi pod misom.

d) Red slavljenja ženidbe između katolika i nekrštene osobe

Prije priređivanja ovoga obreda javilo se pitanje o sakramentalnosti ženidbe katolika i nekrštene osobe, jer izgleda da su neke takve ženidbe bile proglašene ništetnima i za katoličku stranu, jer da nisu bile sakramentalne. U tome je smislu 18. listopada 1966. poslan upit Kongregaciji za nauk vjere: Jesu li takve ženidbe sakramentalne ili ne? U odgovoru, koji je uslijedio već 7. studenoga 1966., Kongregacija za nauk vjere određuje da oni koji budu pripravljali tekstove za slavlje takvih ženidbi trebaju izbjegavati svaki izraz koji bi se mogao interpretirati u jednom ili u drugom smislu.[176] Tako je i učinjeno u Redu slavljenja ženidbe između katolika i nekrštene osobe i tu nema nekih razlika između OCM, 1969. i OCM, 1991.U uvodnim se didaskalijama, naravno, ispušta dio koji govori o prethodnoj krsnoj milosti. Samo sklapanje ženidbe ne razlikuje se od prethodnih obreda. Uzima se treća molitva ženidbenog blagoslova, ali s nekim preinakama. Tako na primjer, umjesto "sakramentom ženidbe" stoji "ženidbenim savezom", a umjesto "neka obitelj ukrase djecom, obogate Crkvu", kaže se "resio ih neporočan život i prokušane roditeljske vrline".

U OCM, 1991. ovaj se Red naziva: "Red slavljenja ženidbe između katoličke strane i katekumenske ili nekršćanske strane" (152-178), dakle, predviđena je mogućnost da nekršćanska strana bude katekumen.

3. Biblijska čitanja (179-222)

U odnosu na OCM, 1969., u OCM, 1991. povećan je izbor svetopisamskih čitanja. Čitanja kojih nema u OCM, 1969. navodimo *kurzivom.* Dva čitanja iz Tobijine knjige u prethodnom su izdanju navedena prema prijevodu i numeraciji Vulgate, čitanje iz Knjige Sirahove slijede Vulgatinu numeraciju. Ako se ženidba slavi bez mise, treba uzeti barem jedno čitanje. U tom se slučaju, određuje OCM, 1991., treba uzeti ono čitanje koje izričito govori o ženidbi i ta su čitanja označena zvjezdicom (*).

Čitanja iz Starog zavjeta

*Post 1,26-28.31a

[176] Usp. A. BUGNINI, *Nav. dj.,* 685-686.

*Post 2,18-24

*Post 24,48-51.58-67

*Tob 7,6-14[177]

*Tob 8,4b-8[178]

*Izr 31,10-13.19-20.30-31[179]

Pj 2,8-10.14.16a; 8,6-7a

*Sir 26,1-4.13-16[180]

Jer 31,31-32a-33-34a

Čitanja iz Novog zavjeta

Rim 8,31b-35.37-39

Rim 12,1-2.9-18

Rim 15,1b-3a.5-7.13

1 Kor 6,13c-15a.17-20

1 Kor 12,31-13,8a

Ef 4,1-6

*Ef 5,2a.21-33

Fil 4,4-9

Kol 3,12-17

Heb 13,1-4a.5-6b

*1 Pt 3,1-9

1 Iv 3,18-24

1 Iv 4,7-12

Otk 19,1.5-9a

[177] U OCM, 1969. slijedi se tekst i numeracija Vulgate: Tob 7,9c-10.11c-17.

[178] U OCM, 1969. slijedi se tekst i numeracija Vulgate: Tob 8,5-10.

[179] U OCM, 1969. nije bilo ovog čitanja.

[180] OCM, 1969. donosi isti tekst, ali Vulgatinu numeraciju: Sir 26,1-4.16-21.

Pripjevni psalmi

Ps 32(33), 12 i 18.20-21.22
Ps 33(34),2-3.4-5.6-7.8-9
Ps 102(103),1-2.8 i 13.17-18a
Ps 111(112),1-2.3-4.5-7a7bc-8.9
Ps 127(128),1-2.3.4-5
144(145),8-9.10 i 15. 17-18
Ps 148,1-2.3-4.9-10.11-13ab.13c-14a

Evanđelja

Mt 5,1-12a
Mt 5,13-16
Mt 7,21-24-29
*Mt 19,3-6
Mt 22,35-40
*Mk 10,6-9
*Iv 2,1-11
Iv 15,9-12
Iv 15,12-16
Iv 17,20-26

4. Misa za zaručnike

Ovdje ćemo samo ukratko predstaviti pojedine molitvene obrasce a kasnije ćemo ih podrobnije tematski analizirati.

a) Zborne molitve (223-228)[181]

U odnosu na OCM, 1969., OCM, 1991. donosi dvije zborne molitve više. Prve su četiri molitve sadržane i u OCM, 1969. a posljednje su dvije u OCM, 1991. nove. Prva je zborna molitva novosastavljena.[182] U njoj se ističe da bračni vez predoznačuje otajstvo Krista i Crkve. Druga ističe

[181] Za tekstove molitava v. Dodatak.

[182] Veći je dio preuzet iz GrH, 838a, a manji iz GeV, 624.

jedinstvo supruga u svjedočenju ljubavi u svijetu.[183] Treća je novosastavljena i moli za trajnu ljubav onih koji sklapaju ženidbu pred oltarom. I četvrta je novosastavljena. Moli se da supružnici rastu u vjeri i da Crkvu obogate vjernim potomstvom. Dviju posljednjih molitava nije bilo u OCM, 1969. Preuzete su iz Gelazijeva sakramentara.[184] U petoj se, dakle, molitvi moli za brak kao ustanovu koju je Bog dao za porast ljudskog roda. U posljednjoj se molitvi spominje umnoženje potomstva i moli da supruzi budu srodni duhom i svetošću života. Napomenimo također da zborna molitva iz Misala Pija V. (M) nije ušla među ovih šest.

b) Molitve nad darovima (231-233)

Tri darovne molitve identične su onima iz OCM, 1969., s tim da se prva nalazi i u Misalu Pija V. (M) koja je preuzeta iz drvenih izvora[185] a druge su dvije novosastavljene. Prva spominje svetu ženidbenu uredbu, od Boga ustanovljenu. U drugoj se zaziva očinska nježnost na zaručnike, a u trećoj se moli da se ženidbeni savez učvrsti otajstvom euharistije.

c) Predslovlja (234-236)

Predslovlja su identična onima iz OCM, 1969. Prvo predslovlje nosi naslov "Dostojanstvo ženidbenoga saveza" i preuzeto je iz Gelazijeva sakramentara.[186] Bračna zajednica služi složnoj ljubavi supružnika, njihov čista plodnost umnaža Božje sinove i kćeri. Rađanje djece urešuje ne samo svijet, nego i Crkvu. Drugo predslovlje nosi naslov "Veliko otajstvo ženidbe". Ono je novosastavljeno i usklađeno je s drugom molitvom ženidbenog blagoslova. Osnovna je tema savez. Ženidba je trajni znak saveza Boga i njegova naroda, saveza Krista i Crkve, a po tome savezu mi postajemo dionici božanske naravi Isusa Krista. Tako ženidbeni savez ulazi u ekonomiju spasenja. Treće predslovlje, pod naslovom "Ženidba, znak božanske ljubavi", govori o bračnoj ljubavi koja je slika trajne Božje ljubavi prema čovjeku kroz sve vjekove. Ovo je predslovlje opet usklađeno s trećom molitvom ženidbenog blagoslova.

---

184 Preuzeta je iz Sakramentara iz Fulde br. 2608 (RICHTER, G. - SCHOENFELDER, A., *Sacramentarim Fuldenses saeculi X* (= Quellen und Abhandlungen zur Geschichte der Abtai und Diözese Fulda, IX), Fulda, 1912.

184 GeV, 1443 i GeV, 1450.

185 Ve, 1106; GrH, 834.

186 Odustalo se, naravno, od lošije verzije iz Grgurovog sakramentara br. 835: "ut adoptionem filiorum, sanctorum conubiorum faecunditas pudica seruaretur", sada, prema GeV, 1446 glasi: "ut multiplicandis adoptionum filiis sanctorum connubiorum fecunditas pudica serviret", o čemu je već prije bila riječ.

d) Spomen zaručnika u euharistijskoj molitvi (237-239)

OCM, 1969. imao je spomen zaručnika predviđen samo za prvu euharistijsku molitvu. OCM, 1991. nudi po jedan spomen zaručnika za svaku od prve tri euharistijske molitve. Spomen zaručnika u prvoj euharistijskj molitvi preuzet je iz drevnih izvora.[187] Moli se za dug život i za potomstvo. Spomen zaručnika u drugoj euharistijskoj molitvi je novosastavljen, ali je dijelom nadahnut starim izvorima.[188] Moli se da zaručnici ustraju u ljubavi i miru. Spomen zaručnika u trećoj euharistijskoj molitvi u cijelosti je nov. Za zaručnike se moli milost da ostanu vjerni ženidbenom savezu.

e) Molitve ženidbenog blagoslova (73-74; 241-244)

Prva je molitva preuzeta iz drevnih izvora.[189] U starini je to bio blagoslov zaručnice. Već je u prethodnom izdanju molitva tako preinačena da se odnosi na zaručnicu i zaručnika. Međutim, u OCM, 1991. ubačen je zaziv Duha Svetoga: *Emitte super eos Spiritus Sancti gratiam, ut, caritate tua in cordibus eorum diffusa, in coniugali foedere fideles permaneant,* čega nije bilo u OCM, 1969. Ova je molitva posebno bogata. Stoga ćemo kasnije, polazeći od ove molitve, analizirati teologiju svih molitava OCM, 1991.

Druga je molitva novosastavljena. Ona je, kao što je bilo već rečeno, usklađena s dugim predslovljem i govori o bračnom savezu kao slici saveza Boga i njegova naroda, Krista i Crkve. I u ovom je slučaju u OCM, 1991. umetnut zaziv Duha Svetoga: *et in eorum corda Spiritus Sancti virtutem effunde,* čega nije bilo u OCM, 1969.

I treća je molitva novosastavljena. Ona je, opet, usklađena s trećim predslovljem. Moli se za plodnost, za pouzdanje u Božju zaštitu i za sreću zajedničkoga života sve do starosti. I u ovom je slučaju u OCM, 1991. ubačen zaziv Duha Svetoga: *"et virtus Spiritus Sancti tui corda eorum desuper inflammet",* čega nije bilo u OCM, 1969.

---

187 GeV, 1447.

188 Za izraz *nuptiarum pervenire tribuisti* usp. Ve 1107; GeV, 1447.

189 GrH, 838; GeV, 1451; PRG, 2, str. 414-419, br. 12; M, 43.

f) Popričesne molitve (245-247)

Tri popričesne molitve u OCM, 1991. identične su onima iz OCM, 1969. Popričesna iz Misala Pija V. nije među njima.[190] Prva je molitva dijelom sastavljena iz starih izvora.[191] Druga je molitva novosastavljena, a treća je dijelom nadahnuta starim izvorima.[192] U popričesnim se molitvama moli da Bog snagom misne žrtve učvrsti mladence u ljubavi, da bi mogli biti navjestitelji Božjeg imena, te da se svi prisutni osnaže otajstvima koja su slavili.

g) Blagoslovi na svršetku slavlja (248-250)

U OCM, 1991. predložene su tri formule završnog misnog blagoslova, koje se nalaze i u OCM, 1969. Prva formula preuzeta je iz stare hispanske liturgije.[193] Za mladence se moli da ih Bog sačuva u ljubavi i miru, da ih obdari djecom te da u svijetu svjedoče za Boga. Drugi je blagoslov novosastavljen, a temelji se na trinitarnoj vjeri. Treća formula blagoslova nadahnuta je Novim zavjetom: spominje se svadba u Kani,[194] ljubav Kristova prema Crkvi[195] i poziv učenicima da budu Kristovi svjedoci.[196]

5. Dodaci

U OCM, 1991. u Dodacima se nude uzorci sveopćih molitava kao i u OCM, 1969. Mi ćemo posebnu pozornost posvetiti drugim dvama dodacima sadržanim u OCM, 1991.: blagoslov zaručnika i blagoslovu bračnih drugova prigodom obljetnice ženidbe, jer toga u OCM, 1969., kao i u još starijim obrednicima nije bilo.[197]

---

190 U Misalu Pija V. preuzeta je iz GrH, 839.

191 Usp. M, 629 i GrH, 382

192 Za izraz *sumat augmentum* sup. GeV, 235. Usp. također GrH, 820 i GeV, 706

193 Izvor: FEROTIN, M., *Le Liber Ordinum en usage dans l'église wisigiothique et mozarabe d'Espagne du V^e^au XIe siècle* (= Monumenta ecclesiae liturgica, Vol. V, Paris 1904), col. 437.

194 Iv 2,1-10.

195 Ef 5,25.

196 Dj 1,8.

197 Izuzetak je već spomenuto "privjenčavanje" u Strossmayerovu obredniku.

a) Blagoslov zaručnika (235-271)

U OCM, 1969. ovoga blagoslova nije bilo. Međutim, pojavljuje se u knjizi Blagoslova.[198] Upravo taj Red doslovce preuzima u svom dodatku i OCM, 1991. U prethodnim se napomenama govori kako briga roditelja, a i Crkve ide za tim da se zaručnici prikladno priprave za slavljenje ženidbe. U tome smislu preporučuje se i donosi ovaj Red blagoslova zaručnika. Pri tome se napominju dvije stvari. Prvo, valja dobro paziti da netko taj obred ne bi shvatio kao obred sklapanja ženidbe. Drugo, upravo zbog toga, taj se obred ne smije slaviti pod misom. Jedan od roditelja zaručnika može predvoditi obred blagoslova. Kao i kod drugih blagoslova, ukoliko je nazočan svećenik ili đakon, onda dolikuje da zaređeni službenik predvodi slavlje. Blagoslov se može lijepo uklopiti u katehetsku pripravu za ženidbu, kao što su npr. tečajevi za pripravu na ženidbu.[199]

Nakon pozdrava, slavitelj u uvodnom slovu kratko objasni smisao ovoga slavlja. Slijedi liturgija riječi. Predlaže se samo jedno čitanje i pripjevni psalam. Od čitanja se nudi Iv 15,9-12 (zapovijed ljubavi); 1 Kor 13,4-13 (hvalospjev ljubavi); Hoš 2,21-25 (zaruke kao slika Božje ljubavi); Fil 2,1-5 (Kristova poniznost i podložnost). Psalam je 145(144)8-9.10.15.17-18 ("Gospodin je dobar svima"). Nakon prošnji može slijediti izmjena prstenja, ili kakav drugi uobičajeni obred, a zatim blagoslovna molitva.

b) Red blagoslova bračnih drugova u misi prigodom obljetnice ženidbe (272-286)

OCM, 1969. ne predviđa blagoslov ni misu prigodom obljetnice braka, što je postojalo u drevnim izvorima.[200] Međutim, RM, 1975. donosi misne obrasce za obljetnicu ženidbe te za 25. i 50. obljetnicu ženidbe.[201] Iste obrasce sadrži i MR, 2002.[202] Donosi tri obrasca za (bilo koju) obljetnicu te za 25 i za 50. obljetnicu ženidbe. U svakome od ova tri obrasca

---

198 *Rituale Romanum ex decreto sasrosancti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Ioannis Pauli II promulgatum. De benedictionibus.* Editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1984., str.79-84. Usp. hrvatsko izdanje: *Rimski obrednik obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću Ivana Pavla II. Blagoslovi.* Nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije i potvrdom za bogoštovlje izdaje Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1987., str. 63-68.

199 Prijedloge blagoslova zaručnika u sklopu tečajeva priprave za brak nalazimo i u: P. ARAČIĆ, *Rasti u ljubavi. Priprava za brak i obitelj i pastoral zaručnika,* Glas koncila, Zagreb, 2000., 151-152; Z. PAŽIN, *Blagoslov zaručnika,* u: Vjesnik đakovačke i srijemske biskupije 11(1995)539.

200 Usp. GeV, 1448; PRG, CCLIV,1-9.

201 MR, 1975., str. 757-759.

202 MR, 2002., str. 1098-1100.

nudi se zborna, darovna i popričesna molitva. Zanimljivo je, međutim, da OCM, 1991. donosi Red blagoslova bračnih drugova prigodom obljetnice braka, ali ne i misne obrasce, koji se nalaze samo u Misalu Kada je u pitanju slavljenje ženidbe, onda se, kao što smo vidjeli, donose i misni obrasci. Koji god tomu bili razlozi, mi ćemo se, u kasnijoj analizi molitvenih tekstova, ograničiti samo na one koji se nalaze u OCM, 1991.

Nakon homilije svećenik pozove supružnike da obnove uzajamna obećanja. Svećenik to može učiniti svojim riječima ili se može poslužiti predloženim obrascem. Supruzi svoju odluku mogu obnoviti tiho ili to mogu učiniti prema predloženom obrascu, prema kojem zahvaljuju Bogu jedno za drugo i mole ga za dar ustrajnosti u uzajamnoj ljubavi, koja je znak saveza što ga je Bog sklopio s ljudima. Svećenik prihvati njihove riječi. Predviđena je zatim jedna od dvije molitve blagoslova prstenova ovisno o tome radi li se o njihovim vjenčanim ili o novim prstenovima. slijedi sveopća molitva. Nakon što se u misi izmoli Oče naš, slijedi molitva blagoslova supružnika. Ona je razmjerno kratka. Spominje se da je Bog u počecima posvetio ženidbeni vez, da je ženidba slika jedinstva Krista i Crkve. Stoga se moli da supružnici rastu u ljubavi i miru. Supružnici se, naravno, mogu pričestiti pod obje prilike. Na koncu mise predviđen je svečani misni blagoslov.

6. Vrednovanje

Usporedimo li OCM, 1969. (RO, 1970.) s OCM, 1991. (RO, 1997.) uočavamo da su Prethodne napomene puno bogatije i donose sjajne teološke izričaje o smislu ženidbe i bračnog i obiteljskog života. U molitvenim se tekstovima htjelo, očito, puno više istaknuti djelovanje Duha Svetoga, koji se u prethodnom izdanju samo jednom izrijekom spomenuo. Dan je poseban naglasak i na duhovnu i kršćansku vrijednost bračnoga i obiteljskog života, koji su put i sredstvo posvećenja i kršćanskog usavršavanja.

Sam Red sklapanja ženidbe nije se izmijenio. Dodan je samo jedan uzorak uvodnoga pozdrava.

Molitveni dio je obogaćen. Dodane su dvije zborne molitve, a u sve tri je molitve blagoslova mladenaca ubačeno zazivanje Duha Svetoga. Novost predstavljaju i spomen zaručnika u II. i III. euharistijskoj molitvi. Po prvi puta se u OCM, 1991. pojavljuje i Red blagoslova zaručnika. OCM,

1991. donosi i Red blagoslova bračnih drugova prigodom obljetnice ženidbe, koji se slavi u misi.

Pomalo je neobična odredba br. 79. u OCM, 1991. koja određuje da se ženidbeni dokumenti mogu potpisati tek na svršetku samoga slavlja, u sakristiji ili pred narodom, ali nikad na oltaru. Ovdje se postavlja nekoliko pitanja. Prvo, zašto se ne bi potpisivanje ženidbenih isprava moglo smatrati dijelom obreda? Ovako, stavljen po strani iza slavlja, ostavlja dojam nečega nebitnog. Drugo, ako se veli da je ženidba slika ljubavi koju Krist ima prema Crkvi, ne naziva li se euharistija "svadbenom gozbom Jaganjčevom"? Zašto bi, u tom kontekstu, izgledalo zazorno potpisivati ili staviti ženidbene spise na oltar? Spomenimo samo da je od davnina u benediktinaca običaj *professio super altare,* da zavjetovanici polože na oltar ispravu o zavjetovanju. Pa ako zavjetovanje – koje nije sakrament – može biti *super altare,* zašto to ne bi mogla biti i ženidba?

U svakom slučaju, možemo zaključiti da OCM, 1991. predstavlja veliko obogaćenje u prethodnim napomenama i u molitvenim tekstovima, što daje izvrstan temelj za razumijevanje sakramenta ženidbe i za razlaganje njegovih otajstava u katehezi i obiteljskom pastoralu, posebno u pripravi na ženidbu, kao i u samom slavlju. Obogaćenje je i obred slavlja ženidbe s prisustvovateljem laikom, gdje su molitve i sam obred tome prilagođeni. Praktično je i to što su u istom svesku dodan blagoslov bračnih drugova prigodom obljetnice ženidbe.

B. HRVATSKA IZDANJA REDA SLAVLJENJA ŽENIDBE NAKON DRUGOGA VATIKANSKOG SABORA

Donosimo ovdje prikaz hrvatskih izdanja (prijevoda) tipskih izdanja Reda sklapanja ženidbe (OCM, 1969. i OCM, 1991.). Svjesno ovdje govorimo o prijevodima, jer ovdje, kao što ćemo vidjeti, tek u veoma malenoj mjeri možemo govoriti o prilagodbama. Mi ćemo se u svojoj analizi više pozabaviti najnovijim izdanjem (RO, 1997.).

1. Hrvatsko izdanje Reda vjenčanja iz 1970. (RO, 1970.)

Hrvatski je prijevod OCM, 1969. odobrila Biskupska konferencija za manje od godinu dana: 17. veljače 1970. Potvrda Kongregacije za bogoštovlje uslijedila je osam dana kasnije, 25. veljače 1970.,[203] tako da je hrvatsko izdanje objavljeno iste godine.[204] Razmjerno brzo pojavljivanje hrvatskih prijevoda zasigurno je bilo potaknuto željom da što prije uđu u uporabu liturgijske knjige obnovljene nakon Sabora. To u sebi, naravno, sadržava i određenu poteškoću: brzo pripravljen prijevod nužno u sebi nosi nesavršenosti i nedotjeranosti.[205] Hrvatsko izdanje slijedi ono tipsko i u tehničkom smislu. Naime, sve su inačice, kao i u tipskom izdanju, donesene na kraju knjige, tako da je za vrijeme obreda potrebno listati za tri inačice vjerničkih molitava, za drugu i treću molitvu nad mladencima. Ova knjiga donosi i sva tri obrasca misnih molitava za mladence: zborne, darovne i popričesne te predslovlja i završne misne blagoslove.

U OCM, 1969. je druga mogućnost privole, u kojoj mladenci odgovaraju s "volo", složena tako da svećenik samo jedanput pita zaručnika i jedanput zaručnicu. U hrvatskom je izdanju to isto pitanje raščlanjeno na tri dijela, tako da svako od mladenaca tri puta potvrdno

---

203 Možemo se samo diviti vremenima kad su i jedni i drugi bili toliko ažurni i kad je Kongregacija imala povjerenja u prijevode koje je potvrdila jedna biskupska konferencija.

204 *Rimski obrednik obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora II. vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI. Red vjenčanja.* Nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije i odobrenjem Sv. kongregacije za Bogoštovlje izdaje KS, Zagreb 1970. (= RO, 1970.).

205 Crkve njemačkoga govornog područja su u liturgijskim knjigama nakon Drugoga vatikanskog sabora išle drugim putem. Određeni broj godina koristili su se priručni prijevodi, dok se nisu pojavili dotjerani i uređeni prijevodi u novouređenim liturgijskim knjigama.

odgovara. Jedina posebnost u odnosu na tipsko izdanje jest zakletva na križu, prema drevnom običaju u sjevernim dijelovima Hrvatske.[206] Rubrika veli: "Ovo među crtama može se izvršiti ili izostaviti prema odredbama u pojedinim biskupijama." Svećenik uzme raspelo i kaže: "Stavite desnu ruku na raspelo te svoju privolu potvrdite zakletvom." Mladenac, pa mladenka, prisežući kaže: "Tako mi pomogao Bog, Blažena Djevica Marija i svi sveci Božji!" Zakletva dolazi nakon privole, a nakon zakletve svećenik prihvati privolu uobičajenim riječima i onda slijedi blagoslov i izmjena prstenja.

Bez obzira na to koliko se u odnosu na prijašnje obrede skratile riječi zakletve, u svijesti vjernika zakletva je bitni dio obreda[207] i supruzima najviše ostane u sjećanju, tako da je svakako bio mudar izbor da se, kao mogućnost, ovaj drevni obred ostavi tamo gdje je otprije bio uobičajen. Iz pastoralne nam je prakse također poznato da se nastavilo s tim "hvalevrijednim običajem" tamo, gdje je već bio udomaćen.

Misni obrasci koji se nalaze u RO, 1970. nalaze se i u Misalu. Zanimljivo je podsjetiti da se na hrvatskom Red mise pojavljuje već 1969.,[208] a misni obrasci tek 1973.[209] U ovom izdanju Misala dodaju se također misni obrasci na obljetnicu vjenčanja, za 25. obljetnicu braka i za 50. obljetnicu braka.[210]

2. Red slavljenja ženidbe iz 1997. (RO, 1997.)

Pet godina nakon tipskog, pojavilo se i hrvatsko izdanje Reda slavlja ženidbe.[211] Hrvatski je prijevod priredilo Liturgijsko vijeće HBK, a odobrila Hrvatska biskupska konferencija na 9. plenarnom zasjedanju 12.-14. ožujka 1996. Potvrdio ga je Zbor za bogoštovlje i disciplinu sakramenata 21. lipnja 1996., a izišao je sljedeće godine. U prikazivanju

---

206 Uporište za ovaj dodatak nalazi se u broju 12 i 17 Prethodnih napomena koji pretpostavljaju mogućnost da pojedine biskupske konferencije mogu prirediti vlastite obrede.

207 Pravno govoreći, bitni dio je, naravno, privola.

208 *Rimski misal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI. Red mise. Nalogom i odobrenjem sv. Kongregacije za bogoštovlje izdaje Kršćanska sadašnjost,* Zagreb, 1969. Ovo je izdanje, inače, odobrila Biskupska konferencija na zasjedanju u Đakovu 28. listopada 1969., a potvrdila Sveta kongregacija za bogoštovlje 10. studenoga 1969 pod: Prot. n. 1565/69.

209 *Rimski misal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI. Misni obrasci. Nalogom i odobrenjem sv. Kongregacije za bogoštovlje izdaje Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1973.* Ovo je izdanje odobrila Biskupska konferencija na zasjedanju u Zagrebu 20. travnja 1972., a potvrdio Sveti Zbor za bogoštovlje pod Prot. n. 647/72.

210 Usp. navedeno izdanje str. *188-189.

211 *Rimski obrednik obnovljen odlukom svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog, objavljen vlašću pape Pavla Šestoga, a proglašen vlašću pape Ivana Pavla Drugoga. Red slavljenja ženidbe.* Drugo tipsko izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1997. (= RO, 1997.)

RO, 1997. posebnu ćemo pozornost obratiti (ne)ostvarenim prilagodbama ovog izdanja u odnosu na OCM, 1991. RO, 1997. je, inače, knjiga grafički izvrsno opremljena. Kao i u tipskom izdanju, donose se note za pjevanje ženidbenog blagoslova. Dimenzije RO, 1997. veće se u odnosu na RO, 1970. Iste, povećane, dimenzije imaju i druga nova izdanja liturgijskih knjiga na hrvatskom.[212]

a) Sukladnost latinskom tipskom izdanju

Ovo hrvatsko izdanje u svemu slijedi latinski predložak. Sačuvan je istovjetan redoslijed i istovjetna numeracija u odnosu na tipsko latinsko izdanje.

b) Prilagodbe

U samom redu sklapanja jedina je prilagodba ona koja je postojala i u RO, 1970. Naime, kao što je već bilo spomenuto, u drugoj mogućnosti davanja privole, svećenikovo pitanje svakom pojedinom od zaručnika je u OCM, 1991. jedno, kao što je i odgovor jedan ("Volo"). To je pitanje u RO, 1997. razlomljeno u tri dijela, a nakon svakog od njih prvo zaručnik, a zatim zaručnica, veli: "Uzimam" – "Obećavam" – "Hoću". Prema tome, nema nikakvih prilagodbi u onom smislu, u kojem je to predviđeno još od Tridentskog sabora, odnosno u skladu s odredbama Drugoga vatikanskog sabora i Prethodnim napomenama, prema kojima bi pojedine biskupske konferencije mogle – uz odobrenje Svete Stolice – ne samo prilagoditi tipski Red slavljenja ženidbe, nego čak prirediti vlastiti red slavljenja ženidbe. RO, 1970. imao je, kao našu vlastitost i prilagodbu, zakletvu na križ (odnosno moći), koja se po volji mogla primijeniti. RO, 1997. je i to dokinuo. Tako je od svih naših posebnosti koje smo imali više od 200 godina, nije ostalo ništa, odnosno nismo se potrudili iz naše riznice izvući "staro i novo", i to kao svježinu ponuditi u našem izdanju.

Ilustracije radi navodimo što je u ovome smislu učinila Crkva u Italiji. Nakon što se 1991. pojavilo novo tipsko izdanje Reda slavljenja ženidbe, Talijanska biskupska konferencija odlučila je izdati prilagođeno talijansko izdanje, koje je i izišlo 2004.[213] Evo samo nekih prilagodbi koje su donesene u ovom talijanskom izdanju. Glede samoga *Reda,* ubačen je

---

212 Npr. Red potvrde i Red sprovoda.

213 *Rito del matrimonio CEI, Rituale Romano,* 2004. Za komentar ovoga izdanja usp. S. MAGGIANI, *La seconda edizione del "Rito del Matrimonio" per la Chiesa che vive in Italia alla luce dei principi dell'adattamento liturgico,* u: Rivista liturgica 6(2004),947-964; M. BARBA, *Il Rito del matrimonio. Tra editio typica altera e nuova edizione italiana,* u: Rivista liturgica 6(2004), 965-1000. Inače, taj broj ovog časopisa posvećen je upravo talijanskom obnovljenom izdanju Reda slavljenja ženidbe.

izričit spomen krštenja pri čemu se, kao u misi, puk škropi blagoslovljenom vodom, a moguće je ubaciti i Litanije svih svetih. Postoji mogućnost da se molitva ženidbenog blagoslova izrekne odmah nakon izmjene prstenja. Umjesto standardnih pitanja prije privole, mladenci se mogu sami izjasniti da su došli slobodno, da će čuvati trajnu bračnu vjernost te da će prihvatiti djecu. Dana je mogućnost da mladenci daju privolu tako da zaručnik pita zaručnicu, a zatim zaručnica zaručnika: "Želiš li sjediniti svoj život s mojim…" Ovo talijansko izdanje, uz postojeća tri, uvodi i vlastitu molitvu ženidbenog blagoslova. Zanimljivo je da su u ovome izdanju ispustili red slavljenja ženidbe pred prisustvovateljem laikom, smatrajući da to u ovom trenutku u talijanskoj Crkvi nije potrebno, odnosno, ostavljajući to pitanje za kasnije. Od *gesta,* uvedeno je škropljenje blagoslovljenom vodom, čašćenje knjige evanđelja, davanje Svetoga pisma mladencima, a kao mogućnost stoji i ovjenčavanje (krunjenje) mladenaca, kao i zastiranje velom (stari obred *velatio).*

Vratimo li se na naše prilike, u najmanju ruku začuđuje "uskoća" sadašnjeg RO, 1997. koji u potpunosti zanemaruje našu tradiciju, a o nekim (novim) prilagodbama nema ni govora. S određenom rezignacijom uočavamo da je to uglavnom sudbina svih liturgijskih knjiga na hrvatskom koje su se pojavile nakon liturgijske obnove. Ne možemo se oteti dojmu da mi latinska tipska izdanja uglavnom prevodimo, a što se tiče prilagodbi, one ostaju na razini simbolike, iako ih sama tipska izdanja sugeriraju.[214]

Što bi se moglo učiniti? Tri stvari.

Prvo, valjalo bi istražiti i proučiti koji su to "hvalevrijedni običaji" u nas već postojali, pa ih zatim vrednovati i, eventualno, ponovno uvrstiti. To je, primjerice, barem za krajeve sjeverne Hrvatske, obred prisege na križ, jer je to već poznati i priznati "hvalevrijedni" drevni običaj u nekim našim krajevima. Zacijelo bi se u drugim krajevima Hrvatske našlo drugih "hvalevrijednih" običaja.

Drugo. Valjalo bi vidjeti što bi se moglo novoga ugraditi u Red slavljenja ženidbe. Tako nam se, na primjer, čini uputnim da se razmisli o tome da se u Red slavljenja ženidbe još više uključi spomen na krštenje. U samom obredu se krštenje već sada spominje, ali bi se moglo naglasiti i nekom gestom, kao što npr. Talijani imaju škropljenje blagoslovljenom vodom u spomen krštenja. Druga mogućnost spomena krštenja bila bi

[214] Da povučemo malo "nategnutu" paralelu, možemo se zapitati sljedeće: Događa li se to nama i na liturgijskom području određena "globalizacija", u kojoj se olako odričemo svojih osobitosti?

uporaba krsne svijeće. Već je običaj da prvopričesnici imaju svoje krsne svijeće na svojoj prvoj pričesti. U nekim župama se te iste svijeće uzimaju i u slavlju sakramenta potvrde. Time se izražava jedinstvo sakramenata inicijacije. Međutim, zašto se krsne svijeće ne bi uzimale i u vjenčanju, kada zaručnici slavljenjem sakramenta ženidbe započinju specifičan način življenja krsne milosti? Nadalje, u samom redu slavljenju ženidbe mogao bi naći mjesto obred kojim roditelji blagoslivljaju svoga sina ili svoju kćer prije odlaska na vjenčanje, tim prije što to kao običaj već postoji.

Treće i najvažnije. Nužno je sve ovo pažljivo prostudirati te u jednom inetrdisciplinarnom radu proučiti i povijest i sadašnji trenutak, proučiti različite krajeve i običaje naše domovine pa onda ponuditi nešto što bi u onom najljepšem smislu bilo *novo i staro.* Vjerojatno bismo se iznenadili kad bismo, proučavajući različita podneblja naše domovine, otkrili toliko lijepih i znakovitih obreda i običaja prigodom sklapanja ženidbe. Vjerojatno je potrebno da u nama najprije zaživi svijest o potrebi takvoga stvaralaštva, i to ne samo kada je u pitanju Red slavljenja ženidbe. Pri svemu tome potrebno je, dakako, paziti i na teološko značenje nekih obreda, jer se u liturgijskim slavljima ne treba ići za vanjskim efektom, nego za obredom koji u sebi nosi otajstvenu snagu i poruku, upravo kako smo kao primjer naveli mogućnost povezivanja simbolike krštenja sa slavljem sklapanja ženidbe.

Napomenimo, na koncu, da se sve ove prilagodbe mogu ponuditi kao mogućnost, tim prije što je Hrvatska bogata različitim tradicijama, pa ne bi bilo uputno običaje jednoga kraja nametati drugima.

c) Prijevod

Prijevod je u RO, 1997. vjeran. U RO, 1970. su latinske riječi *maritus* i *uxor* bile prevedene riječima *muž* i *žena.* U RO, 1997. uzete su riječi *suprug* i *supruga.* Smatralo se, naime, da su riječi muž i žena generičke, koje zapravo označavaju muškarca i žensku osobu, a ne nužno ženidbene drugove. Vjerojatno se nećemo svi složiti s ovim izborom, ali valja priznati da on ima svoje utemeljenje.[215]

Uočavamo neujednačenost u prijevodu izraza *fratres carissimi.* U broju 52 to je prevedeno s *predraga braćo i sestre.* U svim ostalim

[215] Protivnici ovoga prijevoda uzvratit će kako je, npr. u Matejevu evanđelju, Josipu rečeno: "Ne boj se uzeti k sebi Mariju, ženu svoju…" (Mt 1,20). Inače, u hrvatskom prijevodu Svetoga pisma redovito stoje izrazi *muž* i *žena,* jer se, očito, smatralo da su riječi *suprug* i *supruga* pravno obilježene…

slučajevima latinski izraz *fratres carissimi* preveden je s *predraga braćo* (br. 73, 87, 123, 243, 25, 252). Zanimljivo je da je *didaskalija* br. 52 *identična* didaskalijama 81 i 123, s tom razlikom da je u potonja dva broja prevedeno s *predraga braćo,* a u 52 *predraga braćo i sestre.* U tri slučaja je latinska riječ *fratres* (258, 260, 261) prevedena doslovno: *braćo.* Dakle, od ukupno deset slučajeva, samo je jedanput *fratres* prevedeno s *braćo i sestre.* Čini nam se da nije potrebno naglašavati kako je svojstveno hrvatskom jeziku spomenuti oba spola (npr. *dame i gospodo, studentice i studenti, sestre i braćo*...), stoga čudi da se naš prijevod kruto drži latinskog predloška. Konačno, možemo se nelagodno osjećati da upravo pri sklapanju ženidbe spominjemo samo – braću!

IV. TEOLOŠKI NAGLASCI OCM, 1991.

Proučili smo 32 molitvena teksta OCM, 1991. Među njima se svakako ističe prva molitva ženidbenog blagoslova (74). Činilo nam s zgodnim da polazeći od nje prikažemo teologiju molitava OCM, 1991., jer se na neki način nauk svih ostalih molitava sažima upravo u toj prvoj molitvi blagoslova. K tome, ova je molitva većim svojim dijelom preuzeta iz najstarijih sakramentara, što je još jedan razlog da od nje započnemo teološku analizu molitvenih tekstova OCM, 1991.[216] Razlagat ćemo dio po dio ove molitve, a cjelovitu molitvu donosimo u Dodatku.[217] U razlaganju nauke o ženidbi, koja proizlazi iz OCM, 1991., osvrnut ćemo se i na nauk Drugog vatikanskog sabora iznesen u GS, jer su oba poslijesaborska Reda slavljenja ženidbe (OCM, 1969. i OCM, 1991.) svakako plod toga istoga Sabora, koji je, sa svoje strane, u svoj nauk sretno ugradio i molitvenu tradiciju Crkve, prema onome *lex orandi – lex credendi.*

1. "Homine ad imaginem tuam facto, inseparabile viro mulieris adiutorium condidisti" – Čovjek, slika Božja, kao muško i žensko

Molitva započinje konstatacijom da je čovjek stvoren na sliku Božju. Za razumijevanje braka i obitelji čini nam se ključnom upravo ta tvrdnja sadržana u Post 1,27: "Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih." Sama riječ "čovjek" označava muškarca i ženu, s tim da svetopisamski tekst to još naglašava tvrdnjom "muško i žensko stvori ih". Muž i žena su jedno tijelo u međusobnom darivanju. Drugi izvještaj o stvaranju, istina, govori prvo o stvaranju muškarca. Međutim, upravo u tome izvješću se još jasnije ističe kako muškarac ne može biti sam: "Nije dobro da čovjek bude sam" (Post 2,28). Nadalje, iako je čovjek dao imena svim životinjama, ipak "čovjeku se ne nađe pomoć kao što je on" (Post 2,20). Zato Bog od čovjekova rebra stvara

[216] Kao što je u ovakvim slučajevima razumljivo, molitve proučavamo u originalu.

[217] Podsjetimo samo na izvore ove molitve: M, 43; GrH, 838; PRG, 2, str. 414-419, br. 12.

ženu i kad je Bog dovede čovjeku, on odmah intuitivno shvaća da je to kost od njegove kosti, baš kako se to naznačuje igrom riječi: isti je korijen riječi za muškarca ("iš") i ženu ("išah"). Ovo nam izvješće, dakle, slikovito govori da je muškarac bez žene necjelovit.[218] Štoviše, u židovskoj tradiciji stoji da je rabi Eliezer rekao: "Svaki muškarac koji nema žene nije muškarac, jer je rečeno: 'Muško i žensko stvori ih i blagoslovi ih i dade im ime čovjek' (Post 5,2)".[219] Drugi vatikanski sabor u GS 48 naglašava da je brak od Boga: "Sam je Bog začetnik braka, koji je opskrbljen različitim dobrima i ciljevima."

Bog, dakle, nije stvorio nekog imaginarnog čovjeka, nego odmah čovjeka kao muškarca i ženu. Božja riječ, nadalje, naglašava da je čovjek, stvoren na sliku Božju, stvoren kao muško i žensko.[220] Upravo tako govore i naše molitve. Prva molitva ženidbenog blagoslova, od koje započinjemo, to na dva mjesta tvrdi. Čovjek, slika Božja stvoren je kao nerazdvojivo jedinstvo muža i žene.[221] To je ono iskonsko zajedništvo, Božja ustanova,[222] sveti zakon[223] što ga je Bog obdario svojim blagoslovom, koji nije poništio ni istočni grijeh ni opći potop.[224]

2. "Iam non duo essent, sed una caro" – Muž i žena su jedno tijelo

Žena je neodjeljiva pomoć mužu i, prema Isusovim riječima, oni su doista jedno tijelo, tako da čovjek ne smije rastavljati ono što je Bog združio. Taj svetopisamski nauk, koji Isus potvrđuje i naglašava, osobito je snažno iznesen i u našim molitvama.[225] Razumljivo je stoga da i crkveno učiteljstvo tu stvarnost osobito naglašava. Naime, u stvaranju prvog

---

218 Usp. W. GÜNTHER, *Matrimonio,* u: L. COENEN – E. BEYREUTHER – H. BIETENHARD (prir.), *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo testamento,* Edizioni Dehoniane, Bologna, 1976., 978-982

219 Usp. K. DA-DON, *Nav. dj.*, 293.

220 Ono što se stoljećima podrazumijevalo, Crkva danas mora posebno isticati: čovjek je od Boga stvoren kao muško i žensko. Stoga se u nekim državama priznate istospolne zajednice protive i naravi čovjeka i Božjem naumu s čovjekom.

221 74: Homine ad imaginem tuam facto, inseparabile viro mulieris adiutorium condidisti. 172; 244: qui virum atque mulierem ad imaginem tuam creasti.

222 147; 227: institutis tuis.

223 231: pro sacra connubii lege.

224 74: Deus, per quem mulier iungitur viro, et societas, principaliter ordinata, ea benedictione donatur, quae sola nec per originalis peccati poenam nec per diluvii est ablata sententiam

225 74: Inseparabile viro mulieris adiutorium condidisti, ut iam non duo essent, sed una caro, docens quod unum placuisset institui numquam licere disilingi; 140. in viri mulierisque consortio; 224. unitatem inter virum et mulierem esse voluisti

ljudskog para naznačena je i istina da ni Bog nije sam u svojoj božanskoj osobnosti. Bog govori: "Načinimo čovjeka." "Prije nego što će stvoriti čovjeka, Stvoritelj kao da ulazi sam u sebe da bi ondje potražio uzorak i nadahnuće u otajstvu svojega Bitka koje se već tu, na neki način, otkriva kao božansko 'Mi'."[226] Čovjek je slika Božja. Stoga i ljudsko zajedništvo (brak) i prazajednica (obitelj) ima svoje ishodište u trojedinom zajedništvu božanskog Bitka. Očito je da "iskonski uzor obitelji treba tražiti u samom Bogu, u trojstvenom otajstvu njegova života. Božansko 'Mi' vječni je uzorak ljudskoga 'mi'; nadasve onoga 'mi' što ga čine muškarac i žena stvoreni na sliku i priliku Božju."[227] Time se, naravno, već na samome početku naglašava jednakost dostojanstva muškarca i žene, jer bi bilo nemoguće da su različiti oni, koji su jednako na sliku Božju stvoreni i koji su "kost od kosti, meso od mesa". Redovito se govori da je čovjek slika Božja po razumu i slobodnoj volji, po svojoj sposobnosti da voli i bude voljen. Međutim, upravo polazeći od Božjeg Bitka, od Trojedinoga Boga, vidi se i naznaka toga da je čovjek, biće relacije, sposoban voljeti i biti voljen, kadar kao dvije osobe biti "jedno tijelo". Naime, muškarac i žena, sjedinjeni u jedno tijelo, pozvani su živjeti u ljubavi i tako odražavati ono zajedništvo u ljubavi, koje je Bog. Tu je temelj zapovijedi ljubavi.[228]

3. "Praesignares in foedere nuptiarum" – Ženidba kao savez

Još od Starog zavjeta snažno je prisutna slika ženidbe kao saveza muža i žene, tako da je njihovo zajedništvo znak saveza Boga i njegova naroda, Krista i Crkve. U našim je molitvama ta slika snažno naglašena. Otajstvo ljubavi Krista i Crkve predoznačeno je u ženidbenom savezu muža i žene.[229] Zato je ženidbeni savez svet u Božjim očima.[230] Savez, naravno pretpostavlja čvrstu vezu[231] i međusobnu vjernost.[232] Tako je prsten znak bračnog saveza.[233] Na zasjedanjima Drugoga vatikanskog

---

226 IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima,* IKA, Dokumenti 1, Zagreb, 1994., 6.

227 *Isto.*

228 Usp. IVAN PAVAO II , *Mulieris dignitatem,* Apostolsko pismo o dostojanstvu i pozivu žene prigodom marijanske godine, Kršćanska sadašnjost (Dokumenti 91), Zagreb 1989, br. 7.

229 74: praesignares in foedere nuptiarum.

230 73: quos foedere sancto coniunxit… una faciat caritate concordes; 233: sancto foedere copulatis; 239: foedus quod in conspectu tuo firmaverunt.

231 89; 225: apud tua coniunguntur altaria: 245: quos sancta societate iunxisti, una etiam facias caritate concordes; 224: coniugali copulandi sunt foedere; 232: sacramenti foedere coniunxisti.

232 234. Qui foedera nuptiarum blando concordire iugo et insolubili pacis vinculo nexuisti; 229. fidelitatem integram invicem tenentes.

233 230: anuli sunt fidei signum; 66: signum amoris et fidelitatis.

sabora raspravljalo se upravo u ovome smislu o naravi ženidbe.[234] Sabor nije mogao ne uzeti u obzir drevni nauk sadržan u Božjoj riječi i u molitvenoj baštini Crkve. Tako Sabor ponovno naglašava da je ženidbeni savez uzvišena slika savezničke ljubavi Boga i njegova naroda, Krista i Crkve. Na Saboru se sklapanje ženidbe ne promatra više – kako su to htjeli konzervativni koncilski oci, a u skladu s prijašnjim izričajima – samo kao Bogom opečaćeni ugovor s pravima i obvezama, nego je to *savez*. GS, 48: "Intimna zajednica bračnog života i ljubavi… sazdaje se bračnim vezom (*foedere coniugii*), to jest osobnim neopozivim pristankom… kojim supruzi uzajamno sebe predaju i primaju." Taj se savez ljubavi temelji u Bogu.[235] GS, 48 naučava: "Kao što je, naime, nekoć sam Bog savezom ljubavi i vjernosti prišao svom narodu,[236] tako sada Spasitelj ljudi i Zaručnik Crkve[237] dolazi u susret kršćanskim supruzima po sakramentu ženidbe. Ostaje i nadalje s njima da se u međusobnom predanju stalnom vjernošću ljube, kao što je on ljubio Crkvu i sama sebe predao za nju." Međutim, "intimno zajedništvo života i ljubavi" nije samo sebi svrhom, nego ukazuje na Boga, ishodište života i ljubavi. Bog je to tako zgodno uredio da se osobna i intimna zajednica života i ljubavi bračnih drugova uklapa u njegov naum i provedbu spasenja. Božje je to djelo! GS, 48: "Ta sveta veza… ne ovisi o ljudskoj samovolji. Sam je Bog… začetnik braka…" Ovaj se nauk, naravno, temelji na Božjoj riječi koja snažno inzistira na neraskidivosti zajedništva, odnosno saveza muža i žene. "Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu i bit će njih dvoje jedno tijelo" (Post 2,24). Isus tu istinu dodatno potkrepljuje: "Što dakle Bog združi, čovjek neka ne rastavlja!" (Mk 2,9).

---

234 Usp. G. MARSCHÜTZ, *Ehe als das Bund der Liebe. Zur Ehelehre des II. Vatikanischen Konzils,* Dialog. Information Ehe und Familie, Dialog spezial 3, '94, Herder, 1994.

235 U proročkim spisima često se odnos Boga i njegova nevjerna naroda prikazuje slikom odnosa zaručnika i njegove nevjerne zaručnice. To je osobito vidljivo u proroka Hošee, čiji je osobni život (oženio se ženom koja se bavila hramskom prostitucijom) slika toga kako Bog svoj preljubnički narod ipak prihvaća i obnavlja s njime savez. Sličan govor nalazimo i u Jeremije (31,1-14) i Izaije (50,1; 58,6-8). Zanimljivo je da je cijelo 16. poglavlje proroka Ezekiela posvećeno toj istoj slici: Bog je vjeran a narod nevjeran, baš kao što žena podignuta iz prašine ipak postaje nevjerna svome mužu. U svim tim spisima uvijek se na kraju dodaje nada u Božje milosrđe. Usp. E. SCHILLEBEECKX, *Il matrimonio. Realtá terrena e mistero di salvezza,* Edizioni Paoline, Roma, 1980., str. 60-86.

236 Usp. Hoš 2; Jer 3,6-13; Ez 16 i 23; Iz 54. [bilješka preuzeta iz samog dokumenta GS!]

237 Usp. Mt, 9,15; Mk 2,19-20; Lk 5,34-35; Iv 3,29. Usp. također 2 Kor 11,2; Ef 5,27; Otkr 19,7-8; 21,2.9. [bilješka preuzeta iz samog dokumenta GS!]

4. “Christi et Ecclesiae sacramentum praesignares” – Ženidba kao slika otajstva Krista i Crkve

Ženidba je tako uzvišeno otajstvo, da se u bračnom savezu predoznačuje otajstvo Krista i Crkve.[238] Na osobito izražajan i skladan način drugo predslovlje govori o otajstvu ženidbe i otajstvu zaručničkog saveza Krista i Crkve.

> 235. Quia in ipso novum nexuisti cum tuo populo testamentum,
> ut, quem mortis eius et resurrectionis redemisses mysterio,divinae faceres naturae consortem eiusque in caelis gloriae coheredem.
> Cuius piissimam gratiae largitatem in viri mulierisque significasti connubio, ut ad ineffabile tui amoris consilium nos revocaret quod agitur sacramentum.

Bog je u otajstvu Kristove smrti i uskrsnuća sa svojim narodom sklopio novi savez koji nas čini dionicima božanske naravi Isusa Krista. Znak te velike ljubavi jest upravo zajedništvo muža i žene, a sakrament ženidbe koji se slavi podsjeća nas na neizrecivi naum Božje ljubavi. Prva zborna molitva,[239] kao i molitva blagoslova prisustvovatelja laika,[240] naglašavaju kako je ženidba uzvišeno otajstvo koje predoznačuje otajstvo jedinstva Krista i Crkve. Sabor naglašava da se savez kršćanskih supruga temelji na savezu ljubavi Krista i Crkve. Kao zajednica ljubavi, “supruzi, stvoreni na sliku živoga Boga i stavljeni u istinski red osoba, neka budu jednoga srca, jedne misli i u uzajamnoj svetosti ujedinjeni” (GS 51).[241] Nadalje, “tako će kršćanska obitelj, jer nastaje iz ženidbe, koja je slika i sudioništvo u savezu ljubavi između Krista i Crkve,[242] otkriti svima živu prisutnost spasitelja u svijetu i istinsku narav Crkve, kako ljubavlju supruga, nesebičnom plodnošću, jedinstvom i vjernošću, tako i ljubaznom suradnjom svih njezinih članova” (GS, 48).

---

238 74: Deus, qui tam excellenti mysterio coniugalem copulam consecrasti, ut Christi et Ecclesiae sacramentum praesignares in foedere nuptiarum.

239 223. qui tam excellenti mysterio coniugale vinculum consecrasti, ut Christi et Ecclesiae sacramentum praesignares in foedere nuptiarum.

240 140. fidelium tuorum coniugali foedere tuae patere voluisti dilectionis mysterium in Ecclesiam, pro qua teipsum tradidisti ut esset sancta et immaculata.

241 Zanimljivo je da smo otkrili jednu pogrešku. U originalu stoji: “affectu compati, mente consimili et mutua sanctitate adunati sint”. Izvor je Gelazijev sakramentar br. 1450: affectu conpari, mente consimili, sanctitate mutua copulentur", a ne Grgurov sakramentar, kako hoće originalna bilješka iz Dokumenata.

242 Usp. Ef 5,3.

5. "Eoque diligat semper amore, quo Christus suam dilexit Ecclesiam" – Vjerna ljubav supružnika proistječe iz Kristove ljubavi prema Crkvi

Bog je u početku povezao muža i ženu ne samo nekim zakonskim vezom, nego i ljubavlju koja jest naravna i ljudska, što se vidi iz termina *amor,* ali koja od Boga proizlazi.[243] Za kršćane je bračna ljubav nešto još više: ona proistječe od Krista koji svoju Crkvu, nas, svoje tijelo, ljubi tako da je sebe predao za nas. Izričito se, dakle, napominje, da bračna ljubav treba proizlaziti od Krista.[244] Tako muž treba svoju ženu ljubiti onom ljubavlju kojom Krist Crkvu ljubi, tj. tako da sama sebe za nju predaje.[245] Budući da na poseban način proizlazi iz Kristove ljubavi prema Crkvi, euharistija je zalog bračne ljubavi kršćanskih supružnika.[246] Zato je bračna ljubav općenito dar Božji supružnicima, da ljubeći se međusobno, zahvaljuju onome koji ih je htio sjedinjene u bračnoj ljubavi i koji ih je prvi kao takve ljubio. Bračna ljubav je Božja ljubav koja je djelatna u njima.[247] Štoviše, naglašava se i naravna i duhovna dimenzija ljubavi. Molitva, naime, uzima i termin *caritas* (ljubav u duhovnom smislu) i termin *amor* (ljubav u naravnom smislu).[248]

Drugi vatikanski sabor je i u nauku o bračnoj ljubavi opet u suglasju s drevnom molitvenom tradicijom Crkve. Stoga naglašava uzvišenost bračne ljubavi, ukoliko ona proistječe od ljubavi Krista prema Crkvi. Bračna se ljubav višekratno prikazuje kako u ljudskoj, tako i u svojoj božanskoj dimenziji. U GS 49 bračna se ljubav označava kao ljudska ljubav, koja zajedno s voljom i osjećajima ide od osobe do osobe i tako obuhvaća dobro čitave osobe: "Ta izrazito ljudska ljubav *(amor… eminentem humanus!),* budući da struji od osobe k osobi, privrženošću *(affectu!)* slobodnog htijenja, obuhvaća dobro čitave osobe. Stoga je ona kadra posebnim dostojanstvom obogatiti tjelesna i duševna očitovanja te ih oplemeniti kao elemente i posebne znakove bračnog prijateljstva." Bračna ljubav tako obuhvaća i prožima cjelokupnu osobnost bračnih drugova. Oni svoju ljubav izražavaju "nježnim osjećajima i djelom". Ljubav naziva *amor*

243 77 (248): Deus Pater aeternus in mutuo vos servet amore concordes.

244 74: caritate tua in cordibus eorum diffusa.

245 74: eoque diligat semper amore, quo Christus suam dilexit Ecclesiam.

246 89 (225): ut qui apud tua coniunguntur altaria in mutua caritate firmentur.

247 140 (236): ut in viri mulierisque consortio veram reliqueres tui amoris imaginem.; 74: Sit in famula tua N. gratia dilectionis et pacis: 238: in mutua dilectione et pace permaneant; 230: mutuae memorent dilectionis affectum; 241: mutua semper dilectione nectantur; 140: caritatem in unitate servent.

248 233: in mutua caritate tuoque amore firmentur.

(casto amore), ali već u nastavku rečenice naziva *dilectio* (slobodnom voljom izabrana i bezuvjetna ljubav). Time se ljubav izdiže iznad pukih osjećaja ili tjelesnosti. "Prava bračna ljubav uzeta je u božansku ljubav te se otkupiteljskom Kristovom snagom i spasonosnim djelovanjem Crkve upravlja i obogaćuje, da tako supruge uspješno privede Bogu, da im pomogne i utvrdi ih u uzvišenoj zadaći oca i majke"(GS, 48). Bračna ljubav je Božje djelo: "Tu ljubav se Gospodin udostojao iscijeliti, usavršiti i uzdignuti je posebnim darom svoje milosti i ljubavi"(GS 49). Štoviše, bračna je ljubav *(dilectio)* "potekla iz vrela božanske ljubavi *(caritas)*" (GS 48).

6. "In sobole sint fecundi" – Bračna plodnost

Bračna ljubav i sama ustanova braka u djeci doživljavaju svoju krunu.[249] Djeca su, kao prvo, blagoslov za same roditelje[250] a zatim i za cijeli svijet.[251] Djeca su blagoslov i bogatstvo za cijelu ljudsku obitelj, ali i za Crkvu.[252] Ona su radost svojih roditelja, koja se umnaža gledanjem "sinova svojih sinova".[253] Nakon žive rasprave Sabor je ovako progovorio o rađanju i odgoju djece u kršćanskoj ženidbi u GS, 50: "Brak i bračna ljubav po svojoj su naravi usmjereni prema rađanju i odgoju potomstva." Međutim, to nije jedino. U istom broju Sabor nastavlja: "Pravo njegovanje bračne ljubavi kao i sva narav obiteljskog života što otuda proizlazi – *ne zanemarivši ostale svrhe braka* – idu za tim da supruge učine odlučno spremnima da surađuju s ljubavlju Stvoritelja i Spasitelja, koji po njima iz dana u dan umnožava i obogaćuje svoju obitelj." Djeca jesu "najdragocjeniji dar braka", ali ne i jedini.

7. "Bonum Christi testimonium omnibus manifestent – Svjedočki značaj ženidbe

Prethodne napomene ističu kako supružnici jedno drugome pomažu na putu svetosti: "(Kršćanski se supruzi) u preuzimanju bračnoga života i u prihvaćanju i odgoju djece uzajamno pomažu na putu k svetosti te u

249 Usp. br. 2, kao i GS, 48.

250 77: Benedictionem habeiats in filiis,

251 228: Deus, qui mundi crescentis exordio multiplicatae proli benedicis.

252 244: familiam ornent filiis ditentque Ecclesiam; 140: humanam familiam ornent filiis, sanctam ditent Ecclesiam; 226: sobole fideli tuam ditent Ecclesiam.

253 74: In sobole sint fecundi, sint parentes virtutibus comprobati; videant ambo filios filiorum suorum.

Božjem narodu i sami imaju svoje mjesto i svoj dar".[254] Štoviše, vele iste Prethodne napomene, bračni drugovi proslavljaju Stvoritelja i *teže savršenstvu* kada u ljubavi i odgovornosti rađaju i odgajaju potomstvo.[255] Molitveni tekstovi idu još dalje u svojim izričajima. Na putu svetosti i savršenstva, snagom sakramenta ženidbe i svoga bračnog i obiteljskog života, kršćanski supruzi, Božjom milošću, upravo kao takvi trebaju biti svjedoci Božji[256] i ljubavi koju je on u njih usadio.[257] Kao kršćani, bračni dugovi su svjedoci Kristovi,[258] poglavito njegova uskrsnuća.[259] Posebno svjedočanstvo daju kao "roditelji prokušanih vrlina",[260] upravo kako se u 1 Tim 3,4 uvjetuje da kandidat za biskupa dokazuje svoju vrsnoću, između ostalog, dobrim odgojem djece.[261] Sabor također naglašava svjedočki značaj kršćanske obitelji. Ona, naime, treba njegovati sve kršćanske i ljudske vrednote i kreposti. "Tako će kršćanska obitelj, jer nastaje iz ženidbe, koja je slika i sudioništvo u savezu ljubavi između Krista i Crkve,[262] otkriti svima živu prisutnost Spasitelja u svijetu i istinsku narav Crkve, kako ljubavlju supruga, nesebičnom plodnošću, jedinstvom i vjernošću, tako i ljubaznom suradnjom svih njezinih članova" (GS, 48). Sabor, konačno, potiče supružnike da "slijedeći Krista, počelo života, postanu po radostima i žrtvama svoga zvanja, po svojoj vjernoj ljubavi, svjedoci onog misterija ljubavi što ga je Gospodin svojom smrću i uskrsnućem objavio svijetu" (GS, 52).

8. "Ad beatorum vitam et ad caelestia regna perveniant" – Eshatološki vid

Kao što je uobičajeno, na slavlju ženidbe mladencima se od Boga želi dug život,[263] ali i vječni život,[264] zajedno s njihovim potomstvom,[265] baš kao što je Bog blagoslivljao Abrahama, Izaka i Jakova u njihovu potomstvu

254 8.

255 Usp. 9.

256 140 (244): tuos in mundo se testes ostendant ; 246: et tuum hominibus nomen annuntient.

257 77: Caritatis Dei testes sitis in mundo; 224: ipsius caritatis testes esse concedas.

258 74: Evangelii robore communiti, bonum Christi testimonium omnibus manifestent.

259 250: Det vobis Dominus ut, eius resurrectionis fidem testantes.

260 74: sint parentes virtutibus comprobati.

261 1 Tim 3,4: "Da svojom kućom dobro upravlja i sinove drži u pokornosti sa svom ozbiljnošću."

262 Usp. Ef 5,3.

263 74: Optatam demum senectutem adepti; 237: ad optatam seriem provehas benignus annorum.

264 74: ad beatorum vitam et ad caelestia regna perveniant; 172: ad caelestia regna perveniant.

265 140: et post huius vitae decursum, ad aeternae beatitudinis gaudia, una cum prole sua pervenire mereantur.

i u njihovu Potomku: taj blagoslov koji je Bog njima podjeljivao proteže se sve do Krista Gospodina u kome je sve obnovljeno i u kojem smo spašeni. Tako i Božji blagoslov nad zaručnicima uključuje nebesko i zemaljsko: ovozemni napredak, zdravlje i radost, ali i vječni život za cijelu njihovu obitelj.

9. "Emitte super eos Spiritus Sancti gratiam" – Djelovanje Duha Svetoga

Već smo bili naglasili kako je u dosadašnjem Redu samo jedanput izričito spomenut Duh Sveti. U sadašnje je izdanje zaziv Duha Svetoga umetnut u svakoj od tri molitve blagoslova nad mladencima. Iako su ti zazivi novosastavljeni, očito je da su nadahnuti izričajima iz starih sakramentara. U prvom se blagoslovu moli da milost Duha Svetoga bude razlivena u srcima našim, da bi supruzi ostali vjerni svome ženidbenom savezu.

> 74: Emitte super eos Spiritus Sancti gratiam, ut, caritate tua in cordibus eorum diffusa, in coniugali foedere fideles permaneant.

Molitveni zaziv je svakako dijelom nadahnut rečenicom iz Rim 5,5: "Ta ljubav je Božja razlivena u srcima našim po Duhu Svetom koji nam je dan!" Još je zanimljivija pozadina zasvjedočena u starim sakramentarima. Tako u Ve, 951 i GeV, 154 čitamo za slavlje ređenja đakona: "Emite in eos, domine, quaesumus, spiritus sanctum quo in opus ministerii fideliter exorandi munere septiformi tuae gratiae roborentur." Slične molitvene izričaje nalazimo u istim sakramentarima prigodom podjeljivanja sakramenta potvrde,[266] kao i blagoslova ulja.[267] OCM, 1991. očito želi naglasiti da ista sila Duha Svetoga djeluje i u ženidbi kao i u ostalim sakramentima (u ovom slučaju potvrdi i sv. Redu.). I u druga četiri slučaja se naglašava kako sakramentalna milost ženidbe djeluje snagom Duha Svetoga.[268]

---

266 GeV, 615: "Tu, domine, emitte in eum spiritum sanctum tuum paraclytum."

267 GeV, 382: "Emitte, quaesumus, domine spiritum sanctum paraclytum de caelis."

268 172: et virtus Spiritus Sancti tui corda eorum desuper inflammet; 242: et in eorum corda Spiritus Sancti virtutem effunde; 243: et virtus Spiritus Sancti tui corda eorum desuper inflammet; 249: Spiritus Dei Sanctus caritatem suam in corda vestra semper effundat

Zaključak

S pravom se može reći da OCM, 1991. u liturgiji sklapanja ženidbe i u teologiji braka i obitelji, sadržanoj u Prethodnim napomenama i u molitvama, na stol iznosi u najljepšem smislu "staro i novo". U našem, sve više sekulariziranom svijetu, nužno je da Crkva, vjerna Božjoj riječi i vjerna svome poslanju, smjelo naviješta temeljne vrednote braka i obitelji. Zaključke o liturgiji i teologiji OCM, 1991., kao i o RO, 1997. donosimo u nekoliko točaka.

1. Bog je stvorio čovjeka kao muško i žensko, ustanovio brak i obitelj. Božja riječ u opisu stvaranja višekratno govori kako je Bog stvorio čovjeka kao muško i žensko. Biblija govori i o ljubavi muža i žene, kao npr. u slučaju Izaka i Rebeke (Post 24,66). OCM, 1991., slijedeći biblijski nauk i nauk Crkve, višekratno naglašava da je brak zajednica ljubavi koja od Boga dolazi, da je jedinstven, tj. isključuje mnogoženstvo i rastavu. Nadalje, govori se da su djeca kruna svake ženidbe i njezin najdragocjeniji dar. Govori se uzvišenim riječima o ljudskoj ljubavi supružnika koja proizlazi od Boga. Budući da su brak i bračna ljubav od Boga, onda je za Crkvu izuzetno važno da tu stvarnost naviješta i brani od loših utjecaja sekulariziranog društva. Ono što može izgledati kao naravna ustanova, zapravo je Božja uredba i Božja ustanova za čovjeka.

2. Bračna ljubav – slika trojstvene Božje ljubavi. Sam Bog je u sebi zajedništvo Božanskih Osoba. Stoga je nerazrješivi vez ljubavi muža i žene slika te unutarbožanske ljubavi. Vjernom i trajnom ljubavlju kršćanski supruzi svjedoci su Boga koji je ljubav i zajedništv,o i koji u svoje zajedništvo poziva i ljude.

3. Kršćanska ženidba – slika saveza Boga i njegova naroda. U Bibliji i u tradiciji Crkve osobito je naglašeno da je ženidba savez muškarca i žene na sliku onoga saveza koji je Bog sklopio sa svojim narodom. I kao što Bog svom savezu vijek ostaje vjeran, tako su i kršćanski bračni drugovi vjernošću svome ženidbenom savezu pozvani svjedočiti vjernu i nježnu savezničku ljubav Boga prema njegovu narodu.

4. Kršćanska ženidba – slika saveza Krista i Crkve. Kršćanska je ženidba znak savezničke ljubavi Krista i Crkve. Poslanica Efežanima potiče muževe da ljube svoje žene kao što je Krist ljubio Crkvu te sama sebe za nju predao. To onda znači da je ženidbena zajednica muža i žene Crkva u malom, oživotvorenje i ostvarenje Crkve u svijetu. Budući da je

temeljna odrednica Crkve ta da je sjedinjena s Kristom, koji se za nju predaje, onda je i kršćanska ženidba slika i ostvarenje Kristove Crkve, jer se u njoj ostvaruje posvemašnje međusobno predanje tijelom i međusobnim osjećajima. Brak i obitelj temelj su i budućnost Crkve.

5. Bračni i obiteljski život – put kršćanske savršenosti. Prethodne napomene OCM, 1991. izrijekom govore da je za bračne drugove njihov bračni i obiteljski život put prema kršćanskom savršenstvu. Tako se svetost i kršćanska savršenost i ovdje očituje prvenstveno kao vjernost vlastitom pozivu. Put prema kršćanskom savršenstvu nije, dakle, prvenstveno u nekim "pobožnim vježbama", nego u vjernosti Božjem pozivu i poslanju. U slučaju bračnih drugova poziv i poslanje su očiti: kršćanski su supruzi pozvani na međusobnu vjernu i trajnu ljubav, pozvani su djecu u ljubavi prihvatiti i odgajati. Na taj način oni u svijetu svjedoče Božju ljubav i Kristovu vjernost Crkvi te tako idu putem kršćanske savršenosti. Prema tome, možemo reći da je obitelj doista put Crkve.

6. Svjedočka i navjestiteljska uloga braka i obitelji. Istina je da je Isus poslao svoje apostole da naviještaju njegovo evanđelje cijelome svijetu, ali je također istina da je Isus svima rekao da trebaju biti svjetlost svijeta. Brak i obitelj, već po svome ustrojstvu, slika su savezničke ljubavi Boga prema njegovu narodu, odnosno Krista prema Crkvi. Živeći u punoj svijesti i odgovornosti svoje bračno i obiteljsko poslanje, kršćanski supruzi i kršćanske obitelji na najbolji način navješćuju Krista koji nas je spasio tako da je u ljubavi sama sebe predao za nas. Slobodno možemo reći da je to izvrstan i veoma uspješan put da Kristovo spasenje po Crkvi bude naviješteno i ostvareno u svijetu.

7. Obitelj – kućna Crkva. Crkvu Kristovu, dakako, ne gledamo prvenstveno kao veliko mnoštvo onih koji Kristovo ime ispovijedaju, nego osobito kao živo Tijelo koje nastaje i živi po Euharistiji, koja otajstveno slavi i ostvaruje Kristovo predanje za Crkvu. S druge strane, obitelj je na poseban način slika i ostvarenje Crkve, tj. Kristove zaručničke ljubavi prema Crkvi. Brak i obitelj ostvaruju onu primarnu Crkvu. Upravo zbog toga se naglašava da je važno slaviti ženidbu u misi, da se pokaže kako i sakrament ženidbe iz euharistije crpi svoju snagu i svoje određenje.

8. *Bogatstvo slavljenja ženidbe, prema OCM, 1991.* Sa zadovoljstvom možemo, dakle, utvrditi da se u OCM, 1991. očituju sve ove značajke kršćanske ženidbe. U Prethodnim se napomenama razlaže nauk o uzvišenom značaju ženidbe. Slavljenje ženidbe u misi predloženo je kao

prva mogućnost. OCM, 1991. nudi tri obrasca mise za zaručnike. Stavljeni su na raspolaganje i Red slavljenja ženidbe kada je jedna strana katolička, a druga nekrštena ili katekumenska. Kao novost donosi se i Red slavljenja ženidbe pred prisustvovateljem laikom, te na koncu i bogoslužje blagoslova zaručnika kao i slavlje obljetnice ženidbe u misi.

9. Liturgijske i pastoralna vrijednost OCM, 1991. Polazeći od drevnog načela *lex oradni – lex credendi,* valja naglasiti da OCM, 1991. može imati posebnu vrijednost u pastoralu obitelji u najširem smislu. Kateheze za mlade, tečajevi priprave za brak, različiti oblici susreta obitelji, izgradnja bračne i obiteljske duhovnosti – sve se to može i treba temeljiti na nauku sadržanom u OCM, 1991. Sigurno je da se OCM, 1991. u tome smislu treba puno više vrednovati u našem pastoralnom radu za navedene skupine.

10. Prilagodba OCM, 1991. u nas. Šteta je da OCM, 1991. nije prilagođen za naše prilike u RO, 1997. Naši susjedi Talijani stvorili vlastiti Red slavljenja ženidbe, oni koji takve tradicije prije nisu imali. Nakon što smo vidjeli kako je u Crkvi u Hrvata sve donedavno bilo i vlastitosti i posebnosti, možemo se samo ponadati da ćemo ubuduće sve liturgijske knjige prilagoditi našim prilikama, jer nas sama tipska izdanja u tome smislu potiču i ohrabruju. A imamo i sila, imamo i tradiciju. Nadajmo se da će se u budućnosti shvatiti opravdanost, korisnost i potrebitost prilagođenih liturgijskih knjiga u našoj Crkvi. Red slavljenja ženidbe, već po svojoj naravi – kao građansko i crkveno slavlje – to na poseban način zaslužuje.

DODATAK

IZBOR IZ LITURGIJSKIH VRELA

Sacramantarium Veronense (Ve)[269]

XXXI INCIPIT UELATIO NUPTIALIS

1105 Exaudi nos, omnipotens et misericors deus, ut quod nostro ministratur officio, tua benedictione potius inpleatur: per

1106 Suscipe, domine, quaesumus, pro sacra lege coniugii munus oblatum; et cuius creator es operis, esto dispositor: per.

1107 Hanc igitur oblationem famulae tuae illius, quam tibi offerimus pro famula tua illa, quaesumus, domine, placatus aspicias. Pro qua maiestatem tuam supplices exoramus, ut sicut eam ad aetatem nuptiis congruentem peruenire tribuisti, sic consortio maritali tuo munere copulatam desiderata subole gaudere perficias, atque ad optatam seriem cum suo coniuge proueas benignus annorum: per.

1108 Quaesumus, omnipotens deus, instituta prouidentiae tuae pio fauore comitare; et quos legitima societate connectes, longeua pace custodi: per.

1109 Adesto, domine, supplicationibus nostris, et institutis tuis, quibus propagationem humani generis ordinasti, benignus adsiste: ut quod te auctore iungitur, te auxiliante seruetur: per.

1110 Pater, mundi conditor, nascentium genitor, multiplicandae originis institutor, qui Adae comitem tuis manibus addedisti, cuius ex ossibus ossa crescentia parem formam admirabili diuersitate signarent: hinc ad totius multitudinis incrementum coniugalis tori iussa consortia, quo totum inter se saeculum colligarent, humani generis foedera nexuerunt. Sic enim tibi placitum necessario, ut quia longe esset infirmius, quod homini similem quam quod tibi deo feceras, additus fortiori sexus infirmior unum efficeret ex duobus, et pari pignore suboles mixta manaret: dum per ordinem flueret digesta posteritas ac priores uentura sequerentur, nec ullum sibi finem in tam brebi termino, quamuis esset caduca posteritas †. Ad haec igitur uenturae huius famulae tuae, pater, rudimenta sanctifica; ut bono et prospero socia ta consortio legis aeternae iura custodiat. Memineritque se, domine, non tantum ad licentiam coniugalem, sed ad obseruantiam dei sanctorum pignorum custodiae delegatam. Fidelis et casta nubat in Christo, emitatrixque sanctarum permaneat feminarum. Sit amabilis ut Rachel uiro,

[269] L. C. MOHLBERG (prir.), *Sacramentarium Veronense,* Herder editrice e libreria - Roma, 1978.

sapiens ut Reuecca, longeba et fidelis ut Sarra. Nihil ex hac subsicibus illc auctor praeuaricationis usurpet; nixa fidei mandatisque permaneat. Muniat infirmitatem suam robore disciplinae. Uni toro iuncta contactos uitae incitos fugiat. Sit uerecundia grauis, pudore uenerabilis, doctrinis caelestibus erudita. Sit fecunda in subole, sit probata et innocens; et ad beatorum requiem adque ad caelestia regna perueniat: per.

Sacramentarium Gelasianum Vetus (GeV)[270]

INCIPIT ACCIO NUPCIALIS

1443 Adesto, domine, supplicacionibus nostris et institutis tuis, quibus propagacione humani generis ordinasti, benignus adsiste, ut quod te auctore iungitur, te auxiliante seruetur: (per.)

1444 Quaesumus, omnipotens deus, instituta prouidenciae tuae pio fauore comitare, et quos legitima societate connectis, longeua pace custodi: per

1445 SECRETA. Adesto, domine, supplicacionibus nostris et hanc oblacionem famularum tuarum *illarum,* quam tibi offerunt pro famula tua *ilia,* quam ad statum maturitatis et ad diem nupciarum perducere dignatus es, placidus ac benignus adsume, ut quod tua dispositione expeditur, tua gratia conpleatur: per.

1446 Uere dignum: qui foedera nupciarum blando concordiae iugo et insolubile pacis vincolo nexuisti, ut multiplicandis adobcionum filii sanctorum conubiorum fecunditas pudica seruiret. Tua enim, domine, prouidencia tuaque gracia ineffabilibus modis utrumque dispensat, ut quod generacio ad mundi aededit ornatum, regeneracio ad aeclesiae perducat augmentum.

1447 INFRA ACCIONEM. Hanc igitur oblationem famularum tuarum *illi* et *illas,* quam tibi offerunt pro famula tua *illi,* quaesumus, domine, placatus accipias: pro qua maiestatem tuam supplices exoramus, ut sicut eam ad aetatem nupciis congruentem peruenire tribuisti, sic eam consorcio maritali tuo munere copolatam desiderata subolae gaudere proficias adque ad optatam seriem cum suo coniuge proueas benignus annorum: diesque nostris.

1448 INFRA ACCIONEM AD TRECESIMUM UEL ANNUALEM NUPTIARUM. Hanc igitur oblacionem, domine, famulorum tuorum *illi* et *illas,* quam tibi offeret ob diem trecesimum coniunctiones suae *uel* annualem, quo die eos iugali uinculo sociare dignatus es, placatus suscipias depraecamur. Ob hoc igitur reddunt tibi uota sua deo uero et uiuo. Pro quibus traemendae piaetati tuae supplices fundimus praeces, ut pariter bene

[270] L. C. MOHLBERG (prir.), *Liber sacramentorum Romanae Aeclesiae ordinis anni circuli (Sacramentarium Gelasianum),* Casa editrice Herder - Roma, 1981.

et pacifici senescant et uideant filios filiorum suorum usque in terciam et quartam progeniem et te benedicant omnibus diebus uitae suae: per Christum dominum nostrum. Quam oblacionem tu, deus.

1449 *Perconpleis canonem plenariam et dicis oracionem dominicam* et sic eam benedicis his verbis:

1450 INCIPIT ORACIO. Deus, qui mundi crescentis exordio multiplicata prole benedicis, propiciare supplicacionibus nostris et super hanc famulam tuam opem tuae benedictionis infunde, ut in iugali consortio affectu conpari, mente consimili, sanctitate mutua copulentur: per

1451 INCIPIT BENEDICTlO. Pater, mundi conditor, nascentium genitor multiplicandi originis institutor, qui Adae comitem tuis manibus addedisti, cuius ex ossibus ossa crescentia parem formam admirabile diuersitate signarent: hinc ad totius multitudinis incrimentum coniugalis thori iussa consorcia, quo totum inter se saeculum conligarent, humani generis foedera nexuerunt. Sic enim tibi, domine, placitum, sic necessarium fuit, ut, quia longe est et infirmius, quod homine similem quem quod tibi deo feceras, additus forciorae sexus infirmior, ut unum efficeris ex duobus, et pari pignore soboles mixta maneret: tunc per ordinem flueret deiesta posteritas et priores uentura sequerentur, nec ullum sibi finem in tam braeui termino, quamuis essent caduca, proponerent. Ad haec igitur date sint leges instituta uenturae. Quapropter huius famulae tuae, pater, rudimenta sanctifica, ut bono et prospero sociata consortio leges aeterna iussa custodiat, memineretquae, domine, non tantum ad licenciam coniugalem, sed ad obseruanciam fidei sanctorum pignorum diligatam. Fidelis et casta nubat in Christo, imitatrixquae sanctarum permaneat faeminarum. Sit amabilis ut Rachel uiro suo, sapiens ut Rebecca, longeua et fidelis ut Sarra. Nihil ex hac subsitiuus ille auctor praeuaricationes usurpet; nexa fidei mandatisquae permaneat faeminarum. Seruiens deo uero deuota muniat infirmitatem suam robore discipline. Uni thoro iuncta contactus uite inlicitus fugiat. Sit uerecunda grauis, pudore uenerabilis, doctrinis caelestibus erudita. Sit fecunda in suboles, sit probata et innocens, et ad beatorum requiem usque ad caelestia regna perueniat: per.

1453 *Post haec dicis: Pax uobiscum. Et sic eos communicas. Deinde posteaquam communicauerint dicis super eos benedictionem his uerbis:*

1454 Domine, sanctae pater, omnipotens aeternae deus, iterati praecibus te supplices exoramus, pro quibus apud te supplicator est

Christus: coniuctiones famulorum tuorum fouere digneris, benedictiones tuas excipere mereantur, ut filiorum successibus fecundentur; nupcias eorum sicut primi hominis confirmare dignare; auertantur ab eis inimici omnes insidiae, ut sanctitatem patrum etiam in ipso coniugio imitentur, qui prouidentia tua, domine, coniungi meruerunt: per.

1455 ITEM POST COMMUNIONEM. Exaudi nos, domine, sanctae pater, omnipotens aeternae deus, ut quod nostro ministratur officio, tua benedictione pocius impleatur: per.

Sacramentarium Gregorianum Hadrianum (GrH)[271]

200 ORATN. AD SPONSAS VELANDAS

833. Exaudi nos omnipotens et misericors deus ut quod nostro ministratur officio, tua benedictione potius impleatur. Per dominum.

834. *Super oblata.* Suscipe quaesumus domine pro sacra conubii lege munus oblatum, et cuius largitor es operis esto dispositor. Per.

835 *Praefatio.* VD et iustum est aequum et salutare. Qui foedere nuptiarum blando concordiae iugo et insolubili pacis uinculo nexuisti, ut adoptionem filiorum, sanctorum conubiorum faecunditas pudica seruaretur; tua enim domine prouidentia, tua gratia utrumque dispensat ut quod generatio mundi aedidit ad ornatum, regeneratio ad ecclesiae perducat augmentum. Et ideo cum angelis et arehangelis eum thronis et dominationibus, cumque omni militia caelestis exercitus, ymnum gloriae tuae canimus sine fine dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus.

836 Hane igitur oblationem famulorum tuorum quam tibi offerent pro famula tua *illa,* quam perducere dignatus es ad statum mensurae, et ad diem nuptiarum, pro qua maiestati tuae supplices fundimus preces, ut eam propitius cum uiro suo copulare digneris, quaesumus domine ut placatus.

837 *Ante quam dicatur pax domini dic. ort.*

Propitiare domine supplicationibus nostris, et institutis tuis quibus

propagatione humani generis ordinasti benignus adsiste ut quod te auctore iungitur, te auxiliante seruetur. Per dominum.

838a *Benedictio.* Deus qui potestate uirtutis tuae de nihilo cuncta fecisti, qui dispositis uniuersitatis exordiis homini ad imaginem dei facto, ideo inseparabilem mulieris adiutorium condidisti, ut femineo corpore de uirili daris carnem principium, docens quod ex uno placuisset institui, numquam liceret disiungi; deus qui tam excellenti mysterio coniugalem copulam consecrasti, ut christi ecclesiae sacramentum praesignares in foedere nuptiarum. Deus per quem mulier iungitur uiro, et societas

[271] J. DESHUSSES (prir.), *Le sacramentaire Grégorien, 1 Le Sacramentaire, Le Supplément d'Aniane,* Fribourg, 1979.

principaliter ordinata ea benedictione donatur quae sola nec per originalis peccati poenam nec per diluuii est ablata sententia.[272]

838b Respice propitius super hanc famulam tuam quae maritali iungenda est consortio tua se expetit protectione muniri. Sit in ea iugum dilectionis et pacis, fidelis et casta nubat in christo. Imitatrixque sanctarum permaneat feminarum; sit amabilis ut rachel uiro sapiens ut rebecca[273], longeua et fidelis ut sarra. Nihil in ea ex actibus suis, ille auctor praeuaricationis usurpet; nexa fidei mandatisque permaneat uni toro iuncta, contactos inlicitos fugiat; muniat infirmitatem suam robore disciplinae. Sit uerecunda grauis, pudore uenerabilis, doctrinis caelestibus erudita; sit faecunda in subole, sit probata et innocens; et ad beatorum requiem atque ad caelestia regna perueniant, et uideant filios filiorum suorum, usque in tertiam et quartam progeniem[274], et ad optatam perueniant senectutem. Per dominum. Pax domini sit semper uobiscum.

839 *Ad completa.* Quaesumus omnipotens deus instituta prouidentiae tuae pio amore comitare, ut quos legitima societate conectis, longeua pace custodias. Per dominum.

272 M, 434: sententiam.

273 M, 434: sit amabilis viro suo, ut Rachel, sapiens ut Rebecca…

274 M, 434: generationem

Pontificale Romano Germanicum (PRG)[275]

CCLIII. Ad sponsas benedicendas

1. Ex concilio Cartaginensi capitulum XIII. Sponsus vel sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote a parentibus suis vel a paranimphis offerantur. Qui cum benedictionem acceperint eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant.

2. Missa ad sponsas benedicendas.

Ant. *Domine refugium.*

3. Graduale. *Dirigatur oratio. Alleluia. Domine Deus salutis.*

4. Offertorium. *In te speravi, domine.*
Communio. *Cum invocarem.*

5. Oratio *Exaudi nos, omnipotens et misericors Deus, ut, quod nostro ministratur offitio, tua benedictione potius impleatur. Per.*

6. Lectio epistolae beati Pauli apostoli ad Romanos.[276]

Fratres, nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi faciam meretricis? Absit. An nescitis quoniam qui adheret meretrici unum corpus efficitur? Erunt, inquit, duo in carne una. Qui autem adheret Deo unus spiritus est. Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est. Qui autem fornicatur in corpus suum peccat. An nescitis quoniain membra vestra templum est spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo et non estis vestri? Empti enim estis precio magno. Glorificate et portate Deum in corpore vestro.

7. Sequentia sancti evangelii secundum Matheum. In illo tempore. Venit Jesus in fines trans Iordanem et secuta est eum turba et curavit eos ibi. Et accesserunt ad eum Pharisaei temptantes eum et dicentes, si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa. Qui respondens ait: Non legistis quia qui fecit ab initio masculum et feminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem et matrem et adherebit uxori suae

[275] C. VOGEL – R. ELZE (prir.), *Le Pontifical romano-Germanique du dixičme sičcle. Le Texte, II (NN. XCIX-CCLVIII),* Cittŕ del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, 1963 (= PRG), 414-419.

[276] Pogreška. Ovdje se radi o 1 Kor 6,1-20.

et erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit homo non separet.

8. Secreta. *Suscipe, domine, quaesumus, pro sacra conubii lege munus oblatum et cuius largitor es operis esto etiam dispositor. Per.*

9. Prefatio. *Vere dignum. Qui foedera nuptiarum blando concordie iugo et insolubili pacis vinclo nexuisti, ut multiplicandis adoptionum filiis sanctorum conubiorum faecunditas pudica servaretur. Tua enim, domine, providentia, tua gratia ineffabilibus modis utrumque dispensat, ut, quod generatio ad mundi edit ornatum, regeneratio ad aecclesiae perducat augmentum. Et ideo.*

10. Infra canonem. *Hane igitur oblationem famulorum famularumque tuarum quam tibi offerunt pro famula tua N. quam perducere dignatus es ad statum mensurae et ad diem nuptiarum, pro qua maiestati tuae supplices fundimus preces, ut eam propitius cum viro suo copulare digneris, quesumus, domine, ut placatus accipias.*

11. Antequam dicat *Pax domini,* inseratur hec oratio:
Propitiare, domine, supplicationibus nostris et institutis tuis, quibus propagationem humani generis ordinasti, benignus assiste, ut, quod te auctore ordinatur, te auxiliante servetur. Per.

12. Benedictio. *Deus, qui potestate virtutis tuae de nihilo cuncta fecisti, quique dispositis uniersitatis exordiis, homini ad imaginem Dei facto, ideo inseparabile mulieris adiutorium condidisti, ut femineo corpori de virili dares carne principium, docens quod ex uno placuisset institui numquam licere disiungi; Deus, qui tam excellenti misteio coniugalem copulam eonsecrasti, ut Christi et aeeclesiae sacramentum praesignares in foedere nuptiarum; Deus, per quem mulier iungitur viro et societas principaliter ordinata ea benedietione donatur, quae sola nec per originalis peccati poenam, nec per diluvii est ablata sententiam, respice propitius super hanc famulam tuam quae maritali iungenda consortio tua se expetit protectione muniri. Sit in ea iugum dilectionis et pacis; fidelis et casta nubat in Christo imitatrixque sanctarum permaneat feminarum. Sit amabilis ut Rachel viro, sapiens ut Rebecca, longeva et fidelis ut Sara. Nihil in ea ex actibus suis ille auctor praevarieationis usurpet. Nexa fidei mandatisque permaneat. Uni thoro coniucta contactus illicitos figiat. Muniat infirmitatem suam robore disciplinae. Sit verecundia gravis, pudore venerabilis, doctrinis caelestibus erudita. Sit faecunda in subole; sit probata et innocens et ad beatorum requiem usque ad caelestia regna*

perveniat et videat filios filiorum suorum usque in tertiam et quartam generationem et ad optatmn perveniat senectutem Per

13. Tunc dicatur: Pax domini sit semper vobiscum.

Ad complendum. Quaesumus, omnipotens Deus, instituta providentiae, *ut infra.*

CCLIV. Item actio nuptialis ad annualem diem nuptiarum

1. Quaesumus, omnipotens Deus, instituta providentiae tuae pio favore comitare, ut quos legitima societate conectis longeva pace custodias. Per.

2. *Secreta.* Adesto, domine, supplicationibus nostris et hanc oblationem famulorum tuorum ill., quam tibi offerimus pro famula tua N., quam ad statum maturitatis et ad diem nuptiarum perducere dignatus es, placidus ac benignus adsume, ut quod tua dispositione expetitur tua gratia compleatur. Per

3. *Prefatio ut supra.* Vere dignum usque aeternae Deus. Qui foedera nuptiarum blando concordiae iugo et insolubili pacis vinculo nexuisti, ut multiplicandis adoptionum filiis, sanctorum conubiorum fecunditas pudica servaretur. Tua enim providentia, tua gratia ineffabilibus modis utrumque dispensat, ut, quod generatio ad mundi edit ornatum, regeneratio ad aecclesiae perducat augmentum. Et ideo.

4. *Infra canonem.* Hanc igitur oblationem, domine, famulorum tuorum ill., quam tibi offerunt ob diem coniunctionis suae annualem, quo die eos iugali vinculo sociare dignatus es, placatus suscipias, pro quibus tremendae pietati tuae supplices fundimus preces, ut pariter bene et pacifice senescant et videant filios filiorum suorum usque in tertiam et quartam progeniem et benedicant te omnibus diebus vitae suae. Per Christum dominum nostrum. Quam oblationem.

5. Post completum canonem plenarium, dicta oratione dominica, eam benedices sed prius dices hanc orationem:
Deus qui mundi crescentis exordio multiplicatae proli benedicis propitiare supplicationibus nostris et super hanc famulam tuam opem tuae benedictionis infunde, ut in iugali consortio affectu compari, mente consimili, sanctitate mutua copuletur. Per.

6. *Incipit benedictio.* Pater, mundi conditor, nascentium genitor, multiplicandae originis institutor, qui Adae comitem tuis manibus addidisti, cuius ex ossibus ossa crescentia parem formam admirabili diversitate signarunt, hincque ad totius multitudinis incrementum coniugalis thori iussa consortia, quo totum inter se saeculum colligarent, humani generis foedera nexuerunt, sic enim tibi, domine, placitum, sic necessarium fuit, ut quia longe esset infirmum quod homini simile quam quod tibi Deo feceras, additus fortiori sexus infirmior unum efficeret ex duobus et pari pignore suboles mixta maneret, tunc per ordinem flueret digesta posteritas et priorem ventura sequeretur, nec ullum sibi finem in tam brevi termino quamvis esset caduca proponeret, ad haec igitur data sunt legis instituta venturae, quapropter huius famulae tuae, pater, rudimenta sanctifica, ut bono et prospero sociata consortio legis aeternae iussa custodiat, memineritque, domine, se non tantum ad licentiam coniugalem, sed ad observantiam fidei sanctorum pignorum delegatam. Fidelis et casta nubat in Christo imitatrixque sanctarum permaneat feminarum. Sit amabilis ut Rachel viro suo, sapiens ut Rebecca, longeva et fidelis ut Sara. Nihil ex hac subsecivus ille auctor prevaricationis usurpet, nexa fidei mandatisque permaneat. Serviens Deo vero devota muniat infirmitatem suam robore disciplinae. Uni thoro iuncta, contactus vitae illicitos fugiat. Sit verecundia gravis, pudore venerabilis, doctrinis celestibus erudita. Sit fecunda in subole, sit probata et innocens et ad beatorum requiem usque ad caelestia regna perveniat. Per.

7. Post haec dicis: *Pax domini sit semper vobiscum.* Et sic eos communicas.

8. Posteaquam communicaverint, dicis super eos benedictionem his verbis:
Domine, sancte pater, omnipotens aeterne Deus, iteratis precibus te supplices exoramus, pro quibus apud te supplicator est Christus, coniunctiones famulorum tuorum fovere digneris. Benedictiones tuas excipere mereantur, ut filiorum successibus faecundentur, nuptias eorum sicut primi hominis confirmare dignare, avertantur ab eis inimici omnes insidiae, ut sanctitatem patrum etiam in ipso coniugio imitentur, qui providentia tua, domine, coniungi meruerunt. Per.

9. *Item ad complendum.* Exaudi nos, domine, sancte pater, omnipotens aeternae Deus, ut qod nostro ministratur offitio tua benedictione potius impleatur. Per.

ORDO III ex ms. Pontificali monasterii Lyrensis, annorum 600. Rukopis iz XII. st.[277]

BENEDICTIO SUPER SPONSUM ET SPONSAM

Ante omnia veniant ad ianuas ecclesiae sub testimonio plurimorum, qui thoro maritali coniungendi sunt: et requiratur consensus utriusque a sacerdote, et fiat recapitulatio de dote mulieris, et ponantur denarii aliqui in medium pauperibus dividendi, et tunc demum detur femina a patre vel amicis suis, quam vir recipiat in fide Dei et sua sanam et infirmam quamdiu vixerit servandam, et per manum dexteram teneat eam, sacerdote inchoante hoc modo:

Manda Deus virtuti tuae etc. usque qui probati sunt argento. Gloria Patri. Sicut.

Deinde benedicat sacerdos anulum dicens:

Creator et conservator humani generis, dator gratiae spiritalis, largitor aeternre salutis, tu, Domine, mitte benedictionem tuam super hunc anulum. Per.

Oremus.

Benedic, Domine, hunc anulum quem nos in tuo sancto nomine benedi†cimus, ut quae eum signaculum fidei desponsata portaverit, in tua pace consistat; et in fidei integritate devota permaneat, et in amore tuo semper vivat, creseat, et senescat, et multiplicetur in longitudinem dierum. Per Christum Dominum.

Hic accipiat sponsus anulum, et una cum sacerdote in tribus digitis dextrae manus sponsae imponat, dicens ad primum digitum: In nomine Patris. Ad secundum: Et Filii. Ad tertium: Et Spiritus sancti. Et sic imponat in uno digito sinistrae manus eundem anulum: et ibi relinquat, ut eum deinceps in sinistra ferat, ad differentiam gradus episcopalis, ubi anulus in signaculum integrae et plenae castitatis in dextra manu publice est portandus. Et tunc dicat, Dominus vobiseum, etc.

---

277 E. MARTENE, *De Antiquis Ecclesiae ritibus,* , I, c. IX.Antierpiae 1736, 353-402; A. G. MARTIMORT, *La documenation liturgique de Dom Edmond Martčn* (Studi e Testi 279), Cittá del Vaticano, 1978., nrr. 690-706.; Tekst se nalazi također i u: A. NOCENT, *Il matrimonio cristiano*..., 348-350.

Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob sit vobiscum, et ipse vos coniungat, impleatque benedietionem suam in vobis qui vivit.

Oremus.
Bene†dicat vos Deus Pater, custo†diat vos Jesus Christus, illu†minet vos Spiritus sanctus, ostendatque Dominus faciem suam in vobis et misereatur vestri. Convertat vultum suum ad vos, et det vobis pacem, impleatque vos omni bene†dictione spirituali in remissionem omnium peccatorum vestrorum, ut habeatis vitam aeternam, et vivatis in saecula saeculorum. Amen.

Post haec introducantur in ecclesiam, et prosternant se in medio ecclesiae dicente sacerdote:
Beati omnes qui timent Dominum usque in finem. Gloria Patri. Sicut erat. Kyrie eleison. Pater noster. Salvum fac servum tuum et ancillam tuam. Mitte eis, Domine, auxilium de Sancto. Esto eis, Domine, turris fortitudinis. Domine, exaudi orationem meam. Dominus vobiseum

Oremus.
Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, bene†dic adolescentes istos, et semina semen vitae aeternrae in mentibus eorum; ut quicquid pro utilitate sua didicerint, hoc facere cupiant. Per Iesum Christum Filium tuum recuperatorem hominum qui tecum vivit.

Respice, Domine, et bene†dic de caelis conventionem istam, et sicut misisti sanctum angelum tuum Raphaelem ad Tobiam et Saram filiam Raguelis; ita digneris, Domine, mittere bene†dietionem tuam super istos adoleseentes, ut in tua voluntate permaneant, et in tua securitate consistant, et in amore tuo vivant et senescant, et digni atque pacifici fiant, et multiplicentur in longitudinem dierum. Per.

Oremus
Respice, Domine, propitius super hunc famulum tuum et super hanc famulam tuam, ut in nomine tuo bene†dictionem caelestem accipiant, et filios filiorum suorum usque in tertiam et quartam generationem incolumes videant, et in tua fidelitate semper perseverent, et in futuro ad caelestia regna perveniant. Per.

Omnipotens Deus, qui primos parentes nostros Adam et Evam sua virtute copulavit; ipse corda et corpora vestra sanctificet et bene†dicat, atque in societate et amore verae dilectionis conjungat. Amen.

Bene†dicat vos Dominus omni benedictione, efficiatque vos dignos in conspectu suo, et abundet in vobis divitias gloriae suae, et erudiat vos verbo veritatis, ut ei corpore pariter et mente placere valeatis. Amen

Post haec introductis illis in chorum ecclesiae ad dexteram partem, et statuta muliere ad dexteram viri, incipiatur missa de sancta Trinitate.

Benedicta sit sancta Trinitas. Kyrie eleison. Gloria in exeelsis Deo.

Oratio.
Omnipotens esmpiterne Deus, qui dedisti familis tuis. deinde alia. Exaudi nos omnipotens et misericors Deus, ut quod nostro ministratur officio, tua benedictione potius impleatur. Per.

Epistola. Nescitis quia corpora vestra membra sunt Christi. Graduale. Benedietus es, Domine. V. Benedicite. Alleluia. Benedictus es, Domine. Evangelium. Accesserunt ad Iesum Pharisrei tentantes eum et dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam. Credo in unum Deum. Offert. Benedietus sit Deus Pater. Secreta. Sanctifiea, quaesumus, Domine Deus, Trinitas. Alia Secreta. Adesto, Domine, supplicationibus nostris; et hanc oblationem, quam tibi offerimus pro famulis tuis, quos ad statum maturitatis, et ad diem nuptiarum perducere dignatus es, placatus ac benignus assume. Per.

Prefatio. Qui eum unigenito.

Post Sanctus *prosternant se in orationem, extento pallio super eos, quod teneant quatuor homines ad quatuor cornua, et antequam dicatur: Pax Domini, faciat presbyter hanc orationem super illos.*

Dominus vobiscum.
Oremus.
Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, et institutis tuis, quibus propaginem humani generis ordinasti, benignus assiste; ut quod te auctore coniungitur, te auxiliante servetur. Per Christum Dominum nostrum.

Oremus.
Deus, qui potestate virtutis tuae de nihilo cuncta fecisti, qui depositis universitatis exordiis homini ad imaginem Dei facto ideo inseparabile mulieris adiutorium condidisti, ut femineo corpori de virili dares carne principium, docens quod ex uno placuisset institui, numquam licere disiungi. Deus qui tam excellenti mysterio coniugalem copulam consecrasti, ut Christi et Ecclesiae sacramentum praesignares in foedere nuptiarum. Deus, per quem mulier coniungitur viro, et societas

principaliter ordinata ea benedictione donatur, quae sola nec per originalis peccati poenam, nec per diluvii est ablata sententiam: respice propitius super hanc famulam tuam, quae maritali iungenda consortio, tua se expetit protectione muniri. Sit in ea iugum dilectionis et pacis: fidelis et casta nubat in Christo, imitatrix sanctarum permaneat feminarum. Sit amabilis ut Rachel viro, sapiens ut Rebecca, longaeva et fidelis ut Sara. Nihil in ea ex actibus suis ille auctor praevaricationis usurpet: nexa fidei mandatis permaneat; uni thoro juncta contactus illicitos fugiat; muniat infirmitatem suam robore disciplinae. Sit verecundia gravis, pudore venerabilis, doctrinis caelestibus erudita. Sit foecunda in sobole, sit probata et innocens, et ad optatam veniat servitutem; ut videat filios filiorum suorum usque in tertiam et quartam generationem, et ad beatorum requiem, atque ad caelestia regna perveniat. Per.

Post haee sequatur: Pax Domini sit semper vobiscum, *et* Agnus Dei. *Tune surgant ab oratione, et accipiat sponsus pacem a sacerdote, et ferat ad sponsam osculans eam, et neminem alium, nec ipse, nec ipsa, sed clericus post ipsum a presbytero pacem accipienda, ferat aliis sicut solitum est.*

Communio. Benedicimus Deum.

Postcommunio. Proficiat nobis.

Deus omnipotens, instituta providentiae tuae pio amore comitare, ut quos legitima societate connectis, longaeva pace custodias. Per.

Post missam benedicantur panis et vinum in vasculo, et gustent in nomine Domini.

Benedictio.

Oremus.

Benedic, Domine, istum panem, et hunc potum, et hoc vasculum, sicut benedixisti quinque panes in deserto, et sex hydrias in Cana Galilaeae; ut sint sani et sobrii atque immaculati omnes gustantes ex eo, Salvator mundi. Qui vivis.

Nocte vero cum ad lectum pervenerint, accedat presbyter, et benedicat thalamum dicens:

Benedic, Domine, thalamum istum, et omnes habitantes in eo: ut in tua pace consistant, et in tua voluntate permaneant, et in amore tuo vivant, et senescant, et multiplicentur in longitudinem dierum. Per.

Deinde faciat super eos benedietionem dicens:

Benedicat Deus corpora et animas vestras, et det super vos benedictionem sicut benedixit Abraham, Isaac, et Iacob. Amen.

Manus Domini sit super vos, mittatque Angelum suum sanctum, qui custodiat vos omnibus diebus vitae vestrae. Amen.

Pontficale Romanum XII saeculi[278]

VIII. Incipit ordo sponsalium

1. Cum venerit sponsus et sponsa et parentes eiusdem femine et mundualth et paraninphus et alii homines ante fores ecclesie, tunc episcopus vel preshiter indutus interroget ne sit inter eos consanguinitas aut violentia. Tunc sponsus det guadiam secundum legem.

2. Sacerdos interrogat patrem femine: *Vis hanc feminam dare huic ad uxorem?* – Qui resp.: *Volo.*
Postea interroget sponsum: *Vis hanc accipere in uxorem?* – Resp.: *Volo.*
Interroget feminam: *Vis istum hominem accipere ad maritum?* – Que resp.: Volo.
Et episcopus interroget sponsum: *Recipis eam in tua fide?* Qui resp.: *Etiam.*
Ad feminam: *Observabis eum in tua fide?* – Que resp.: *Etiam.*

3. Tunc episcopus faciat anulum tenere ante se et dicat hanc orationem: *Dominus vobiscum. Et eum spiritu tuo. Oremus. Benedic, domine, anulum hunc, quem nos in tuo nomine benedicimus, et que eum portaverit in tua pace consistat et in tua voluntate permaneat et in amore tuo vivat et multiplicetur in longitudinem dierum.*

4. Sequitur versus. *Manda Deus virtutem tuam. Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis a templo sancto tuo quod est in Jerusalem. Tibi offerent reges munera. Increpa feras silvarum et concilium taurorum inter vaccas populorum, ut excludantur hi qui probati sunt argento. Gloria. Sicut. Manda Deus virtutem. Oremus.*

5. Oratio. *Creator et conservator humani generis, dator gratie spiritualis, largitor eterne Deus salutis, tu, domine, emitte bene†dictionem tuam super hunc anulum, ut armatus virtute celesti illi proficiat ad salutem, que eum portaverit. Per*

6. Tunc cruce facta et aspersa aqua benedieta super anulum, detur sponso et mittat eum in digito police de sponsa et dicat: *Illa, de isti anulo te sponso, in nomine patris.* Ad digitum indicem: *Et filii*. Ad digitum medium: *Et spiritus sancti. Amen.*

---

[278] M. ANDRIEU, *Le pontifical Romain au moyen âge,* I., *Le pontifical Romain du XIIe siécle,* Cittá del Vaticano, Biblioteca apostolica vaticana, 1937., 300-302.

7. Oratio. *Deus Abraham, Deus Ysaac, Deus Iacob ipse vos custodiat inpleatque benedictionem in vobis. Amen.*
Deus Abraham, Deus Ysaac, Deus Iacob, bene†dic adolescentulos istos et semina semen vite eterne in mentibus eorum, ut quicquid pro utilitate didicerint, hoc facere cupiant per Iesum Christum dominum nostrum, recuperatorem hominum filium tuum unigenitum. Qui tecum et spiritu sancto.

8. Sequitur oratio. *Respice, domine, de celo super coniunctionem istam ut, sicut misisti angelum tuum Raphaelem pacificum Tobie et Sarre filie Raguhelis, ita digneris, domine, mittere benedictionem tuam super istos adolescentulos, ut in tua voluntate permaneant et senescant et multiplicetur in longitudinem dierum.*

9. Benedictio. *Benedicat vos dominus Deus, custodiat vos Iesus Christus, ostendatque faciem suam in vobis et convertat dominus vultum suum ad vos et det vobis pacem et sanitatem corporis et anime, impleatque Christus vos omni benedictione celesti in remissione peccatorum, ut habeatis vitam eternam. Amen.*

10. Ad missam. Introitus. *Benedicta sit sancta trinitas atque indivisa unitas. Confitemini ei quia fecit nobiscum misericordiam suam. Ps. Confitemini domino et invocate. Gloria.*

11. Oratio *Exaudi nos, omnipotens et misericors Deus, ut quod nostro ministratur officio, tua benedictione impleatur. Per.*

12. Lectio epistole beati Pauli apostoli ad Corinthios. *Fratres, propter fornicationem unusquisque habeat suam uxorem ... uxorem a viro non discedere* [I Cor., VII. 2-11].

13. Graduale. *Benedictus es, domine, qui intueris abyssos et sedes super Cherubim. Vers. Benedicite dominum celi et coram omnibus confitemini viventibus ei.*

14. Secundum Matheum. *In illo tempore, exurgens Iesus venit ad fines Iudee ultra Iordanem ... homo non separet* [Matth., XIX, 1-6].

15. Offertorium. *Benedictus sit pater unigenitusque Dei filius, sanctus quoque spiritus, quia fecit nobiscum misericordiam suam.*

16. Secreta. Oratio. *Suscipe, quaesumus, domine, pro sacra nobis… dispositor. Per.*

17. Item benedictio in modum precis, antequam dicatur *Per hec omnia:Deus qui potestate virtutis tue de nichilo... ad optatam senectutem atque ad beatorum requiem pervenire mereatur. Per.*

18. Tunc subdiaconus dicit ad sponsum ut in ecclesia amplius cum ea pacem non faciat.

19. Communio. *Bendicamus Deum celi et coram omnibus viventibus confitemini ei, quia fecit nobiscum misericordiam suam.*

20. Postcommunio. Oratio. *Quesumus, omnipotens Deus, instituta providentie ... custodi. Per.*

21. Post missam. Oratio. *Benedicere, domine, hunc famulum tuum Ill. et hanc famulam tuam Ill., quaesumus, dignare in tuo namine, et crescant et pudicitiam conservent, tibique omnibus diebus vite eorum deserviant, quatinus, mundi peracto fine, tibi sine macula valeant adherere. Per.*

22. Benedictio. *Benedicat vos pater et filius et spiritus sanctus, qui trinus est in numero et unus est in nomine. Amen.*

23. Super thalamum. Oratio. *Benedic, domine, thalamum hunc et omnes habitantes in eo, ut in tua pace consistant et tua voluntate permaneant et in amore tuo vivant et senescant et multiplicent in longitudinem dierum. Per.*

Rimski obrednik iz 1929. (RO, 1929.)[279]

NASLOV VII. GLAVA I. SAKRAMENAT ŽENIDBE[280]

Kad bude župnik upozoren, da će se u njegovoj župi sklopiti kakva ženidba, neka sazna najprije od onih koji se tiče: tko su i kakvi su oni, koji se kane vjenčati; ima li među njima kakva kanonska zapreka i hoće li da sklope ženidbu od svoje volje, slobodno i prema časti sakramenta; jesu li u zakonitoj dobi tako, da je muškarac navršio 16, a ženska 14 godina, i jesu li dovoljno poučeni u kršćanskom nauku.

2. Neka znade iz Zbornika kanonskoga prava, koje su ženidbene zabrane, a koje zapreke i koja su koljena rodbine i svojte.

3. Neka najprije sam dobro zna sve zapovijedi, koje se po svetim kanonima imaju držati u zakonitom sklapanju ženidaba, i neka nastoji, da se te zapovijedi drže u njegovoj župi točno i potpuno.

4. A neka osobito pamti, da su prema svetim kanonima posve nevaljane i nikakve ženidbe otimača, koje su sa ženom, otetom radi ženidbe, sklopljene, dok je ona u otimačevoj vlasti, pa uopće ženidbe, koje se sklope drukčije nego pred župnikom ili mjesnim Ordinarijem ili pred drugim svećenikom, delegiranim od kojegagod od njih dvaju, i barem pred dva svjedoka.

5. Premda župnik i mjesni Ordinarij u granicama svoga područja valjano pribivaju ženidbama ne samo svojih podanika veći nepodanika, neka ipak bude pravilo, da se ženidba po pravu sklapa pred župnikom zaručnice, osim da ispričava pravedan uzrok. U tom će se slučaju obaviti vjenčanje pred župnikom zaručnikovim. A ženidbe katolika mješovitoga obreda, ako nije drugo određeno u posebnom pravu, treba sklapati po obredu zaručnikovu i pred njegovim župnikom.

6. Prije nego se sklopi ženidba, imade vlastiti župnik. onih, koji se uzimaju, javno navijestiti, koji to sklapaju ženidbu. Ti navještaji neka budu uzastopce na tri nedjelje ili na tri zapovijedana blagdana u crkvi pod svečanom Misom ili pod drugom službom Božjom, na koju dolazi mnogo naroda. A može mjesni Ordinarij odrediti, da se na njegovu području

---

279 *Rimski obrednik izdan po naredbi pape Pavla V. i pregledan brižljivošću drugih papa, a oblašću svetog G. N. pape Pija XI., udešen prema Zborniku kanonskog prava, po tipskom izdanju rimskom.* Tisak nadbiskupske tiskare, Zagreb, 1929.

280 Rubrike, u Obredniku tiskane crvenom bojom, ovdje donosimo u *kurzivu.*

mjesto navještaja na vrata župske ili druge crkve pribiju imena onih, koji se uzimaju, i tu budu .pribijena barem osam dana, ali tako, da u to vrijeme dolaze dva zapovijedana blagdana.

7. A ako su muškarac i ženska iz različnih župa, neka se navijeste u obje župe.

8. Navještaji neka se vrše ovako. Pod svečanom Misom ili pod drugom službom Božjom, kao gore, neka župnik opomene narod ovako u narodnom jeziku: "Neka znaju svi ovdje nazočni, da I., sin I., porodice I., župe sv. I. i I., kći I., porodice I. župe sv. I. kane među se sklopiti ženidbu. Zato opominjemo sve i svakoga: tko zna među njima kakvu zapreku rodbine, svojte, duhovnoga srodstva ili kakvu mu drago drugu zapreku, koja im smeta sklopiti ženidbu, dužan ju je što prije javiti župniku ili mjesnom Ordinariju. I to opominjemo prvi put (*ako je navještaj prvi*) ili drugi put (*ako je drugi*) ili treći put (*ako je treći*)."

9. Mjesni vlastiti Ordinarij može po svojem razboritom sudu radi zakonitoga uzroka oprostiti i one navještaje, koji se imaju ovršiti u tuđoj biskupiji.

Ako ima više vlastitih Ordinarija, pripada pravo da oprosti onome, u čijoj se biskupiji vrši vjenčanje. Ako se vjenčanje vrši izvan vlastitih biskupija, može oprostiti svaki vlastiti Ordinarij.

10. Ako drugi župnik ovrši istraživanje ili navještaje, neka o uspjehu obavijesti odmah vjerodostojnom ispravom župnika, koji mora pribivati ženidbi.

11. Kad se ovrše istraživanja i navještaji, neka župnik ne vjenčava prije nego dobije sve potrebne isprave, i uzato, ne zahtijeva li drugo pametan uzrok, dok ne minu tri dana iza posljednjega navještaja.

Ako se ženidba ne sklopi za šest mjeseci, neka se ponove navještaji, osim da drugačije odredi mjesni Ordinarij.

12. Ne otkrije li se nikakva zapreka ni sumnjiva ni sigurna, neka župnik nakon dovršenih navještaja pusti stranke na vjenčanje.

13. Izvan potrebe neka župnik nikada ne pribiva ženidbi skitnica, to jest onih, koji nemaju nigdje pravoga ni nepravog prebivališta, osim ako prijavi mjesnom Ordinariju ili delegiranom od njega svećeniku i dobije vlast da pribiva.

14. Neka ne propusti župnik, prema različnom položaju osoba, poučiti zaručnike o svetosti sakramenta ženidbe, o uzajamnim dužnostima muža i žene, i o dužnostima roditelja prema djeci. I neka ih živo potakne, da prije vjenčanja pomnjivo ispovjede svoje grijehe i pobožno prime presvetu Euharistiju. A katolici, koji još nisu primili sakramenta potvrde, neka ga prime, ako mogu bez velike poteškoće, prije nego se puste k ženidbi.

15. Neka župnik ozbiljno opominje nedorasle sinove, da ne sklapaju ženidbe, a da toga ne znaju ili se tomu s razlogom protive roditelji. Ne poslušaju li, neka ne pribiva njihovoj ženidbi, ako prije nije upitao za savjet mjesnog Ordinarija.

16. Nek se postara Župnik, da zaručnici iza vjenčanja prime svečani blagoslov, koji im se može dati i pošto su duže živjeli u ženidbi, ali samo pod Misom držeći se posebne rubrike, i izvan zabranjenoga vremena. Svečani blagoslov može dati sam ili po drugom samo onaj svećenik, koji može valjano i dopušteno pribivati ženidbi.

17. Ipak neka opomene župnik ženidbene drugove, osobito ako su novokršteni ili ako su prije obraćenja s krivovjerja sklopili valjanu ženidbu, da sam blagoslov pripada obredu i svečanosti a ne suštini i valjanosti ženidbe.

18. A neka se čuva župnik, da ne daje blagoslova ženidbenim drugovima na drugom vjenčanju, kad su ga dobili na, prvom, bilo da se vjenčava drugi put ženska, bilo muškarac. Ali gdje je običaj, da se blagosiva ženidba, ako je ovaj blagoslov već primio samo muž, neka se drži običaj. No udovica, kojoj je jednom dan svečani blagoslov, ne može ga opet primiti na ponovnom vjenčanju, pa ako joj se muž i nije prije ženio.

19. Ženidba se može sklopiti u svako doba godine.

Samo se svečani ženidbeni blagoslov zabranjuje od 1. nedjelje Došašća uključivo do Božića, i od čiste srijede uključivo do Uskrsa.

No mjesni Ordinarij ne kršeći liturgijskih zakona mogu radi pravedna uzroka dopustiti i u spomenuta vremena opomenuvši zaručnike, da se uzdržavaju od prevelika sjaja.

20. Vjenčanje katolika neka se obavlja u župskoj crkvi. ili drugoj se pak crkvi ili bogomolji, to javnoj to polujavnoj, može vjenčati samo s dopuštenjem mjesnog Ordinarija ili župnika.

Mjesni Ordinarij i mogu dopustiti vjenčanje u. privatnim zgradama samo u kojem izvanrednom slučaju i radi pravedna i pametna uzroka; ali u crkvama ili bogomoljama sjemeništa ili redovnica neka toga Ordinarij i ne dopuštaju, osim kad traži potreba i uz prikladan oprez.

Vjenčanja katoličke i nekatoličke stranke neka se vrše izvan crkve. Drži li razborito Ordinarij, da se to ne može učiniti, a da ne nastane veće zlo, povjerava se njegovu razboritom sudu, da oprosti od toga.

Glava II. OBRED, KOJIM SE SLUŽI SAKRAMENAT ŽENIDBE

Župnik, koji će pribivati ženidbi, ovrši navještaje, kako je rečeno. Ako se ne protivi nikakva zakonita zapreka, obuče župnik kotu, metne bijelu štolu, uzme barem jednoga klerika, isto tako obučena u kotu, da mu nosi knjigu i posudu s blagoslovljenom vodom i škropilom, te barem pred dva svjedoka pita muškarca i žensku, koji kleče pred oltarom, privoljuju li na ženidbu. A dolikuje, da ih počaste svojom nazočnošću roditelji ili rođaci. Župnik neka pita obadvoje, svako napose, pučkim jezikom ovako:

I to neka najprije pita zaručnika: I. Hoćeš li uzeti nazočnu I. za svoju zakonitu ženu po običaju majke Crkve?

Zaručnik neka odgovori: Hoću. .

2. Odmah potom neka pita svećenik zaručnicu: I. Hoćeš li uzeti ovdje nazočnoga I. za svoga zakonitog muža po običaju svete majke Crkve?

Zaručnica nek odgovori: Hoću.

A nije dosta da privoli jedno, nego to mora učiniti oboje i to riječima, ako mogu govoriti, a ako ne mogu, istovetnim znakovima. To treba da učine ili sami ili po zamjeniku.

A kad svećenik vidi, da zaručnici uzajamno privoljuju, neka im naredi, da dadu jedno drugomu desnu ruku i rekne: Ja vas združujem u ženidbu. U ime Oca i Sina + i Duha Svetoga. Amen. *A može se služiti i drugim riječima već prema prihvaćenom obredu ovog ili onog mjesta.*

Poslije neka ih poškropi blagoslovljenom vodom.

Odmah potom nek blagoslovi prsten govoreći:

R. Pomoć je naša u imenu Gospodina.
O. Koji stvori nebo i zemlju.

R. Gospodine, usliši molitvu moju.
O. I vapaj moj k tebi da dođe.
R. Gospodin s vama.
O. I s duhom tvojim.

Pomolimo se.

Blago†slovi, Gospodine, ovaj prsten, što ga mi u tvoje ime blago†sivamo, da ona, koja ga bude nosila, očuva potpunu vjernost svojemu zaručniku, ustraje u miru i vršenju volje tvoje i vazda živi s njim u uzajamnoj ljubavi. Po Kristu, Gospodinu našem. O. Amen.

3. Zatim poškropi svećenik prsten blagoslovljenom vodom. A zaručnik primi prsten iz svećenikove ruke i natakne ga zaručnici na prstenjak lijeve ruke, dok svećenik govori:
U ime Oca i Sina † i Duha Svetoga. Amen. *Nato neka svećenik odmah doda:*
R. Potvrdi ovo, Bože, što si izveo u nama.
O. Od svetoga hrama tvojega, koji je u Jeruzalemu.
Gospodine, smiluj se. Kriste, smiluj se. Gospodine, smiluj se.
Oče naš (tiho do…)
R. I ne uvedi nas u napast.
O. Nego izbavi nas od zla.
R. Spasi sluge svoje.
O. Bože moj, koji se ufaju u te.
R. Pošalji im, Gospodine, pomoć iz svetišta.
O. I brani ih sa Siona.
R. Budi im, Gospodine, jaka tvrđa.
O. Protiv neprijatelja.
R. Gospodine, usliši molitvu moju.
O. I vapaj moj k tebi da dođe.
R. Gospodin s vama.
O. I s duhom tvojim.

Pomolimo se.
Pogledaj, molimo, Gospodine, na ove službenike svoje i dobrostivo štiti uredbu svoju, koju si dao za umnožavanje ljudskoga roda, te ove, koje sam združuješ, svojom pomoći očuvaj. Po Kristu Gospodinu našem. O. Amen.

4. Kad to svrši, treba li blagosloviti ženidbu, neka župnik služi Misu za zaručnika i zaručnicu, kako je u Rimskom Misalu. A treba da se drži svega, što se ondje propisuje.

5. Kad se više njih skupa vjenčava, primi najprije župnik privoljenje pojedinih i vjenča po propisu pojedine, reče pojedincima: Ja vas združujem u ženidbu i t. d., a blagoslov prstenja i drugi blagoslovi govore se u množini jedamput.

6. Uostalom, ako se gdje upotrebljavaju drugi pohvalni običaji i ceremonije kod vjenčanja, dolikuje, da se zadrže.

7. Kad se vjenčanje svrši, neka župnik ili njegov zamjenik napiše što prije u Matici vjenčanih imena ženidbenih drugova i svjedoka, mjesto i dan vjenčanja i drugo prema propisanom obrascu. To mu je učiniti i kad bi ženidbi pribivao drugi svećenik, kojega je delegirao on ili Ordinarij.

Osim toga neka župnik zabilježi u Maticu krštenih, da je ženidbeni drug tad i tad sklopio ženidbu u njegovoj župi. Ako li je ženidbeni drug kršten drugdje, neka župnik, kod koga je sklopljena ženidba, sam ili po biskupskoj kuriji obavijesti o vjenčanju župnika, gdje je vjenčani bio kršten, da se ženidba upiše u Maticu krštenih.

Misal Pija V. (M)[281]

Sve kao u GrH (Misal nema Hanc igitur i nema vlastito predslovlje). Međutim, za razliku od GrH, ovaj misal donosi prije završnog blagoslova blagoslov mladenaca:

Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob sit vobiscum: et ipse adimpleat benedictionem suam in vobis: ut videatis filios filiorum vestrorum usque ad tertiam et quartam generationem; et postea vitam aeternam habeatis sine fine, adiuvante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patere et Spirito Sancto vivit et regnat Deus per omnia saecula saeculorum.

Čitanja: Ef 5, 21-32;

Graduale: Ps 128(127): "Žena će ti biti kao plodna loza u odajama tvoje kuće, sinovi tvoji ko mladice masline oko stola tvojega."

Ps 29 (19): "Poslao ti Gospodin pomoć iz svetišta i branio te sa Siona."

Poslije Sedamdesetnice: Ps 128 (127): "Eto, tako će biti blagoslovljen čovjek koji se boji Gospodina Blagoslovio te Gospodin sa siona i uživao sreću Jeruzalema sve dane života svojega."

U vazmenom vremenu: Ps 20 (19): "Poslao ti Gospodin pomoć iz svetišta i branio te sa Siona." (Ps 134 (133): "Blagoslovio vas Gospodin sa Siona, koji stvori nebo i zemlju."

Evanđelje Mt 19,3-6: "Je li mužu dopušteno otpustiti ženu…"

[281] *Missale Roanum ex decreto sacrosancti concilii Tridentini restitutum, s. Pii V. Pontificis Maximi jussu editum aliorum pontificium cura recognitum, a Pio X reformatum et Benedicti XV auctoritate vulgatum.* XIV Editio taurinensis juxta typicam, Marietti, Taurini – Romae, 1949., str. [59-61].

OCM, 1991.[282]

A. Zborne molitve

223 Deus, qui tam excellenti mysterio coniugale vinculum consecrasti, ut Christi et Ecclesiae sacramentum praesignares in foedere nuptiarum, praesta, quaesumus, his famulis tuis, ut, quod fide percipiunt, opere persequantur. Per Dominum.[283]

224. Deus, qui in humano genere creando, unitatem inter virum et mulierem esse voluisti, famulos tuos, qui coniugali copulandi sunt foedere, unius vinculo dilectionis astringe, ut, quos in caritate fructificare largiris, ipsius caritatis testes esse concedas.

Per Dominum.[284]

225. (= 89) Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et super hos famulos tuos (N. et N.) gratiam tuam benignus effunde, ut qui apud tua coniunguntur altaria in mutua caritate firmentur. Per Dominum.[285]

226. Praesta, quaesumus, omnipotens Deus, ut hi famuli tui, nuptiarum sacramento iungendi, in fide quam profitentur accrescant, et sobole fideli tuam ditent Ecclesiam. Per Dominum.[286]

227. (= 147) Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et institutis tuis, quibus propaginem humani generis ordinasti, benignus assiste, ut quod te auctore coniugitur, te auxiliante servetur . Per Dominum.[287]

228. Deus, qui mundi crescentis exordio multiplicatae proli benedicis, propitiare supplicationibus nostris, et super hos famulos tuos (N.

---

282 *Rituale Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici Concili Vaticani II. renovatum, auctoritate Pauli PP. VI editum, Ioannis Pauli PP. II cura recognitum. Ordo celebrandi matrimonium.* Editio typica altera, Typis Polyglottis Vaticanis, 1991.

283 Ova molitva u Missale Romanum 2002. ponuđena je kao druga zborna molitva (na izbor) u "B" misi za mladence. Izvor: Od *Deus* do *nuptiarum*: GrH, 838a. Za izraz *quod fide percipiunt* izvor je GeV, 624, a nalazi se i u zbornoj molitvi ponedjeljka vazmene osmine. (OCM, 1969. = 106).

284 Ova molitva u Missale Romanum 2002. ponuđena je kao druga zborna molitva (na izbor) u "A" misi za mladence Izvor: G. RICHTER – A. SCHOENFELDER (prir.), *Sacramentarim Fuldenses saeculi X* (= Quellen und Abhandlungen zur Geschichte der Abtai und Diözese Fulda, IX), Fulda 1912., 2608. (OCM, 1969. = 109).

285 Ova novosastavljena molitva u Missale Romanum 2002. ponuđena je kao prva zborna u "B" misi za mladence. (OCM, 1969. = 107).

286 Ova novosastavljena molitva u Missale Romanum 2002. ponuđena je kao prva zborna u "C" misi za mladence. (OCM, 1969. = 108).

287 Ove molitve nije bilo u Missale Romanum 1975. U Missale Romanum 2002. ponuđena je kao prva zborna u "A" misi za mladence. Izvor: GeV, 1443.

et N.) opem tuae benedictionis infunde, ut in coniugali consortio affectu compari, mente consimili, sanctitate mutua copulentur. Per Dominum.[288]

B. Darovne molitve

231. Suscipe, qaesumus, Domine, pro sacra connubii lege munus oblatum, et cuius largitor es operis, providus quoque esto dispositor. Per Christum Dominum nostrum.[289]

232. Munera, quae tibi, Domine, laetantes offerimus, benignus assume, et quos sacramenti foedere coniunxisti, paterna pietate custodi. Per Christum Dominum nostrum.[290]

233. Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, et has oblationes, quas tibi pro his famulis tuis sancto foedere copulatis offerimus benigno suscipe vultu, ut per haec mysteria in mutua caritate tuoque amore firmentur. Per Christum Dominum nostrum.[291]

C. Predslovlja

234. De dignitate foederis nuptiarum[292]

Vere dignum et iustum est, aequum et salutare, nos tibi semper et ubique gratias agere: Domine, sancte Pater, omnipotens aeterne Deus: Qui foedera nuptiarum blando concordire iugo et insolubili pacis vinculo nexuisti, ut multiplicandis adoptionum filiis sanctorum connubiorum fecunditas pudica serviret. Tua enim, Domine, providentia, tuaque gratia ineffabilibus modis utrumque dispensas, ut, quod generatio ad mundi produxit ornatum, regeneratio ad Ecclesice perducat augmentum: per Christum Dominum nostrum. Per quem, cum Angelis et omnibus Sanctis, hymnum laudis tibi canimus, sine fine dicentes:

235. De magno Matrimonii sacramento.[293]

Vere dignum et iustum est, aequum et salutare, nos tibi semper et ubique gratias agere: Domine, sancte Pater, omnipotens aeterne Deus: per

---

288 Ove molitve nije bilo u Missale Romanum 1975. U Missale Romanum 2002. ponuđena je kao druga zborna u "C" misi za mladence. Izvor: GeV, 1450.

289 Izvor: Ve 1106; GrH 834. (OCM, 1969. = 112).

290 Novosastavljena molitva. (OCM, 1969. = 113).

291 Novosastavljena molitva. (OCM, 1969. = 114).

292 Izvor: GeV 1446. (OCM, 1969. = 115).

293 Novosastavljena molitva. (OCM, 1969. = 116).

Christum Dominum nostrum. Quia in ipso novum nexuisti cum tue populo testamentum, ut, quem mortis eius et resurrectionis redemisses mysterio, divinae faceres naturae consortem eiusque in caelis gloriae coheredem. Cuius piissimam gratiae largitatem in viri mulierisque significasti connubio, ut ad ineffabile tui amoris consilium nos revocaret quod agitur sacramentum. Et ideo, cum Angelis et omnibus Sanctis, te laudamus sine fine dicentes:

236. De Matrimonio ut signum divinae caritatis.[294]

Vere dignum et iustum est, aequum et salutare, nos tibi semper et ubique gratias agere: Domine, sancte Pater, omnipotens aeterne Deus: Qui hominem pietatis tuae dono creatum ad tantam voluisti dignitatem extolli, ut in viri mulierisque consortio veram relinqueres tui amoris imaginem; quem enim ex caritate creasti, eum ad caritatis legem vocare non desinis, ut aeternae tuae caritatis participem esse concedas. Cuius connubii sancti mysterium dum tuae dilectionis signum exsistit, amorem sacrat humanum: per Christum Dominum nostrum. Per quem, cum Angelis et omnibus Sanctis, hymnum laudis tibi canimus, sine fine dicentes:

D. Spomen zaručnika u euharistijskoj molitvi

a) In Prece eucharistica I

237. *Hanc igitur proprium. Verba, quae uncis includuntur, omitti possunt pro opportunitate.*

Hanc igitur oblationem servitutis nostrae, sed et famulorum tuorum N. et N.

totiusque familiae tuae, quae pro illis tuam exorat maiestatem, quaesumus, Domine, ut placatus accipias: et sicut eos ad diem nuptiarum pervenire tribuisti, sic (tuo munere desiderata sobole gaudere proficias, atque) ad optatam seriem provehas benignus annorum. (Per Christum Dominum nostrum. Amen.)[295]

b) In Prece eucharistica II

238. *Post verba universo clero addatur:*

[294] Novosastavljena molitva. (OCM, 1969. = 117).

[295] Izvor: GeV, 1447. (OCM, 1969. = 118).

Recordare quoque, Domine, N. et N. quos ad diem nuptiarum pervenire tribuisti: ut gratia tua in mutua dilectione et pace permaneant.[296]

c) In Prece eucharistica III

239. *Post verba adesto propitius addatur:*

Conforta, quaesumus, in gratia Matrimonii N. et N. quos ad diem nuptiarum feliciter adduxisti, ut foedus quod in conspectu tuo firmaverunt, te protegente, in vita semper conservent. Omnes filios tuos...[297]

E. Molitve za blagoslov ženidbenih prstenova

66. Benedicat † Dominus hos anulos, quos alter alteri tradituri estis in signum amoris et fidelitatis. R. Amen.[298]

229. Benedic, Domine, hos anulos, quos in tuo nomine † benedicimus; ut qui eos gestaverint, fidelitatem integram invicem tenentes, in pace et voluntate tua permaneant atque in mutua caritate semper vivant. Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.[299]

230. Famulos tuos, Domine, in suo amore benedic † atque sanctifica; et quibus hi anuli sunt fidei signum, mutuae memorent dilectionis affectum. Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.[300]

F. Molitve ženidbenog blagoslova

a) Prva formula[301]

73. Dominum, fratres carissimi, suppliciter deprecamur, ut super hos famulos suos, qui nupserunt in Christo, benedictionem gratiae suae clementer effundat, et quos foedere sancto coniunxit (Christi Corporis et Sanguinis sacramento) una faciat caritate concordes.

74. (= 105) Deus, qui potestate virtutis tuae de nihilo cuncta fecisti, qui dispositis universitatis exordiis et homine ad imaginem tuam facto,

---

296 Novosastavljena molitva. Za izraz *nuptiarum pervenire tribuisti* usp. Ve 1107; GeV 1447. U OCM, 1969. ove molitve nema.

297 Novosastavljena molitva. U OCM, 1969. ove molitve nema.

298 Novosastavljena molitva. (OCM, 1969. = 27).

299 Novosastavljena molitva. (OCM, 1969. = 110).

300 Novosastavljena molitva. (OCM, 1969. = 111).

301 Izvori: M, 43; GrH, 838; PRG, 2, str. 414-419, br. 12. (U OCM, 1969., br. 33)

inseparabile viro mulieris adiutorium condidisti, ut iam non duo essent, sed una caro, docens quod unum placuisset institui numquam licere disilingi; Deus, qui tam excellenti mysterio coniugalem copulam consecrasti, ut Christi et Ecclesiae sacramentum praesignares in foedere nuptiarum; Deus, per quem mulier iungitur viro, et societas, principaliter ordinata, ea benedictione donatur, quae sola nec per originalis peccati poenam nec per diluvii est ablata sententiam. Respice propitius super hos famulos tuos, qui, maritali iuncti consortio, tua se expetunt benedictione muniri: emitte super eos Spiritus Sancti gratiam, ut, caritate tua in cordibus eorum diffusa, in coniugali foedere fideles permaneant. Sit in famula tua N. gratia dilectionis et pacis, imitatrixque sanctarum remaneat feminarum, quarum in Scripturis laudes praedicantur. Confidat in ea cor viri sui qui, parem sociam et gratiae vitae coheredem agnoscens, eam honore debito prosequatur eoque diligat semper amore, quo Christus suam dilexit Ecclesiam. Et nunc te, Domine, deprecamur, ut hi famuli tui nexi fidei mandatisque permaneant, et, uni thoro iuncti morum sint integritate conspicui; Evangelii robore communiti, bonum Christi testimonium omnibus manifestent; (in sobole sint fecundi, sint parentes virtutibus comprobati; videant ambo filios filiorum suorum) et, optatam demum senectutem adepti, ad beatorum vitam et ad caelestia regna perveniant. Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.

b) Druga formula

241. Super hos sponsos, qui Matrimonium ineuntes, ad altare accedunt, ut, (Christi Coprporis Sanguinisque participes,) mutua semper dilectione nectantur, Dominum deprecemur.[302]

242. Pater sancte, qui hominem ad imaginem tuam conditum masculum creasti et feminam, ut vir et mulier, in carnis et cordis unitate coniuncti, munus suum in mundo adimplerent: Deus, qui, ad amoris tui consilium revelandum, in mutua dilectione sponsorum foedus illud adumbrari voluisti quod ipse cum populo tuo inire dignatus es, ut, sacramenti significatione completa, in fidelium tuorum coniugali consortio Christi et Ecclesiae nuptiale pateret mysterium: Super hos famulos tuos (N. et N.) dexteram tuam, quaesumus, propitiatus extende et in eorum corda Spiritus Sancti virtutem effunde. Praesta, Domine, ut, in huius quod ineunt sacramenti consortio, inter se amoris tui dona communicent, et, praesentiae tuae signum invicem ostendentes, cor unum fiant et anima una. Da etiam, Domine, ut domum, quam aedificant, opere quoque sustentent, (filiosque

[302] Novosastavljena molitva (OCM, 1969. = 120).

suos, evangelica disciplina formatos, caelesti familiae tuae praeparent cooptandos). Hanc famulam tuam N. tuis digneris benedictionibus cumulare, ut, uxoris (ac matris) munera complens, casta suam domum dilectione refoveat, et gratia decoret affabili. Hunc etiam famulum tuum N. caelesti, Domine, benedictione prosequere, ut, mariti fidelis (et providi patris) officia digne persolvat. Concede, Pater sancte, ut, qui coram te coniugio copulati ad mensam tuam accedere cupiunt, caeleste aliquando convivium participare laetentur. Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.[303]

c) Treća formula

243. *Sacerdos (vel diaconus), stans ad sponsam et sponsum conversu, manibus iunctis, adstantes invitat ad orandum:*

Precibus nostris, fratres carissimi, super hos sponsos Dei benedictionem supplices invocemus, ut ipse suo foveat benignus auxilio, quos ditavit connubuii sacramento.[304]

244. Pater sancte, mundi conditor universi, qui virum atque mulierem ad imaginem tuam creasti, eorumque societatem, tua voluisti benedictione cumulari; te pro his famulis tuis humiliter deprecamur, qui hodie nuptiarum iunguntur sacramento. Super hanc sponsam N., Domine, eiusque vitre consortem N. benedictio tua copiosa descendat, et virtus Spiritus Sancti tui corda eorum desuper inflammet, ut, dum mutuo connubii dona fruuntur, familiam ornent filiis ditentque Ecclesiam. Laeti te laudent, Domine, te maesti requirant; te in laboribus sibi gaudeant adesse ut faveas, te sentiant in necessitatibus adstare ut lenias; te in coetu sancto precentur, tuos in mundo se testes ostendant; et, adepti prosperam senectutem cum hac qua circumdantur amicorum corona, ad caelestia regna perveniant. Per Christum Dominum nostrum.[305]

---

303 Izraz: *et in eorum corda Spiritus Sancti virtutem effunde* ne nalazi se u OCM, 1969. Očito se htjelo naglasiti djelovanje Duha Svetoga.

304 Novosastavljena molitva (OCM, 1969. = 121).

305 Izraz: *etvirtus Spiritus Sancti tui corda eorum desuper inflammet in eorum corda Spiritus Sancti virtutem effunde* ne nalazi se u OCM, 1969. Očito se htjelo naglasiti djelovanje Duha Svetoga.

d) Formula blagoslova u slučaju kada je jedna strana nekrštena ili katekumenska[306]

172. Pater sancte, mundi conditor universi, qui virum atque mulierem ad imaginem tuam creasti, eorumque societatem, tua voluisti benedictione cumulari; te pro his famulis tuis humiliter deprecamur, qui hodie nuptiarum iunguntur sacramento. Super hanc sponsam N., Domine, eiusque vitae consortem N. benedictio tua copiosa descendat, et virtus Spiritus Sancti tui corda eorum desuper inflammet, ut, dum mutuo connubii dona fruuntur, *morum sint integritate conspicui (et parentes vitrutibus comprobati)* Laeti te laudent, Domine, te maesti requirant; te in laboribus sibi gaudeant adesse ut faveas, te sentiant in necessitatibus adstare ut lenias; et, adepti prosperam senectutem cum hac qua circumdantur amicorum corona, ad caelestia regna perveniant. Per Christum Dominum nostrum.

e) Formula blagoslova kada blagoslivlje laik[307]

140. Benedictus Deus, Pater omnipotens, qui hominem pietatis tuae dono creatum, ad tantam voluisti dignitatem extoli, ut in viri mulierisque consortio veram reliqueres tui amoris imaginem.

Benedictus Deus.

Benedictus Deus, Filii Unigenite, Iesu Christe, qui fidelium tuorum coniugali foedere tuae patere voluisti dilectionis mysterium in Ecclesiam, pro qua teipsum tradidisti ut esset sancta et immaculata.

Benedictus Deus.

Benedictus Deus, Spiritus Sancte Paraclite, omnis sanctificationis operator et unitatis effector, qui filios dilectionis inhabitas, ut soliciti sint servare unitatem in vinculo pacis.

Benedictus Deus.

Serva, Domine, hos famulos tuos N. et N., quos Matrimonii sacramento coniuxisti, in mutuo amore concordes, ut dum conubii dono fruuntur, humanam familiam ornent filiis, sanctam ditent Ecclesiam et tuos in mundo se testes ostendant. Per.

---

306 Ova je molitva prerađena od treće formule blagoslova (br. 243)

307 U ovaj novosastavljeni blagoslov, kojega nema u OCM, 1969., umetnuti su elementi iz druge formule blagoslova (br. 241).

Vel: Respice, Domine, super hos famulost tuos N. et N. et praesta, ut in te solum confidentes, gratiae tuae dona percipiant, caritatem in unitate servent, et post huius vitae decursum, ad aeternae beatitudinis gaudia, una cum prole sua pervenire mereantur. Per.

G. Popričesne molitve

245. Huius, Domine, sacrificii virtute, instituta providentiae tuae pio favore comitare, ut, quos sancta societate iunxisti (et uno pane unoque calice satiasti), una etiam facias caritate concordes. Per Christum Dominum nostrum.[308]

246. (= 115; 149) Mensae tuae participes effecti, qaesumus, Domine, ut, qui nuptiarum iunguntur sacramento, tibi semper adhaereant, et tuum hominibus nomen annuntient. Per Christum Dominum nostrum.[309]

247. Concede, quaesumus, omnipotens Deus, ut accepti virtus sacramenti in his famulis tuis sumat augmentum, et hostiae quam obtulimus a nobis omnibus percipiatur effectus. Per Christum Dominum nostrum.[310]

H. Blagoslovi na svršetku slavlja

a) Prva formula[311]

77 (= 248). Deus Pater aeternus in mutuo vos servet amore concordes, ut pax Christi habitet in vobis, et in domo vestra iugiter maneat. R. Amen.

Benedictionem habeiats in filiis, ab amicis solatium, et veram cum omnibus pacem. R Amen.

Caritatis Dei testes sitis in mundo ut, quos afflicti et egeni benignos invenerint, in aeterna Dei tabernacula vos grati aliquando recipiant. R. Amen

---

308 Molitva je dijelom nova, a dijelom sastavljena iz starih izvora. Izraz *Huius, domine, sacrificii virtute* preuzet je iz M, 629. Drugi dio molitve djelomično je preuzet iz GrH, 382. (OCM, 1969. = 122).

309 Novosastavljena molitva. (OCM, 1969. = 123).

310 Ova novosastavljena molitva u frazi *sumat augmentum* nadahnuta je GeV 235. Usp. također GrH 820 i GeV 706.

311 Izvor: FEROTIN, M., *Le Liber Ordinum en usage dans l'église wisigiothique et mozarabe d'Espagne du Ve au XIe siécle* (= Monumenta ecclesiae liturgica, Vol. V, Paris, 1904.), col. 437 (OCM, 1969. = 128)

Et vos omnes, qui simul adestis, benedicat omnipotens Deus, Pater et Filius, † et Spiritus Sanctus. R. Amen.

b) Druga formula[312]

249. Deus Pater omnipotens gaudium suum vobis concedat et in filiis vos benedicat. R. Amen

Unigenitus Dei Filius in prosperis et adversis vobis miseratus assistat. R. Amen

Spiritus Dei Sanctus caritatem suam in corda vestra semper effundat. R.Amen

Et vos omnes, qui hic simul adestis, benedicat omnipotens Deus, Pater, et Filius, † et Spiritus Sanctus. R. Amen

c) Treća formula[313]

250. Dominus Iesus, qui nuptiis in Cana adesse dignatus est, vobis et propinquis vestris benedictionem suam largiatur. R. Amen.

Ipse, qui Ecclesiam dilexit in finem, amorem suum in corda vestra indesinenter effudat. R. Amen.

Det vobis Dominus ut, eius resurrectionis fidem testantes, beatam spem exspectetis in gaudio. R. Amen.

Et vos omnes, qui simul adestis, benedicat omnipotens Deus, Pater, et Filius, † et Spiritus Sanctus. R. Amen.

d) Zaključak slavlja kada predsjeda laik

150. Deus repleat nos gaudio et spe credendo.

Pax Christi exultet in cordibus nostris.

Spiritus Sanctus in nos sua dona profundat.

Amen.

---

312 Ova novosastavljena molitva nadahnuta je trinitarnom teologijom (OCM, 1969. = 129).

313 Ova novosastavljena molitva nadahnuta je biblijskim tekstovima: svadba u Kani, ljubav Kristova prema Crkvi i svjedočenje Kristovih učenika u svijetu (OCM, 1969. = 130)

Blagoslov zaručnika, prema OCM, 1991.[314]

Oratio benedictionis

268. Laudes tibi, Domine, persolvimus, qui hos filios tuos N. et N. ad invicem diligendos suavi consilio provocas atque disponis; eorum corda, quaesumus, confirmare digneris, ut fidem servantes, et per omnia tibi placentes, ad coniugii sacramentum feliciter perveniant. Per Christum, Dominum nostrum.

Ili, samo ako predsjeda svećenik ili đakon:

269. Domine Deus, totius fons dilectionis, cuius providenti conslio iuvenes isti mutuo sibi obviaverunt occursu; concede propitius, ut qui ad sacramentum se praeparentes tuam gratiam expetunt, superna benedictione + suffult, et mutua aestimatione proficiant et invicem sincera diligant caritate. Per Christum Dominum nostrum.

Molitva blagoslova bračnih drugova u misi prigodom obljetnice ženidbe prema OCM, 1991.[315]

283. Te Deum, omnium laudamus et benedicimus creatorem, qui virum et mulierem in principio fecisti, ut vitae et amoris societatem constituerent; tibi etiam gratias agimus quia famulorum tuorum N. et N. familiare consortium benedicere dignatus es, ut unionis Christi cum Ecclesia imaginem exhiberet: eos ergo hodie clementer respice, et quorum communionem inter gaudia servasti atque labores, nuptiale foedus indesinenter repara, auge caritatem, vinculum pacis confirma, ut (cum hac qua circumdantur filiorum corona) tua semper benedictione fruantur. Per.

314 253-271.

315 272-286.

LITERATURA:

A. Vrela i dokumenti

1. ANDRIEU, M.*, Le pontifical Romain au moyen âge,* I., *Le pontifical Romain du XIIe siécle, Cittá del Vaticano*, Biblioteca apostolica vaticana, 1937, str. 300, br. 5.
2. BOTTE (prir.), B., *Traditio apostolica (Liturgiegeschichtliche Quellen und Forschungen, 39),* Münster, 1963.
3. BRUYLANTS, P., *Les oraisons du Missel Romain. Texte et Histoire, 2. Orationum textus et usus juxta fontes,* Centre de Documentation et d'Information liturgiques Abbaye du Mont César, Louvain, 1952. (= M).
4. DELLA TORRE, L. (prir.), *Pregare l'Eucaristia. Preghiere eucaristiche di ieri e di oggi per la catechesi e l'orazione,* Queriniana, Brescia, 1982.
5. DENZINGER, H. – HÜNERMANN, P., *Zbirka sažetaka vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i ćudoređu,* Đakovo, 2002.
6. DENZINGER, H. – SCHÖNMETZER, A., *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum,* Herder Barcinone – Friburgi Brisgoviae – Romae 1976.36 (= DS)
7. DESHUSSES, J. (prir.), *Le sacramentaire Grégorien, 1 Le Sacrramentaire, Le Supplément d'Aniane,* Fribourg, 1979. (= GrH)
8. DESHUSSES, Jean - DARRAGON, Benoit, *Concordances et tableaux pour l'étude des grands sacramentaires,* 1-6, Fribourg, 1982.
9. *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti. Latinski i hrvatski.* KS, Zagreb, 1980.
10. FEROTIN, M.*, Le Liber Ordinum en usage dans l'église wisigiothique et mozarabe d'Espagne du Veau XIe siécle* (= Monumenta ecclesiae liturgica, Vol. V, Paris, 1904.)
11. *Gaudium et spes,* Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu 2. Vatikanskog sabora, Kršćanska sadašnjost (Dokumenti 50), Zagreb 2000.
12. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvata,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.
13. IVAN PAVAO II., *Mulieris dignitatem,* Apostolsko pismo o dostojanstvu i pozivu žene prigodom marijanske godine, Kršćanska sadašnjost (Dokumneti 91), Zagreb, 1989.
14. IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima,* IKA, Dokumenti 1, Zagreb, 1994.
15. *Izvadak iz Obrednika biskupije bosansko-đakovačke i srijemske izdane po naredbi Josipa Jurja Strossmayera, biskupa bosansko-đakovačkoga i srijemskoga. Prema zaključku jugoslavenskog katoličkog episkopata za*

privremenu upotrebu odobrio Msgr. Antun Akšamović, biskup bosansko-đakovački i srijemski, Osijek, Tisak Prve hrvatske dioničke tiskare, 1922. (= IZ, 1922.)

16. KACZYNSKI, R. (prir.), *Enchiridion documentorum institutionis liturgicae,* I (1963-1973, Marietti, 1976.

17. KLEMENT ALEKSANDRIJSKI, *Pedagosus,* III,11 (= PG 8,638).

18. LOWE, E. A. (prir.), *The Bobbio Missal, London,* 1920, 550-551.

19. LODI, E., *Enchiridion euchologicum fontium liturgicorum,* CLV – Edizioni Liturgiche, Roma, 1979.

20. *MANSI, J. D., Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio: Concilia Rothomagensis provinciae, 20,34, can. 14: De ritu nuptiarum ne in occulto fiant,* Graz, 1960-1962.

21. *Manuale sacrum ad usum sacerdotum dioecesis Brixinensis,* Brixinae, 1827.

22. MARTENE, E., *De Antiquis Ecclesiae ritibus,,* I, c. IX.Antierpiae 1736, 353-402; MARTIMORT, A. G., *La documenation liturgique de Dom Edmond Martén* (Studi e Testi 279), Cittŕ del Vaticano, 1978.

23. *Missale Parisiense anno 1738 publici iuris factum, curantibus* C. JOHNSON et A. WARD, CLV Edizioni Liturgiche, Roma, 1993 (reprint)

24. *Missale Romanum ex decreto sacrosancti concilii Tridentini restitutum, s. Pii V. Pontificis Maximi jussu editum aliorum pontificium cura recognitum, a Pio X reformatum et Benedicti XV auctoritate vulgatum.* XIV Editio taurinensis juxta typicam, Marietti, Taurini – Romae, 1949.

25. *Missale Romanum ex deccreto Sacrosancti eocumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. cura recognitum,* Editio typica tertia, Typis Vaticanis 2002. (= MR, 2002.)

26. *Missale Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum,* Editio typica altera, Libreria Editrice Vaticana, 1975 (= MR, 1975.)

27. MOHLBERG, L. C. (prir.), *Sacramentarium Veronense*, Herder editrice e libreria - Roma, 1978. (= Ve)

28. MOHLBERG, L. C. (prir.), *Liber sacramentorum Romanae Aeclesiae ordinis anni circuli (Sacramentarium Gelasianum),* Casa editrice Herder - Roma, 1981. (= GeV)

29. *Obrednik biskupije Bosansko-Djakovačke i Sriemske izdan po naredbi preuzvišenoga i prečastnoga Gospodina Josipa Jurja Strossmayera biskupa Bosansko-djakovačkoga i Sriemskoga itd.,* Tisak dioničke tiskare, Zagreb, 1878. (= OĐ, 1878.)

30. *Poslanica Diogenetu, 5,1-4 u:. Božanski časoslov obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora II. Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI. Časoslov rimskog obreda, II.,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984., 613-614.

31. *Priručni obrednik, dodatak Rimskom obredniku za Đakovačku biskupiju,* Tisak biskupijske tiskare, Đakovo, 1933. (= PO, 1933.)

32. RICHTER, G. - SCHOENFELDER, A. (prir.), *Sacramentarim Fuldenses saeculi X* (= Quellen und Abhandlungen zur Geschichte der Abtai und Diözese Fulda, IX), Fulda 1912.

33. *Rimski misal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI. Red mise. Nalogom i odobrenjem sv. Kongregacije za bogoštovlje izdaje Kršćanska sadašnjost,* Zagreb, 1969.

34. *Rimski misal obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI. Misni obrasci*. Nalogom i odobrenjem sv. Kongregacije za bogoštovlje izdaje Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1973.

35. *Rimski obrednik izdan po naredbi pape Pavla V. i pregledan brižljivošću drugih papa a oblašću svetoga G. N. pape Pija IX, udešen prema Zakoniku kanonskoga prava,* po tipskom izdanju rimskom, Tisak Nadbiskupske tiskare, Zagreb, 1929. (= RO, 1929.)

36. *Rimski obrednik obnovljen odlukom svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog, objavljen vlašću pape Pavla Šestoga, a proglašen vlašću pape Ivana Pavla Drugoga. Red slavlja ženidbe.* Drugo tipsko izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1997. (= RO, 1997.)

37. *Rimski obrednik obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću Ivana Pavla II. Blagoslovi.* Nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije i potvrdom za bogoštovlje izdaje Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1987.

38. *Rimski obrednik obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora II. vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI. Red vjenčanja*. Nalogom i odobrenjem Biskupske konferencije i odobrenjem sv. Kongregacije za bogoštovlje izdaje Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1969. (= RO, 1970.)

39. *Rito del matrimonio CEI, Rituale Romano,* 2004.

40. *Rituale Romano-Colocense, seu Formula agendorum in administatione sacramentorum et caeteris Ecclesiae publicis fonctionibus rite obeundis observanada ac in usum colocensis, et comprovintialium dioecesum accomodata,* Budae, Typis regiae Universitatis pestiensis, 1798. (= RC, 1798.)

41. *Rituale Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici Concili Vaticani II. renovatum, auctoritate Pauli PP. VI editum, Ioannis Pauli PP. II cura recognitum. Ordo celebrandi matrimonium. Editio typica altera, Typis Polyglottis Vaticanis, 1991.* (= OCM, 1991.)

42. *Rituale Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum. Ordo celebrandi matrimonium.* Editio typica, Typis polyglottis Vaticanis 1972. (= OCM, 1969.).

43. *Rituale Romanum ex decreto sasrosancti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Ioannis Pauli II promulgatum. De benedictionibus.* Editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis, 1984.

44. *Rituale Romanum Pauli V Pontifici Maximi jussu editum, aliorumque pontificium cura recognitum atque auctoritate Ssmi D. N. Pii Papae XI ad normam Codicis juris canonici accomodatum.* Editio prima juxta typicam, sumptibus et typis Friderici Pustet S.Sedis Apostolicae et Rituum congreg. typographi, Ratisbonae, 1925. (RR, 1925.)

45. *Rituale Romanum Urbani VII. Pont. Max. iussu editum illyrica lingua,* Romae ex Typographia Sac. Congreg. de Propag. Fide, MDCXL (1640.), Superiorum permissu*./ Ritual Rimski istomaxccen slovinski po Bartolomeu Kassichiu Popu Bogosloçu od Druxbae Yesusovae Penitençiru Apostolskomu,* u Riimu, Iz Vtiesteniçae Sfet: Skuppa od Razplodyenya S. Vierrae. 1640. [Reprint izdali: Kršćanska sadašnjost i Zavod za hrvatskijezik Hrvatskoga filološkog društva, Zagreb, 1992.] (= RR, 1640.)

46. *Rituale Strigoniense, seu formula agendorum In Administartione sacramentorum, ac caeteris Ecclesiae Publicis functionibus. Jussu, et authoritate celsissimi, ac reverendissimi S.R.I. Principis Domini, domini Emerici e comitibus Eszterházy de Galantha, archi-episcopi Strigoniensis Sacrae Sedis Apostolicae legati nati, primatis regni Hung. &c. &c.* Editio secunda, Tyrnaviae, Typis Collegii Academici Soc. Jesu anno D. 1772. (= RS, 1772.)

47. RITZER, K., Formen, *Riten und religiöses Brauchtum der Eheschließung in den christlichen Kirchen des ersten Jahrtausends (Liturgiegeschichtliche Quellen und Forschungen, 38)*, Münster, 1982

48. SCHULTE, F. (prir.)*, Canones et decreta Concilii Tridentini ex editione romana a. 1834 repetit. Accedunt S. Congr. Card. Conc. Trid. Interpretum Declarationes ac Resolutiones,* Lipsiae 1853.

49. VOGEL, C. – ELZE, R. (prir.), *Le Pontifical romano-Germanique du dixiéme siécle. Le Texte, II (NN. XCIX-CCLVIII),* Cittá del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, 1963.

50. *Zakonik kanonskoga prava. Proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., S izvorima,* Glas Koncila, Zagreb, 1996.

B. Knjige i članci

1. ARAČIĆ (prir.), *Obitelj u Hrvatskoj – stanje i perspektive. Zbornik radova Studijskih dana u Đakovu, 20.-22- 10. 1994. god.,* Đakovo, 1994.

2. ARAČIĆ, P., *Rasti u ljubavi. Priprava za brak i obitelj i pastoral zaručnika,* Glas koncila, Zagreb, 2000.

3. ARDITO, S., *Il matrimonio nella teologia postridentina*, u: TRIACCA, A. M. – PIANAZZI, G. (prir.)*, Realtá e valori del sacramento del matrimonio. Convegno di aggiornamento,* Roma, Facoltá di Teologia dell'Universitá Pontificia Salesiana, LAS, Roma, 1976, 153-172.

4. BARBA, M., *Il Rito del matrimonio. Tra editio typica altera e nuova edizione italiana*, u: Rivista liturgica 6(2004),965-1000.

5. BARBERI, P., *La celebrazione del matrimonio cristiano. Il tema negli ultimi decenni della teologia cattolica,* CLV, Edizioni liturgiche, Roma, 1982.

6. BAŠIĆ, P, *Brak i obitelj u Europi danas,* u: Služba Božja 38(1998),3, 295-293.

7. BLAISE, A., *Le vocabulaire latin des principaux thémes liturgiques,* Édit. Brepols, Turnhout, 1966, 481-482 (§ 340).

8. BUGNINI, A., *La riforma liturgica (1948-1975),* CLV, Edizioni liturgiche – Roma, 1983.

9. CROCIANI, L., *Riti nuziali nel mondo latino occidentale,* Edizioni Cantagalli, Siena, 2001

10. CROUZER, *Sposalizio,* u: A. DI BERNARDINO (prir.), Dizionario patristico di antichitá cristiana, Marietti, Casale Monferrato, 1983, 3303-3304.

11. DACQUINO, P., *Storia del Matrimonio cristiano alla luce della Bibbia*, Torino, 1984.

12. DA-DON, K., *Židovstvo. Život, teologija i filozofija,* Profil, Zagreb, 2004.

13. DELLING, *G., Eheschließung, u: Reallexikon für Antike und Christentum,* IV, Stuttgart 1959, 724-725.

14. DIVKOVIĆ, M., *Latinsko-hrvatski rječnik za škole,* Zagreb 1900.2, Reprint 1980.3

15. ÉVENOU, J., *Il matrimonio,* u: A. G. MARTIMORT (prir.), *La Chiesa in preghiera. Introduzione alla Liturgia, III, I sacramenti,* Queriniana, Brescia, 1987, 209-232.

16. GÜNTHER, W., *Matrimonio,* u: COENEN, L. – BEYREUTHER, E. – BIETENHARD, H. (prir.), *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo testamento,* Edizioni Dehoniane, Bologna, 1976., 978-982

17. IGNAZIO D'ANTIOCHIA, *Le Lettere*, Edizioni Paoline, Roma 1980, 105-106.

18. MAGGIANI, *S., La seconda edizione del "Rito del Matrimonio" per la Chiesa che vive in Italia alla luce dei principi dell'adattamento liturgico,* u: Rivista liturgica 6(2004), 947-964

19. MARSCHÜTZ, G., *Ehe als das Bund der Liebe. Zur Ehelehre des II. Vatikanischen Konzils,* Dialog. Information Ehe und Familie, Dialog spezial 3, '94, Herder 1994.

20. MÜLLER, P.-G., *Lukino evanđelje,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996.

21. NOCENT, A. *Il matrimonio in Roma e nell'Occidente non romano*, u: A. J. CHUPUNGCO, (prir.), *Scientia liturgica. Manuale di liturgia. IV Sacramenti e sacramentali,* Piemme, Casal Monferrato, 1998, 286-314.

22. NOCENT, A., *Il matrimonio cristiano,* u AA.VV., Anamnesis, Marietti, Genova, 1986, 3/1, 301-364.

23. NOCENT, A., *Il sacramento del matrimonio in occidente. Storia e teologia liturgica,* u: La celebrazione del matrimonio cristiano, Edizioni Dehoniane, Bologna, 1977

24. NOCENT, A., *Storia dei libri liturgici romani,* u: AA.VV., Anamnesis, 2, Marietti, Torino, 1978.

25. PAJIĆ, M., *Crkveni obredi i kršćanski običaji,* Sarajevo, 1892.

26. PAŽIN, Z., *"Pohvalni običaji" u Redu vjenčanja,* u: V. DUGALIĆ (prir.), *Spe et labore. Zbornik u čast mons. dr. sc. Marina Srakića, biskupa đakovačkog i srijemskog,* Teologija u Đakovu, Đakovo, 2003., 247-260.

27. PAŽIN, Z., *Blagoslov zaručnika,* u: Vjesnik đakovačke i srijemske biskupije 11(1995)539.

28. SCHILLEBEECKX, *E., Il matrimonio. Realtá terrena e mistero di salvezza,* Edizioni Paoline, Roma, 1980.

29. SCHNITZLER, T., *O značenju sakramenata,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.

30. STAUFER, E., γαμεω, γαμος, u: KITTEL, G. - FRIEDRICH, G. (prir.), *Grande Lessico del Nuovo Testamento,* 2, Paideia, Brescia, 1966, 351-375

31. ŠKALABRIN, N., *Ženidba. Pravno-pastoralni priručnik,* Đakovo, 1995., 34.

32. TOMIĆ, C., *Evanđelja djetinjstva Isusova,* KS, Zagreb 1971., 32.

33. TRIACCA, A. M., *La "celebrazione" del matrimonio: aspetti teologico-liturgici. Contributo alla spiritualitá sacramentarla e alla pastorale liturgica,* u: TRIACCA - PIANAZZI (prir.), *Realtá e valori del*

sacramento del matrimonio (Convegno di aggiornamento: Roma, Facoltá di teologia dell'Universitá Pontificia Salesiana, 1-4 novembre 1975), Roma, 1975, 103-150.

34. VOGEL, C., *Les rites de la célébration du mariage, leur signification dans la formation du lien durant le haut moyen âge, in: Il matrimonio nella societá medievale,* I, Spoleto, 1977.